

Автор ідеї та
натхненник проекту
Олександр
Співаковський

Упорядники
Сергій Омельчук,
Оксана Казакова

ХЕРСОНСЬКІ ЕСЕЇ

жити, щоб перемагати

Збірка есеїв

"ЧАС ВІЙНИ" 8 ВОГНІ

Міністерство освіти і науки України
Херсонський державний університет

*Присвячено 106-й річниці від дня заснування
Херсонського державного університету
й 1-й річниці деокупації частини
Херсонщини*

ХЕРСОНСЬКІ ЕСЕЇ: жити, щоб перемагати

Автор ідеї та натхненник проекту
Олександр Співаковський

Упорядники
Сергій Омельчук і Оксана Казакова

Збірка есеїв

Херсон – Івано-Франківськ

2023

УДК [304.3:341.223.14(477.72)]:82-4

*Затвердила вчена рада Херсонського державного університету
(протокол від 14 листопада 2023 року № 7)*

Автор ідеї та натхненник проєкту *Олександр Співаковський*

Упорядники *Сергій Омельчук і Оксана Казакова*

Матеріали до меморіальних сторінок збірки підготувала *Ірина Самсакова*

У збірці використано світлини з особистих архівів авторів есеїв, пресцентру Херсонського державного університету, офіційного сайту «Суспільне. Херсон».

Усі тексти опубліковано в авторській редакції

Херсонські есеї: жити, щоб перемогти: збірка есеїв / упорядн.
С. Омельчук, О. Казакова. Херсон – Івано-Франківськ, 2023. 184 с.

Збірка есеїв – це відкритий діалог авторів про минуле, сучасність і майбутнє, про життя херсонців в окупації, після деокупації міста Херсон і частини Херсонщини, в еміграції або як вимушеного мігранта. Автори есеїв діляться з читачами своїми рефлексіями, пов'язаними з особистими спогадами (переживаннями чи емоціями) або з професійними епізодами під час окупації, деокупації, еміграції або тимчасового переміщення до іншого регіону.

Видання може бути використано в освітньому процесі, дослідницькій діяльності та з довідково-бібліографічною метою.

Для широкого кола читачів, науковців, викладачів, здобувачів.

ISBN 978-617-7090-78-5

© Херсонський державний університет, 2023

© Автори есеїв, 2023

ЗМІСТ

Передмова.....	6
<i>Блах Валерія</i>	
Херсон і Миколаїв: два міста-героя, два брати.....	7
<i>Бондаренко Лідія</i>	
Перечитуючи класиків.....	12
<i>Гавловська Аліна</i>	
46 днів окупації для мене.....	16
<i>Доманчук Дар'я</i>	
Дев'ять місяців, як один день: роздуми херсонської херсонки	33
<i>Загороднюк Василь</i>	
ХЕРСОН – ХЕРСОН... (окупація і деокупація свідомості топонімікою).....	40
<i>Захаров Олексій</i>	
«Позитивні» наслідки війни.....	45
<i>Йокич Ганна</i>	
Маленький, але дуже сильний прапорець.....	47
<i>Казакова Оксана</i>	
Вгамувати внутрішній біль допомагала робота.....	50
<i>Климович Світлана</i>	
561-й день.....	55
<i>Киця Анастасія</i>	
Дорога окупації. Ціна життя.....	59
<i>Коваль Алла</i>	
Херсон – це Україна.....	63
<i>Коломієць Антон</i>	
Оберігав нас прапор України, який я віз із собою.....	67
<i>Коломієць Юлія</i>	
Кохаю крізь простір та час.....	73
<i>Корнішева Тетяна</i>	
Спогади про особисте: те, що забути не можна.....	80

<i>Кузовова Наталія</i>	
Моє море, моє горе.....	87
<i>Лемещук Олександр</i>	
Моя історія окупації.....	97
<i>Лимаренко Лідія</i>	
Мій зраний, нескорений Херсон.....	104
<i>Макарова Анна</i>	
Про чорно-білу війну.....	112
<i>Мальчикова Дар'я</i>	
Географічні відкриття в подіях і просторі війни	116
<i>Мандич Тамара</i>	
Наукове товариство у військовій реальності: випробування на міцність.....	121
<i>Омельченко Наталія</i>	
«Безпечний» шлях евакуації херсонців, або вимушена міграція в Грузію.....	124
<i>Омельчук Сергій</i>	
Між Херсоном та Івано-Франківськом.....	128
<i>Романова Наталія</i>	
Довіра.....	135
<i>Самсакова Ірина</i>	
Війна, окупація, руйнування, евакуація.....	138
<i>Співаковський Олександр</i>	
Ми колективом підтвердили вірність Україні.....	142
<i>Христориз Віктор</i>	
Шлях з окупації	149
<i>Цапів Алла</i>	
Петля часу в моєму наративі війни.....	152
<i>Шапошникова Ірина</i>	
В обіймах з радістю журба.....	155
<i>Шумська Ольга</i>	
Загублені душі.....	163
<i>Щидловська Ольга</i>	
Чому я маю бути втікачем.....	167

<i>Юдіна Марія</i>	
Вікно у минуле	171
<i>Юріна Юлія</i>	
Шлагбаум свободи	175
МЕМОРІАЛЬНІ СТОРІНКИ.....	179
Ківінський Василь	179
Коломієць Антон	180
Ляшко Юрій	181
Патуляк Віктор	182
Юров Олександр	183

Передмова

За цей час кожен має свою історію, пов'язану з великою війною. І є історія Херсонського державного університету, яка складається з маленьких і великих історій представників нашої спільноти, з наших дій та кроків. Її ми зберігаємо, тому до 105-ї річниці створили видання «Чорний лебідь в історії Херсонського державного університету, або Хроніки релокованого вишу». 106-ій річниці присвячуємо цю збірку персональних есеїв наших співробітників, здобувачів і випускників.

Понад тридцять унікальних сповідей, проникнутих болем утрат, надією на майбутнє, об'єднаних переосмисленням нашого ставлення до, здавалося б, простих речей – родини, рідної домівки, рідного міста, України, роботи, незалежності та гідності... Це те, що робить нас особистостями, те, що в надскладних умовах змушує нас триматися та йти вперед. Адже є заради кого та чого!

Пишаюсь кожним автором! Ви відкрили свою зранену душу, писали серцем, рефлексували та знову переживали найстрашніші моменти свого життя. Це дуже важко, але надзвичайно важливо як для сьогодення, так й для майбутнього, яке в кожного з нас обов'язково буде!

*Автор ідеї та натхненник проекту –
Олександр СПИВАНОВСЬКИЙ*

Блах Валерія

керівниця відділу з питань інтелектуальної власності,
доцентка кафедри педагогіки, психології й освітнього
менеджменту імені професора Євгена Петухова
Херсонського державного університету

ХЕРСОН І МИКОЛАЇВ: ДВА МІСТА-ГЕРОЯ, ДВА БРАТИ

Херсон та Миколаїв. Моє життя нерозривно пов'язане з цими містами. Народилася й закінчила школу в Миколаєві, знайшла кохання, отримала вищу освіту, працюю в Херсоні. Старша дочка народилася в Миколаєві, а молодша – у Херсоні. Рідні й друзі є в обох містах.

“

Ніхто не міг передбачити, що наше сімейне горе наступного дня продовжиться трагедією світового масштабу.

”

Ранок 23 лютого 2022 року був для мене жахливим. Уперше початок свого дня народження я зустрічала на миколаївському цвинтарі. Напередодні ми поховали маму – берегиню нашої сім'ї. І це для родини був

страшний незабутній день. За традицією зранку прийшли на місце останнього прощання, а потім сім'я розділилася на довгих 9 місяців. Чоловік повернувся до Херсону, я залишилася зі стареньким батьком у Миколаєві, щоб завершити деякі справи. Ніхто не міг передбачити, що наше сімейне горе наступного дня продовжиться трагедією світового масштабу.

Уночі нас розбудили глухі звуки. Тоді, у перші дні, ми ще не розумілися на тому, як розрізнити

*Вандалізм руського миру.
Миколаївська ОДА*

ці прильоти. Але відчули, що це бомби. І падають вони недалеко, в районі Кульбакінського військового аеродрому. А у фейсбукові були повідомлення від наших молодих колег, що в Генічеськ уже зайшли російські танки. Так почався ранок 24 лютого 2022 року.

Складно описати емоційний стан, у якому багато з моїх знайомих перебували в той час. Здавалося, що це якийсь жахливий сон, який скоро скінчиться, що все це відбувається в іншій паралельній реальності. І головні питання: за що й навіщо? А чорна навала продовжувала швидко захоплювати нашу землю. І вже телефон не випускався з рук. Чоловік, доньки із зятями й четверо маленьких онуків залишилися в окупованому Херсоні.

“Складно описати емоційний стан, у якому багато з моїх знайомих перебували в той час.”

Врізався в пам'ять день в кінці лютого, коли декільком російським танкам вдалося в'їхати в Миколаїв. Відбувся бій, після якого на Центральному проспекті залишилися підбита техніка, як нагадування про те, що ворога можна перемогти.

Миколаїв поступово став перетворюватися на місто-фортецю. Його оборону організовував легендарний генерал-майор Дмитро Марченко. У місті з'явилися окопи, захисні військові споруди, металеві «їжаки», бетонні блоки на дорогах, на перехрестях були зібрані шини та пляшки з вибуховою рідиною. Також на дорогах з'явилися перші блокпости. Особливо багато зусиль щодо створення перешкод для загарбників було докладено в херсонському напрямку. Місто готувалося зустріти ворога.

“Після страшної Бучі батько сказав, що російські військові поводять себе вдесятеро гірше, ніж фашисти у Другу світову.”

Так розпорядилася доля, що ми з батьком у цей час опинилися разом, хоча вже більше сорока років я живу в Херсоні. Батько був людиною дуже похилого віку, який пережив і добре пам'ятав Другу світову війну, завжди цікавився

новинами. І ми з ним пристрасно читали й перечитували новини, шукали інформацію, намагалися зрозуміти, у якій ситуації перебувають різні регіони нашої країни, де ведуться бої, як відбувається оборона й багато іншого, що було пов'язано з цією війною. Після страшної Бучі батько сказав, що російські військові поводитимуть себе вдесятеро гірше, ніж фашисти у Другу світову.

*Миколаївський ліцей імені Миколи Аркаса
(Перша українська гімназія імені Миколи Аркаса)*

Миколаїв постійно знаходився під обстрілами. Удень і вночі ми чули звуки тривоги, а потім прильоти. Кожної ночі з години до третьої ми сиділи в зоні «двох стін» і слухали, слухали, слухали... Руйнувалася інфраструктура міста, були уражені будівля обласної адміністрації, приміщення трьох

університетів, гімназій, шкіл, дитячих садочків, лікарень, домівок мирних жителів. Місто почало пустіти, люди виїжджали, рятували дітей, адже залишатися було дуже небезпечно. Ми залишилися...

Навесні, 12 квітня, незадовго до Великодніх свят у Миколаєві зникла вода. Ворогами був підірваний водогін, який доставляв у місто воду. Почалася ще одна сторінка боротьби за виживання у прифронтовому місті. Миколаїв, який із трьох боків оточений водоймами – річками Південний Буг, Інгул та Дніпровсько-Бузьким лиманом, отримував дніпровську воду.

Спочатку всі сподівалися, що це ненадовго, що ось-ось водогін відремонтують, але йшли дні, потім тижні, а противник, який не зміг швидко захопити місто в полон, вирішив покарати нескорених. У цей складний час люди все більше й більше згуртовувалися і допомагали один одному. Ті, хто мав власні свердловини, дозволили користуватися ними всім нужденним.

Доводилося стояти в черзі по воду іноді навіть годинами, але ніяких суперечок, лайок не було. Пропускали без черги молодих жінок із дітьми та літніх людей.

У травні відбулася довгоочікувана подія: у місті з'явилася вода, але вона була солоня. Такий сумний досвід був перший у світі. Солоня вода негативно впливає на металеві труби, призводить до корозії, руйнується система водопостачання. Але іншого виходу на той час не було. Попри те, що ця вода була непридатною для вживання, усі раді були й такій технічній воді.

У ці складні часи відволікала й надихала робота. Потрібно було проводити заняття, працювати зі здобувачами, підбадьорювати їх, позитивно впливати на їхній емоційний стан, адже багато молоді залишилося в окупації та обличчям до обличчя

“ У ці складні часи відволікала й надихала робота. ”

зустрічалось з ворогом, відчуваючи величезний моральний тиск. І хоча були значні проблеми, пов'язані з відключенням світла, які відчули всі українці, ми завжди підтримували зворотний зв'язок з нашими студентами. І молодь теж підтримувала нас.

Також ми намагалися не втрачати зв'язок з колегами, які опинилися в різних містах та в різних країнах світу. Головне питання, яке писали один одному: «Як ти?». Навіть простий смайлик, який отримували у відповідь, був як вісточка, що людина жива. Нам так хотілося переконатися, що друзі й колеги в безпеці.

“ 11 листопада 2022 року. Цей день ми святкували, як другий день народження нашого улюбленого Херсону. ”

Із нетерпінням чекали зборів, засідань, де можна було б подивитися на знайомі й такі рідні обличчя, поринути хоч на деякий час в інше життя з його проблемами та питаннями, знати, що можна комусь допомогти, дати пораду, підтримати. І навіть те, що бачимося тільки через екрани моніторів, підтримувало й надихало.

11 листопада 2022 року. Цей день ми святкували, як другий день народження нашого улюбленого Херсону. Емоції вирували: звільнення, попереду зустрічі з рідними й близькими. Але тепер наше місто-герой стало ціллю для російських загарбників. Вони вирішили зруйнувати непідкорене місто, почалися постійні обстріли вдень і вночі, кожного дня гинули мирні люди. Так «русский мир» показував своє криваве обличчя.

Багато херсонців після визволення вимушено покинули домівки та знайшли притулок у різних куточках країни. І героїчний Миколаїв став прихистком для багатьох сімей, для тисяч жителів міста Херсона й області.

Ми всі віримо, що місто-герой Херсон, обстріляний, затоплений, зруйнований, але нескорений, вистоїть, відбудуються його квартали, кращою стане набережна Дніпра, у наших школах буде чути веселі голоси дітей, до університетів повернуться студенти й викладачі, у парках знову будуть гуляти мами з дітьми й небо буде чисте-чисте й синє-синє, а в Гідропарку відпочиватимуть щасливі сім'ї. Буде вирувати Життя. Обов'язково.

*Виставка російського металобрухту
в центрі непереможного Миколаєва*

Бондаренко Лідія

доцентка кафедри української і слов'янської
філології та журналістики Херсонського
державного університету

ПЕРЕЧИТУЮЧИ КЛАСИКІВ

Читання супроводжує нас усе життя. Від перших дитячих казок і до воєнних віршів Сергія Жадана чи роману Юрія Андруховича «Радіо Ніч». Кожен знаходить собі книги до вподоби. Ми перегортаємо улюблені тексти, сподіваючись, зокрема, помітити в них нові відтінки барв, прислухатися до непочутих раніше голосів. Війна загострила наше бачення класики. Те, що раніше здавалося цілком зрозумілим та очевидним, сьогодні виявляється непоміченим, недооціненим і навіть пророчим, а в добре відомих персонажах упізнаєш обличчя друзів, приятелів, сусідів і просто знайомих.

“

Коли окупація прийшла в рідний край, увесь час ловив себе на думці, що все це вже з тобою було. І ти вже бачив таких перевертнів, манкуртів, безбатченків.

”

Коли окупація прийшла в рідний край, увесь час ловив себе на думці, що все це вже з тобою було. І ти вже бачив таких перевертнів, манкуртів, безбатченків. Це ж про них писав у своїй вистражданій «Україні в огні» Олександр Довженко. Прикро, що забродили

і хутірні виявилися живучими, як колорадські жуки. Сподіваюся, що і кінець у них буде такий самий... Але і славні нащадки Лавріна Запорожця мужньо б'ються на фронті, звільняючи рідну землю! Перемога за ними!

Коли виїздив із рідного дому ненадовго, не підозрював, що будеш іти дорогою персонажа «Камінного хреста» Василя Стефаника і вона розтягнеться на роки, а переживання ліричного героя Євгена Маланюка стануть для тебе до тихого крику близькими:

Чужі: й земля, і небо тут, і люди,
І місяця золотосрібний ріг.
Життя давно, як божевільне, блудить
По манівцях заплутаних доріг...

Там свист херсонського простору,
Там вітер з кришталевих хвиль!
А тут: в вікні опустиш штору –
І п'єш, самотній, смертний біль.

*На врученні дипломів випусникам ОП «Середня освіта
(українська мова і література)»*

Здавалося раніше, що розумів стан ліричного героя «Intermezzo» Михайла Коцюбинського і процес його душевного одужання на лоні природі. Але, мандруючи зранку алеями і стежинами франківського парку Шевченка, відразу по виїзді з окупації, починав усвідомлювати, що слова Великого Сонцепоклонника тобою раніше ніколи не були прочитані: «Я тепер маю окремий світ, він наче перлова скойка: стулились краями дві половини – одна зелена, друга блакитна – й замкнули

у собі сонце, немов перлину. А я там ходжу і шукаю спокою. Йду. Невідступно за мною летить хмарка дрібненьких мушок. Можу подумати, що я планета, яка посувається разом із сателітами. Бачу, як синє небо надвое розтяли чорні дихаючі крила ворони. І від того – синіше небо; чорніші крила». Це про людину на межі, про криваві рани почуттів, про оголені нерви і непереборне бажання жити.

Коли клятві вороги підірвали Каховську ГЕС, як мантру повторював рядки Андрія Малишка:

Я в Дніпра запитаю:

– Скажи мені, сивий Славуте,

Ти, забомблений сталлю, свинцевого звідав дощу?

І Дніпро заревів:

– Мою кривду стару не забуто,

А нової наруги я вічно катам не прощу!

Ніхто з херсонців цього ворогові не вибачить!

Із професором Прикарпатського національного університету імені В. Стефаника Степаном Хоробом

У шкільних і вишівських підручниках написано, що вірші навіки молодого Василя Симоненка сповнені любов'ю до рідної землі. Ти читав про це десятки разів, але їх відчайдушну сповідальність уперше відчув кожною клітинкою свого тіла, коли

четвертокурсниця з окупованого степового херсонського села на занятті розплакалася, декламуючи:

*Україно, ти моя молитва,
Ти моя розпука вікова...
Гримотить над світом люта битва
За твоє життя, твої права.*

Стільки любові, ніжності, розпачу, безвиході, надії і ще чогось незбагненного було в її голосі, що ти чуєш його й досі.

За мирного життя часто цитували рядки Максима Рильського зі «Слова про рідну матір»:

*Благословенна в болях ран
Степів широчина бездонна,
Що, як зелений океан,
Тече круг білого Херсона,
Що свій дівочий гнучкий стан
До дніпрового тулить лона.*

У багатьох вони асоціювалися з краєвидом, який відкривався при в'їзді на Антонівський міст зі сторони Олешок. До болю рідна панорама. Пам'ятаєш її з дитинства, майже з того дня, як наш Антоша з'єднав лівий і правий берег Дніпра. Через цей міст пролягала дорога до рідного дому. По ньому молодята їхали у весільному кортежі, сповнені надій на таке близьке щастя. Саме нею ти летів, коли дізнався, що горе прийшло до твоєї хати. Немає вже мосту, розстріляні Олешки, щодня стікає кров'ю Херсон. Це як відрізана рука, як вирваний шматок серця... Це ті «болі ран», про які колись писав класик і з якими ти тепер живеш щодня. Залікувати їх зможе лише час. А ще пророк Шевченко не відпускає наші руки:

**“
Немає вже мосту,
розстріляні Олешки,
щодня стікає кров'ю
Херсон.
”**

*Борітеся – поборете!
Вам Бог помагає!
За вас правда, за вас слава
І воля святая!*

Гавловська Аліна

завідувачка кафедри національного,
міжнародного права та правоохоронної діяльності
Херсонського державного університет

46 ДНІВ ОКУПАЦІЇ ДЛЯ МЕНЕ

Напередодні війни

Я не знаю, з чого почати. Мабуть, з того, як почалась війна для мене та моєї сім'ї. Вона почалася для мене за кілька тижнів до активного повномасштабного наступу рф на Україну. Бо весь біль, тривоги, страхи з 2014 року після окупації АР Крим та частини сходу нашої країни – відболіло і не так сильно тривожило вже, бо людина майже до всього може звикнути за 8 років гібридної війни. Я більше 15 років не дивлюся TV, новини отримую із соцмереж чи від знайомих/друзів і тому не одразу дізналася про стягнення військ рф до наших кордонів, а коли дізналася, то спочатку не звернула на це увагу.

“

Я говорила про свої страхи друзям та колегам – ніхто не вірив, усі казали, що нас постійно цим лякають, сміялися над моїми переживаннями.

”

Пізніше, коли почула новини про вірогідність повномасштабного наступу, чомусь одразу повірила в таку можливість цього разу, хоча загрози захопити як мінімум південний регіон України (зокрема і Херсон)

гостро стояли і в 2014 році. Я говорила про свої страхи друзям та колегам – ніхто не вірив, усі казали, що нас постійно цим лякають, сміялися над моїми переживаннями. Але є відома притча про хлопчика, який кричав «Вовки! Вовки!», щоб насміятися з односельчан, які поспішали йому на допомогу, а коли справді напали вовки – ніхто не прийшов допомогти. І чомусь саме ця історія приходила мені на згадку, коли ми обговорювали можливий напад росії. Нас так часто лякали, що ніхто вже не вірив, що цього разу таки буде напад.

*Криваво-червоне небо в Херсоні у суботу
за кілька днів до повномасштабного вторгнення*

За кілька днів до нападу були плани зібрати тривожну валізку, купити ліхтарик, свічки, сірники, туристичний пальник, запас ліків і що там ще потрібно в таких випадках. Не встигла.

У переддень війни я не могла продуктивно працювати, зустріч із

друзями не приносила радість, додатково попрацювати вдома не було бажання. Я почала вперше за 8 років гібридної війни збирати документи, робити копії їх, збирати одяг на перші дні можливої евакуації та окремо речі, які може буде додаткова можливість вивезти. Із подивом ловила себе на тому, що в третю валізу (яку зможу вивезти ну зовсім за великої можливості) чомусь складала літні плаття, а потрібно було запхнути дорожчий верхній одяг – його хоча б продати можна буде за необхідності грошей.

24 лютого 2022 року

Уночі мене розбудив телефонний дзвінок – дзвонила моя сусідка і спитала, у кого знаходяться ключі від підвалу, оскільки по Україні завдано ракетних ударів (я голова ОСББ свого будинку, і ключі були в мене). Я почула вибухи на околиці міста –

“Почала дзвонити друзям, колегам, родичам (для багатьох я стала першою, хто сповістив їм про війну).”

у районі с.Чорнобаївка. Почала дзвонити друзям, колегам, родичам (для багатьох я стала першою, хто сповістив їм про війну), говорила їм, щоб вони збирали документи і речі. Через годину зайшла в цілодобовий магазин, купила якісь продукти – все як уві сні, повна розгубленість. Приїхали друзі та забрали до себе в будинок – усім здавалося, що в приватному секторі, у передмісті та селах буде безпечніше, ніж у багатоквартирних будинках міста. Практика цієї війни показала: у місті було поки

що більше можливостей вижити. Будинок друзів знаходиться в тій частині, яка відносно неподалік Антонівського моста, за який у перший і наступні дні йшли запеклі бої, адже цей міст – це єдина можливість перейти через р. Дніпро в районі міста.

Вибухи, постріли, біля 30 російських вертольотів над річкою, що летіли висаджувати десант на Антонівський міст, повна невизначеність та нестримне бажання виїхати з міста, але особисто в мене не було такої можливості, постійний моніторинг новин, груп у телеграмі та вайбері, у фейсбукові. Увечері виникло бажання повернутися додому і воно стало дуже нестримним, оскільки чужий дім – не краще місце для наляканих людей, таксі і авто не їздило в той час – місто замерло і затамувало подих. У стрімі місцевого блогера я побачила мого гарного знайомого в центрі міста (він на головній площі був разом із другом), зателефонувала та попросила відвести мене додому. Взяла маму та свого песика, тривожну валізу і пішла пустими, темними вулицями до місця, де знайомий зміг нас забрати.

Із різних джерел, аналізуючи інформацію, було зрозуміло, що Херсон російські війська візьмуть дуже швидко – наші вивели частину військових та правоохоронних органів за кілька днів до вторгнення, не було активної підготовки тероборони, не було тренувань повітряної тривоги, ніхто не проводив навчання з надання першої медичної допомоги і т.д. (багато питань до місцевої влади). Нас обурювало, чому не підірвали Антонівський міст, адже він був замінований нашими військами за день до нападу, проте згодом стало відомо: росіяни погрожували, що якщо

“

Перший місяць – сон в одязі і тривожне кожнеранішнє «Як ти?» «Тримайтеся!» до близьких та рідних.

”

ЗСУ його підірвуть, то вони ракетами зрівняють наше місто з землею. Правда чи ні – не знаю, усе на рівні «мій друг сказав другу, а йому сказав гарний знайомий» і так у багатьох питаннях безпеки. Нас постійно попереджають: «завтра чи через 2 дні наші будуть визволяти місто», «не спіть біля вікна», «не виходьте на вулицю», «не намагайтеся виїхати з міста» і т.д.

Перші кілька днів – повне заціпеніння, новини з телеканалів, соцмереж. Перший тиждень майже не спали, тривожно

дослухаючись до вибухів на околиці міста. Перший місяць – сон в одязі і тривожне кожнеранішнє «Як ти?» «Тримайтесь!» до близьких та рідних. Увесь період війни майже ніхто не пам'ятає, яке число місяця і який день тижня, зате всі точно знають, який день війни. Ми гуртуємося інформаційно, шукаємо безпечні месенджери, дружно переходимо з вайбера в телеграм. Я створила групи координації інформаційного обміну та дій волонтерів, організовуємо інформаційні атаки на компанії, що не виходять з ринку рф, закидаємо росіян просвітницькими повідомленнями. Багато змінилося відносин між друзями, хтось став ріднішим, хтось трохи чи значно далі, з кимось відновився чи втратився зв'язок.

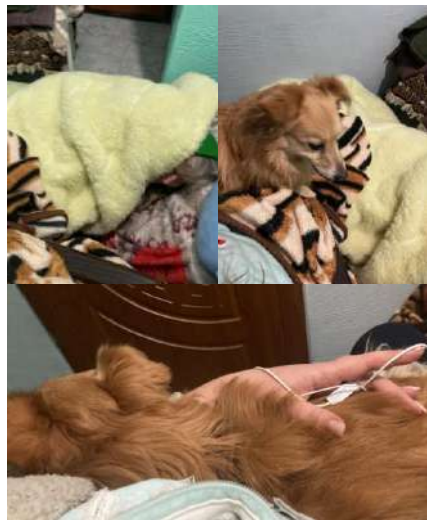
Питання безпеки, наскільки це можливо

Починаємо облаштовувати підвал будинку з метою використання його як сховища (поки що кожен свій куток), облаштовуючи для цього всі підручні засоби. За перших вибухів спускаємося до підвалу: я, мама з паличкою, пес, валізка, сумка з продуктами та водою, ноутом і документами. Після припинення звуків обстрілів повертаємося до квартири. Така біганина важка, бо мама у віці та має певні проблеми зі здоров'ям, тому ми приймаємо рішення ночувати у підвалі. Декілька ночей ми спали в підвалі, було холодно і як результат ми вдвох захворіли (симптоми були схожі на ковід, проте аналізів не здавали, оскільки лабораторії не працювали та ми не виходили з квартири). У той час багато людей і дітей хворіло, ліки збирали в усьому будинку – що в кого є.

Моя 73-річна мама у підвалі багатоквартирного будинку

Дотримуючись «правила двох стін», ми вирішили бути в коридорі між квартирами і облаштували там місця для перебування. Проте, кадри із міст, які масовано обстрілювали, доводять (у нас в основному постраждали околиці міста та кілька

*Так ми пересиджуємо
повітряну тривогу*

разів попали в будинки в нашому мікрорайоні), якщо буде пряме попадання ракети в будинок, то не врятує ні підвал, ні дві стіни.

У подальшому ми разом із мешканцями будинку облаштували підвал уже разом: навели порядок, привезли палети, провели додаткове освітлення, закупили вогнегасники, аптечки, ліхтарі, свистки, бочки для питної води, купили пічку для приготування їжі на вогні та запасилися дровами. Плануємо для дітей змонтувати великий екран і демонструвати мультфільми через проектор, щоб час у сховищі був не таким складним.

Ми з мешканцями облаштовуємо укриття

Також склали списки тих, хто залишився в будинку, їхні дані, групу крові та контакти близьких, кому телефонувати у випадку «якщо...»

Продукти

За кілька днів усі продукти та товари «для виживання» було розкуплено в магазинах, більшість з них просто зачинилися. Стало зрозуміло, що без багатьох речей у житті можна обійтись, а щось - авпаки стало дуже необхідним. Наприклад, років 10

намагалася обмежити вживання хлібу – тепер це частина мого раціону, також починаю їсти ті страви, які не дуже люблю, але на приготування яких достатньо продуктів.

З'явилися черги за всім: ліками, продуктами, хлібом, до банкоматів. Ми ділимося інформацією, що і де можна купити, домовляємося з продавцями, щоб нам привезли під замовлення в дім м'ясо, овочі. За кілька тижнів постачання продуктів до міста налагодилося, проте ціни суттєво підвищилися – у 2-5 разів. Ми погоджуємося

Ми в пошуках щось придатного для виживання у подальшому

“
День ділиться на дві частини: до обіду – шукаємо продукти, стоїмо в чергах, купуємо, а після обіду – готуємо їжу.
”

купувати

продукти не найкращі, не дивимося на термін «вжити до», купуємо сусідам. День ділиться на дві частини: до обіду – шукаємо продукти, стоїмо в чергах, купуємо, а після обіду – готуємо їжу. А коли нам вдалося привезти йогурти

тільки для дітей, а останній раз перепало і дорослим – радість була дуже щирою у всіх.

Безкоштовні йогурти від @DanoneUkraine та громадської платформи Юрія Рожкова «Добро переможе»

Зараз можна випити в місті кави, працюють невеличкі пекарні. Можна купити молоко у свою тару через систему пивних магазинів – саме їх устаткування допомагає зберегти молоко пастеризованим. З'явилося багато овочів, підвезли м'ясо – наша область аграрна, тому запаси окремих продуктів є. Коли окупанти перебили енергопостачання на Чорнобаївську птахофабрику, то щоб уникнути екологічної катастрофи, птахів почали привозити в місто і продавати або роздавати живими всім охочим. Потрібно було самому їх зарізати, обскубати – ми, шуткуючи, називали їх «синіми птахами».

Волонтерські справи

На п'ятий день вторгнення сидіти вдома бездіяльно вже не сила – і от я починаю шукати собі заняття і, як вийшло в інших, теж знайшла. Допомагає досвід волонтерства з 2014 року, коли ми разом зі студентами допомагали нашим військовим та дітям у прифронтовій зоні сходу України. Перша організована нами волонтерська допомога в кінці лютого – це допомога Херсонській міській клінічній лікарні ім. О.С. Лучанського, яка потребувала ліків, одягу для наших поранених, постільної білизни, продуктів харчування. Нас проводжали рідні на авто, як на передову фронту, коли ми везли в лікарню зібрані мешканцями будинку за годину речі, їхали з острахом.

Допомога Херсонській міській клінічній лікарні ім. О.С. Лучанського

У лікарні ми взяли списки необхідних ліків і почали їх шукати в місті, оскільки більшість аптек була просто закрита.

Список необхідних ліків на стіні Херсонської міської клінічної лікарні ім. О.С. Луцанського

Нам допомагали неймовірні люди – фармацевти, завідувачі аптек. Їм було боязно виходити з дому, але вони йшли і відкривали для нас аптеки, продавали нам ліки. Якщо аптека була відкрита і в ній була черга, то нас пропускали без

черги, хоча люди в ній стояли годинами.

За кілька днів нам вдалося зібрати кошти і допомогти також Херсонській дитячій обласній клінічній лікарні (в яку на той момент привезли дворічну дитину з розстріляного цивільного авто), Херсонській обласній клінічній лікарні та Херсонській міській клінічній лікарні ім А. і О.Тропіних, Пологовому будинку №1, надіслати кошти для продуктів та закупити необхідні речі для Херсонського прикордонного загону, закупити ліки та засоби гігієни для евакуйованих людей, трохи допомогти коштами для притулку тварин, декілька разів завезти пальне для Станції швидкої допомоги. Окрема історія про те, як мій друг поїхав за 15 км за фермерським безкоштовним молоком для дітей із Центру соціально-психологічної реабілітації дітей с. Степанівки, хоча в місті вже були російські військові та стояли блокпости і було дуже страшно та небезпечно їхати. Усе закінчилось добре: нам вдалося передати молоко, продукти та ліки Центру.

Допомога Центру соціально-психологічної реабілітації дітей с. Степанівки

Після хвороби, в умовах нестачі пального та небезпечності пересування містом на авто моя волонтерська діяльність більше зосереджена на координації дій волонтерів та помічників з усієї України. Оскільки місто в окупації і гуманітарні конвої російським військовими не допускаються, нестача ліків стає

критичною не тільки для лікарень, але й для містян. Особливо потребують життєво необхідних ліків онкохворі, інсулінозалежні, люди на гормональній терапії, астматики, діабетики, епілептики, гіпертоніки, сердечники та інші. Ми збираємо запити від містян, надсилаємо волонтерам списки (наприклад, у Львів, Хмельницький), вони привозять чи надсилають у м. Миколаїв, де забирають наші друзі і через «нелегальних» перевізників, які добираються степами, передають у Херсон.

Ліки, які вдалося знайти / дістати та передати тим, хто потребує

Наразі багато посилок «зависло» в Миколаєві – привезти їх поки що не має можливості. Кажуть, що з одного волонтерського авто російські військові вигребли всі ліки на суму понад 7 тис. \$. Наші обсяги скромніші, проте ці ліки дуже важливі для наших містян.

Це те, що чекає на відправку з Миколаєва до Херсону

За ці дні відродженого волонтерства познайомилася з багатьма гарними, мотивованими людьми, я бачила в їх очах рішучість, віру, вдячність і трохи страху, але це було так посправжньому, так відкрито. І в тих, з ким не зустрічалася особисто, кого тільки чула телефоном, голос був сповнений страху і надії на нашу перемогу.

Сподіваюсь зустрітися з ними в мирний час.

Робота

Я працюю в Херсонському державному університеті завідувачкою кафедри. Із середини березня постало питання про відновлення освітнього процесу, наскільки це можливо у дистанційному форматі.

Усі графіки освітнього процесу, строки проходження практики та її форма, формат випускних іспитів – усе максимально підлаштовується під можливість студентів бути на зв'язку, оскільки в багатьох населених пунктах немає електрики чи інтернету, частина студентів служить у ЗСУ.

Нам потрібно готувати звіти, документи для планування наступного року, розробляти та затверджувати програми іспитів, що замінюють кваліфікаційні роботи, керувати підготовкою курсових робіт тощо.

А нашій кафедрі особливо «пощастило»: ми повинні ще й підготувати пакет документів на акредитацію однієї з освітніх програм.

Наш університет за час війни та за підтримки колег із закордонних ЗВО започаткував проєкт «Академічний міст», який дає можливість для всіх охочих долучитися до лекцій із різних питань та галузей науки, які викладають іноземні лектори. Зокрема, на початку квітня таку лекцію провів мій гарний друг з Талліннського технічного університету в Естонії Pawan Dutt, знайомство з яким на симпозіумі в Університеті Короля Данила (м. Івано-Франківськ) стало поштовхом для плідної співпраці вже багато років.

Працюємо, хоча важко емоційно налаштуватися на продуктивну працю – думки про війну захопили 90 відсотків всього.

Виїжджати чи ні?

Це найголовніше питання для кожного херсонця з першого дня війни.

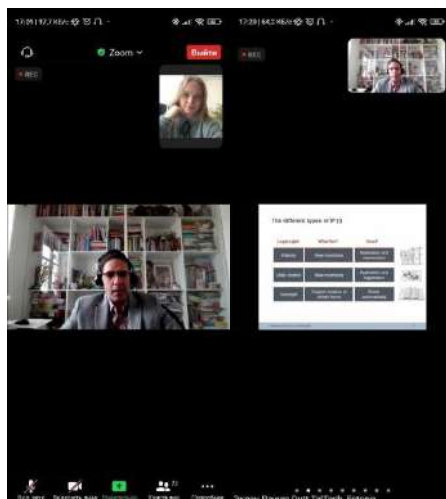
За 8 років гібридної війни я була впевнена, що «у випадку чогось такого» завжди виїду з Херсону, оскільки не хочу і не можу жити в окупації рф та маю батьківську хатинку біля м. Кам'янця-Подільського (Хмельниччина). Не склалося.

З Херсону немає жодного гуманітарного коридору, централізованого вивозу людей. Усі, хто може, виїжджають своїми силами, на власних автомобілях. Кілька тижнів тому це було не так масово, на свій страх і ризик, часто – повз розстріляні авто цивільних. Російські війська швидко перекривають канали виїзду або не випускають частину тих, хто хоче виїхати. Є інформація (знову ж на рівні чуток), що на днях розстріляли авто волонтерів. Випадки розстрілу цивільних на автівках були і в перші тижні біля с. Веселе та с. Козацьке. Кілька днів тому з РСЗО «Град» розстріляли людей, які намагалися перебратися на човнах через р. Дніпро.

“Останні дні з міста масово їдуть херсонці: усі налякані військовими злочинами в Бучі, Ірпені, Маріуполі.”

людей висаджують, не довівши до пункту призначення. Дехто виїжджає в АР Крим, потім до ЄС чи до Грузії.

Останні дні з міста масово їдуть херсонці: усі налякані військовими злочинами в Бучі, Ірпені, Маріуполі. Ми в окупації і боїмося, що під час відступу війська рф із містом можуть вчинити схожі злочини. Якщо у людей, які виїжджають, є совість, то вони беруть із собою друзів, сусідів, колег, а якщо немає, то їдуть самі,

Відкрита лекція Pawan Dutt

у напівпорожніх авто. Це викликає у тих, хто залишився, почуття спустошення та безнадії, тому що очікування невідомого нестерпне і психіка вже не витримує.

Емоційний стан

Нас ніхто до цього не готував, до цього не можливо підготуватися. Таке емоційне гойдання від «все буде добре» до «я помру» і навпаки протягом 46 днів просто підточує всі сили. Із

“Із початком війни мені довелося терміново опановувати професію психотерапевта і надихати, запевняти, заспокоювати.”

початком війни мені довелося терміново опановувати професію психотерапевта і надихати, запевняти, заспокоювати, коли самій було страшно і сльози готові були виказати мене в цей момент.

Ми всі проходимо емоційні етапи переживання війни, як «по книжці», – ось такий колективний об'єкт для наукового спостереження. Зокрема, в останні дні дуже складно психологічно і ніхто не може підтримати, оскільки всі мої близькі та друзі перебувають у такому ж складному емоційному стані.

Ми десь на межі між страхом та депресією. Сльози від усього: кадри жертв, осиротілих дітей, покинутих тварин, допомоги країн Україні, відео пісень війни чи наших військових, синдром вижившого тощо – усе це може стати причиною сліз.

Після оприлюднення злочинів у Бучі я пів ночі проревіла та написала такі слова, бо не сила була в собі тримати той біль:

«Який жах – Буча, Ірпінь, Гостомель, Маріуполь...

Розбудіть мене, розбудіть всю Україну від цього жаху!

На нашу землю прийшли нелюди, звірі, кати, мародери, ґвалтівники, дикуни, варвари із Середньовіччя – істоти без серця та Бога в Душі.

Я не можу зупинити сліз, хочеться кричати від страху та болю за мою Україну, за кожне життя, за кожну людину, що є і буде цілим всесвітом та безцінним даром світу!

Що відчуває мати, коли помирає дитина? Як розривається її Душа та серце?

Як страшно та спустошено дитині, батьки якої загинули на її очах?

Скільки сміливості було в тих людей, які були змушені вийти зі сховищ по воду чи їжу, якщо вони знали, що можуть не повернутися?

Про що молилася жінка, тіло якої розривали ґвалтівники, коли маленький її синочок ховався від нелюдів?

Який жах і заціпеніння було в жінки, яка народжувала, а в цей час розстріляли її чоловіка, що пішов по допомогу?

З якою надією на порятунок їхали сім'ї, вириваючись із окупованих міст, а їх розстрілювали на дорогах смерті?

Яке горе пережила мати дівчинки-гімнастки з Маріуполя, утративши дитину та чоловіка в один момент, а потім разом із сином загинувши під уламками дитячої лікарні?

Які жахіття пережила дівчинка, яка померла без води поряд із тілом загблої матері під завалами рідного будинку?

Як хотілося вирвати своє серце матерям, дітей яких ґвалтували у них на очах?

Як хотіли жити і вдихнути повітря ті, що загинули в тисняві та паніці в бомбосховищі знищеного театру?

Про що думали та в кого просили пробачення люди зі зв'язаними руками, яких розстріляли?

Про що молилися люди, яких катували?

У якій зневірі вмирали з голоду одинокі, старі та немічні, яких були змушені покинути рідні та близькі?

Як хотіли померти молоді батьки разом зі своєю неврятованою дитиною?

Кого просили про допомогу люди, які вмирали в підвалах, на дорогах, на рідному подвір'ї, стікаючи кров'ю від ран?

З якою надією на життя батьки шукали загублених, украдених та безвісти пропавших дітей?

Про що думала в останні хвилини життя вагітна жінка з Маріуполя, яка не побачила свою дитину живою?

Яку частину серця та свого життя залишили всі ті, хто йшов з домівки, не озираючись?

Які молитви шепче кожна українська жінка, проводжаючи свого захисника на війну?

Як долають свої сумніви та як беруть себе в руки всі ті, хто в хаосі війни організовують життя країни?

Як важко приймають рішення командири, посилаючи в тяжкі бої цвіт нашої нації – наших захисників?

Яку віру в себе та свої сили мають лікарі, що роблять операції та рятують під обстрілами, на полі бою, приймають пологи в підвалах?

Де знаходять сили всі волонтери нашої землі, усі помічники та всі, хто пожертвував гроші, речі, віддав свої авто та будинки?

Як знаходять слова втіхи батьки для кожної української дитини, де б вони не були – за кордоном, удома, у бомбосховищі?

Де ми всі черпаємо віру в нашу неодмінну перемогу?

Моя прекрасна країно, мої щирі, працьовиті та доброзичливі люди, я не знаю відповіді на ці питання та тисячу інших.

Мені болить за кожного!

Молю Бога: «Збережи мою країну, кожного захисника та кожного мирного українця! Пошли нам перемогу. Захисти та врятуй Україну».

З емоцій, що залишаються протягом усього часу з моменту нападу, – це неймовірна гордість за мій народ, мою країну, наших захисників, величезна вдячність усім, хто допомагає нам, та абсолютна впевненість у нашій перемозі.

З емоцій, що залишаються протягом усього часу з моменту нападу, – це неймовірна гордість за мій народ, мою країну, наших захисників, величезна вдячність усім, хто допомагає нам, та абсолютна впевненість у нашій перемозі.

Евакуація на велику землю

Колись у дитинстві мені здавалося, що справжні дорослі – це мої батьки, мої дядьки та тітки, їхні друзі, і не важливо скільки їм було – 35, 42 чи 50. Коли я досягла середнього віку, то все одно в душі залишалася ще не тією «справжньою дорослою». І от ми всі одночасно подорослішали, адже повномасштабна війна змусила приймати

“І от ми всі одночасно подорослішали, адже повномасштабна війна змусила приймати рішення, від яких залежить не тільки моя доля та життя, але й долі і життя людей поряд.”

рішення, від яких залежить не тільки моя доля та життя, але й долі і життя людей поряд.

Для мене питання – виїжджати чи ні, у випадку «якщо війна прийде в Херсон» – не стояло: незважаючи на мою любов до Херсону, я

не можу жити в ХНР, під владою рф, в окупації, і таке рішення було прийнято ще в 2014 році, а реалізовано через 8 років.

Просто з початком повномасштабної війни такої можливості особисто в мене та моєї сім'ї не було: немає авто, а пробувати виїхати на Одесу з мамою в її віці та стані здоров'я було складно. Відчувала себе, як у пастці, і здавалося, що в мене забрали один із базових складників людини – свободу вибору.

Багато чинників, моїх рішень і вчинків, дій моїх близьких, знайомих та зовсім незнайомих людей склалися так, що ми змогли виїхати з окупації до батьківського будинку на Поділлі – я називаю це дивом та Божою волею.

“Відчувала себе, як у пастці, і здавалося, що в мене забрали один із базових складників людини – свободу вибору.”

Три дні, 1200 км по бездоріжжю, швидкісними трасами, містами і селами без назв та дороговказів, через блокпости орків та постійні перевірки – таким був мій шлях додому на західі України, де безпечно і вже не так страшно.

Я більше 20 років не сиділа за кермом, у юності навчалася на механіці та отримала водійське посвідчення, друзі давали покататися на авто (не довго і під їхнім пильним контролем) – це весь мій водійський досвід на момент виїзду з окупації. Останні роки мріяла придбати власне авто та ще підучитися водінню з інструктором, дуже акуратно і, не поспішаючи, їздити містом та максимум – у Олешківський ліс на прогулянки з собакою.

Мені довелося сісти за кермо чужого автомобіля, у якому, окрім мене та мами, була сім'я мого племінника – разом 9 живих

Душ: я, дві бабусі (92 та 73 роки), дівчинка-підліток, моя майбутня невістка, її мама, дві собаки та кіт. Якби авто було більшим, я б забрала всіх своїх друзів, сусідів, колег та знайомих, хто хотів би виїхати.

Три дні за кермом

Чи було страшно? – так, дуже. Страшно, що не впораюся з керуванням, що колона може потрапити під обстріл, що «відіжмуть» авто, в якому одні жінки і яке може сподобатися окупантам, що відстану від колони, яка з місця виїзду одразу поїхала на швидкості 90 км, та заблукаю у степах, де ні зв'язку, ні інтернету, ні табличок і

дорожніх знаків тощо – було безліч страхів та хвилювань. Мене всі питають: «Як ти наважилася?». Скажу чесно: «Не знаю».

Ми виїхали через Снігурівку, Баштанку, Кропивницький, Умань, Вінницю, Хмельницький, Кам'янець-Подільський. Мені потім довелося ще і в Чернівецьку область відвозити невістку та її сім'ю, де їм надали прихисток.

Ми називали це «екстрім-тур», старалися більше жартувати та відмічати курйозні моменти, щоб не піддаватися страху, а інколи і паніці. Наприклад, на блокпосту під Кропивницьким мене попросили ввімкнути світло в салоні авто, адже вже вечоріло, а я просто не знала, де воно вмикається (автомобіль я називала «комп'ютер на колесах» і вивчити безліч кнопок, датчиків та ричажків не встигла). Під час спроби знайти саме ту кнопку натиснула «відкрити люк» і ми з подивом помітили, що машина має цей люк, чого не помічали протягом того дня, що провели в дорозі.

Була і радість від зустрічі з племінником, якого не бачили з початку війни, адже він служить, радість від очей наших захисників на блокпостах, сповнених співчуття, їхніх жартів і усмішок. На постах стоять і військові ЗСУ, і тероборона, і правоохоронці – усі мужні, гарні, спокійні. Особливо вражали тероборонівці, здебільшого такі собі поважні дядьки – їм би на риболовлю та онуків глядіти, а тут війна.

Недалеко від дому в м. Дунаївці не стримала емоцій в АТБ біля полиці з молочними продуктами, в очах стояли сльози, люди на мене поглядали з подивом. Тут є всі продукти, засоби гігієни та ліки, ціни майже як до війни, може, трохи більші. Те, що ми шукали в Херсоні та платили захмарні гроші, – тут абсолютно доступно без черг, не прострочене та з терміном придатності на етикетці.

Мої рідні, друзі і знайомі в батьківському селі теж бояться війни, хвилюються за близьких та особливо за дітей, остерігаються переселенців, серед яких є невдячні, але тут безпечно, як це може бути зараз в Україні, і різниця відчувається дуже різноч. У кожному регіоні війна своя і водночас одна для нас усіх.

Нас зустріли, підтримали, допомогли, дали продукти, просили звертатися по допомогу, запрошували в гості та самі відвідували, розпитували та вислуховували навіть ті, з якими окрім «Добрий день», я особисто не мала нагоди спілкуватися раніше. За сьогодні город біля дому не тільки зорали, прокультивували, але й висадили картоплі трьох сортів (бо кожен нахвалював саме свій сорт), бо «раптом ви затримаєтеся, а вам знадобиться картопля, хоча ми вам і так би її принесли».

Пройшло кілька днів після приїзду – і мене догнали всі ті емоційні та стресові стани, яким у дорозі не давала жодного шансу. Кожної ночі мені сниться, що я їду за кермом тією дорогою знов і знов. Страх за друзів та близьких людей, що в окупації, переслідує і тут. Мені боляче відчувати в їхніх голосах по телефону депресію та розгубленість.

Все буде Україна!

Доманчук Дар'я

соціальна працівниця, в.о. керівника
соціально-психологічної служби
Херсонського державного університету

ДЕВ'ЯТЬ МІСЯЦІВ, ЯК ОДИН ДЕНЬ: РОЗДУМИ ХЕРСОНСЬКОЇ ХЕРСОНКИ

24 лютого ми зранку прокинулися і нам зателефонувала моя мама: сказала, що почалася війна. Ми почули дуже гучні гудки, схожі на сирену. Тепер я вже розумію, що це і була сирена. Потім, як і всі люди, ми пішли гуляти із собакою і захотілося зняти готівку, бо почалася паніка. І стояли в черзі з 7-ї ранку до 3-ї години дня. Отак почався день 24 лютого і ввечері завершився купівлею продуктів.

Досвіду перебування в укритті не мала, але я керівник соціально-психологічної служби університету (на той період у службі не було керівника). Я проходила навчання щодо надзвичайних ситуацій, де були окреслені кроки для керівників, і нам розповідали, як людям це розповідати, як піти в сховище, що треба взяти із собою, який повинен бути тривожний рюкзачок, тобто теоретично я знала, як це робити, але практично не мала такого досвіду.

Так склалося, що протягом першої доби на телефон надходило дуже багато панічних дзвінків. І співробітники, і студенти, і просто знайомі телефонували й запитували, що робити, як робити, і мої дії як керівника соціально-психологічної служби були спрямовані на те, аби надавати соціально-психологічну допомогу. Наша служба працювала, фахівці працювали. Ми дуже плідно співпрацювали із заступником мера Херсону Романом Головнею і намагалися заспокоїти людей, зробити так, щоб їжу можна було дістати. І взагалі наше завдання було заспокоювати людей у той час, коли самі дуже хвилювалися за все, що відбувалося. Я живу в мікрорайоні Острові, тому ми бачили все з балконів, увесь жах, який відбувався на Дніпрі.

1 березня 2022 року, як і всі жителі, я була шокована. Бо ніхто не вірив, що танки зайдуть, ніхто не вірив, що зайдуть саме в той мікрорайон, де ти проживаєш. Це Острів. Це був єдиний район, який мав блокпост дуже серйозний і страшний, як потім ми дізналися. Хоча ввечері 1 березня я гуляла із собакою і все ще не дуже вірилося у страшне, тому що ми не сильно бачили російських військових, а потім вже ближче до десятої вечора почалися страшні речі саме на Острові, саме в нас, і ми вже усвідомили, що нас окуповано.

“

Те, що було раніше для нас звичайними речами, перетворилося на книгу жахів.

”

Мій досвід побутовий полягав у тому, що ми ніколи не думали, що будемо так бігати за їжею. Те, що було раніше для нас звичайними речами, перетворилося на книгу жахів. Ми кожного дня прокидалися й ішли в одну чергу, там стояли по 5 годин, потім ішли в іншу чергу по молоко. Тобто побут складався з того, що ти намагалася якось придбати їжу, бо панічна атака, як у кожної людини, у мене теж була, бо раптом нам не вистачить чогось, раптом це затягнеться надовго і діти та люди похилого віку (бо в мене в будинку дуже багато таких людей) залишаться голодними, тому і наш побут складався з того, що ми завжди шукали їжу. Як би зараз це страшно не звучало. Завжди ми були в якихось чергах. Ми виходили о 7-й годині ранку в чергу і о 16-й поверталися, оскільки магазини вже закривалися. Ось і весь побут.

Дуже добре пам'ятаю тодішні ціни. Ковбаса була 596 грн, сир, який я дуже люблю, від 500 до 700 грн, хліб ми купували в наших друзів у кав'ярні “Бі-ві-сі”, яким я безмежно вдячна, тому що потім і безкоштовно нам роздавали, а коли купували то за 20 грн, картоплю за 56 грн. Фрукти були дешеві, тому що були наші Херсонські, риба теж була дешева, тому що наші рибалки ловили з карантинного острова, а от привозні товари були дорогі. Каші були дорогі, рис був і до 200 грн. Пельмені, вареники це я взагалі мовчу, молоко було 50 грн за літр, але з рук можна було десь і за 40 купити.

У роботі дуже допомагав волонтерський клуб при соціально-психологічній службі університету. Волонтерський центр університету, Тома Мандич допомагала нам і допомагає досі і дуже активно я співпрацювала з Іриною Саліховою, вона допомагала медикаментозно і людям похилого віку, і людям з моєї роботи, і моїй сім'ї особисто, дуже допомагали «котики-патріотики», також один з головних помічників в Херсоні «Адмірал». Ігор Цуркан і Наталія Шатілова з перших годин, навіть не днів, а годин допомагали. Також Валентина Бурак була. Вона їжею допомагала, безкоштовно годувала людей нужденних. У себе вдома вона організувала штаб гарячого харчування і всі нужденні до неї приходили. Дуже багато Ігор Цуркан і Наталія Шатілова допомагають до сих пір. Усім, усім, усім. Я знаю, але не співпрацювала з Кареном, є такий волонтер, про нього в Херсоні теж багато кажуть. Карен-бетмен його називають. Допомагав і особливо, коли Каховську ГЕС підірвали, то він на своїх човнах вивозив людей.

Моя робота у службі була майже 24/7, тому що психологічна служба, як виявилось, це робота цілодобова. Телефонували всі. Ми розробили графік роботи з 8.30 до 18.00. До нас підключилися дуже багато випускників Херсонського державного університету: і психологи, і соціальні працівники, юристи, соціологи. Особливо було багато звернень від людей похилого віку і дуже багато було від матусь з маленькими дітьми. Ми працювали кожного дня навіть у неділю. Війна мене навчила мати два номери телефона: один робочий, один особистий для родини, він цілодобовий був. Ми допомагали людям навіть створювати банківські картки онлайн. Тобто робота полягала не тільки в психологічній допомозі. Робота була налагоджена настільки чітко, що досі в мене є контакти колег з Ізраїлю, Чехії. Також ми співпрацювали з волонтерською організацією «Світло в тобі». Чим вона мені подобається? Вони самі мене знайшли. Вони допомагали нашим людям, хто наважився і виїхав, з житлом по всій Україні. Вони надавали безкоштовне житло і якось так виходило, що ми були завжди на зв'язку.

Мені пощастило. У мене був і зараз є знайомий айтішник, який знав, як і де підключитись у той час, коли в Херсоні перший раз зник

зв'язок, це був хаос, ми тоді стояли з мамою моєю і ще з мамою подружки в магазині в черзі і тут зникає зв'язок, а в мене зараз повинна бути консультація з дівчинкою і я швидко знайшла в маркеті і купила дві сімки лайф. Потім, коли взагалі інтернет пропав, вони нам допомагали висвітлювати ту чи ту інформацію і по роботі, і з якихось особистих питань. Вони ходили до нашого планетарію на Суворова і там якийсь зв'язок ловили, якимось там передавали інформацію і батькам, і волонтерам, і родичам, і іншим людям.

Коли у Херсоні зник мобільний зв'язок, жителі намагалися зв'язатися з рідними з підконтрольних територій будь-якими шляхами, «ловили» сигнал

Це було насправді диво, тому що я не знаю, як все так вийшло в нас, але віра в людей, у те, що в нас все вийде, і в те, що ми хочемо допомагати і віримо в те, що ми робимо правильну справу. Нам, мабуть, усі сили допомагали і з інформацією, і в побуті, і з усіма бути на зв'язку.

Головна фінансова проблема полягала в тому, що готівки не було. Тільки карткою можна було розраховуватися, але більшість магазинів не давали такої можливості. Обмін можна було зробити на готівку, але дуже високий був відсоток спочатку і в когось це виходило, а в когось ні. На бартерній основі дуже багато працювало.

Перші орки, які окупували Херсон, були кадрові офіцери. У них було дороге вбрання, у них була мова так поставлена, як ФСБешна. Вони грубо відносилися, вони мало розмовляли, були більш агресивні. Ті, хто були вже у вересні-жовтні, були кинуті сюди як м'ясо. Загалом їх нікого не шкода. На них було жалко дивитися, а перших ми побоювалися, вони такі більш серйозні дядьки були. Ну от таке враження склалося.

У мене було дві страшні ситуації на блокпосту, коли я поверталася додому від мами з іншого мікрорайону. Вони закарбувалися в пам'яті, як години пережитого жахіття, але писати про це дуже боляче.

Усе було як день сурка, кожен день одне й те саме. Але ще раз наголошую, район, у якому я жила, це золота клітина, тобто ти живеш завжди по колу. Ми кожні вихідні намагалися виїздити в Таврійський мікрорайон до батьків, але до мене, наприклад, на Острів ніхто з моїх знайомих не намагався приїхати. Моя подружка з роботи, з якою ми дружимо більше 10 років жодного разу за весь період окупації не приїхала на Острів. Ні разу! Вона каже: «Тобі треба - приїжджай до мене на ХБК». Ну ось так. Але адаптувалися.

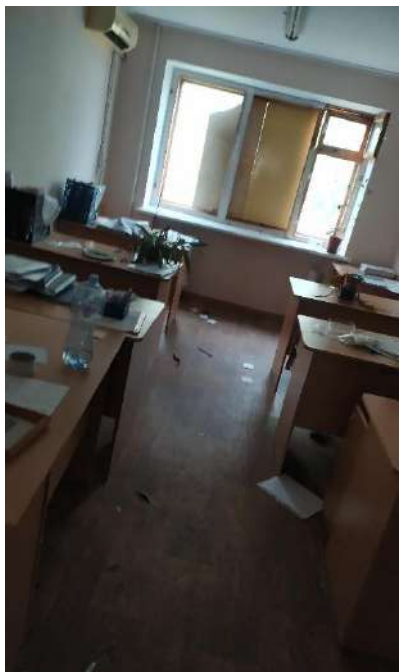
У псевдореферендумі ми участі не брали: з моєю сім'єю в цей час виїхали на дачу до наших знайомих і там сиділи майже 6 днів. Ми прийняли це рішення за одну годину. Узагалі ми не вірили, що буде псевдореферендум, а коли зрозуміли, що це буде, просто в секунду зібралися і поїхали. Мої друзі потрапили примусово на референдум. Їх змусили під автоматами поставити підпис, а ми втекли.

У нашій службі виявилась людина, яка стала колаборантом. Моя найкраща подружка, з якою я більше 10 років працювала і 14 років дружили. А люди, з якими ти живеш на одному поверсі і разом стоїш в чергах по продукти і в якийсь один момент ти виходиш на вулицю, а вона тобі каже, що я займаю там велику посаду... Ну це, звичайно, шок. Для мене це була зрада особиста, тому що я не розумію людей. Ну не розумію. Ну гроші? Ну гроші. І що далі? Яке майбутнє? Я мала досвід спілкування з дуже багатьма, деяким я навіть допомагала на початку вторгнення і фінансово, і морально. І наша служба допомагала, і волонтери допомагали, а потім вони стали колаборантами. Я не розумію цих людей. Я їх зневажаю і не розумію.

Дуже боляче було за місто, у якому ти виріс, де народилися твої діти і в якому кожний куточок рідний. По-перше, зруйновані історичні місця, які є гордістю нашого міста й області. Наш Гідропарк, у якому знищили живий куточок з тваринками, а потім підірвали його.

Знищено моє робоче місце, яке не перший рік ми своїми руками

“Дуже боляче було за місто, у якому ти виріс, де народилися твої діти і в якому кожний куточок рідний.”

*Таким ми побачили приміщення
соціально-психологічної служби
ХДУ 15 листопада 2022 року*

створювали своїми руками... Школи, садочки, обласна державна адміністрація, Фабрика. Я взагалі дуже емоційно сприймаю, коли руйнують місто, яке тільки-тільки почало відроджуватися, розквітати. Це дуже боляче.

Про визволення Херсону я дізналася ще 10 листопада, хоча офіційно вважається дата 11 листопада, але на факультеті вчиться хлопчик, який служить в ЗСУ і сам особисто був визволителем міста. Він мені 10 листопада на ватсап написав смс-повідомлення «ставте каву». І надіслав селфі і я по місцевості зрозуміла, що це наша Чорнобаївка. А потім, коли перші машини вїхали в місто і люди на вулиці почали кричати, що це ЗСУ, то пішли такі чутки, що це

диверсанти, що це провокація, що це все не правда, не виходьте на вулицю. Було таке двояке ставлення до цього всього. Але вже потім 11 листопада о 16 год українські солдати ходили по нашому району, перевіряли документи і казали: «Доброго вечора! Ми з України». Звичайно, ми всі зраділи. Коли звільнили Херсон, ми ходили на мітинг до обласної державної адміністрації і багато плакали. Плакали і раділи. Ось так. Тоді це було. Я не знаю, це для мене було щось неймовірне, я взагалі така дуже сентиментальна, тому оцю дату я пам'ятаю і ніколи не забуду. Якось так вийшло, що люди навіть не зрозуміли деякі, що нас звільнили. Чому? Тому що, коли почали прапорами махати і дуже багато на площі було людей, до нас підійшла бабуса і каже: «Дівчатка, сховайте прапори, вас зараз на підвал заберуть». Я кажу: «Бабусю, нас звільнили». Вона: «Ні, я бачила білі там полоски, це ще окупанти, вони вас згвалтують і так далі, і тому подібне». Але ми, звичайно, дуже раділи і все було, як нове народження. Дихати стало краще.

Більше всього мені запам'яталося в окупації те, що наші люди все-таки дуже і дуже сильні. Запам'яталося, наскільки ми все ж

**“
Стільки допомоги від
людей, яких я в
перший раз бачила, я
не отримувала за всі
свої 30 років ніколи.
”**

таки один за одного. Стільки допомоги від людей, яких я в перший раз бачила, я не отримувала за всі свої 30 років ніколи. Було страшно. Але ця підтримка, ця єдність людська вражає. Я ніколи цього не помічала, працювала собі та й працювала, люди як люди. Зараз я розумію, що головне – це людський ресурс, людські відносини і головне, що ми вміємо бути людьми, оце для мене

найголовніше. Було важко, але найголовніше для мене було те, що, коли навіть не було зв'язку, світла, води, коли нас ще не звільнили, херсонці не втратили вміння допомагати незважаючи ні на що. Найголовніше, що запам'яталося – це людські відносини, які є найдорожчі. А все інше пройшло, пройде. Мені пощастило, що мою родину не зачепили якісь страшні речі, Слава Богу.

Війна мене навчила багатьом речам. Я навчилася кожен день жити, як останній. Я навчилася цінувати родину більше, ніж її цінувала раніше. Два роки тому в мене були інші пріоритети, інші цілі й інші примхи. Зараз я знаю, що все це не дуже важливо. Тобто наскільки я сильна, наскільки я вперта, наскільки

**“
Я навчилася кожен день
жити, як останній. Я
навчилася цінувати
родину більше, ніж її
цінувала раніше.
”**

я психологічно зріла, я зрозуміла в період окупації, коли я одна могла заспокоїти 20 чоловіків. Чоловіків, які боялися там чогось, а я ось така тридцятирічна нічого не боялась і ходила. Так. Ми всі чомусь навчилися дуже важливого. Найголовніше – це тому, що кожен день треба радіти тому, що ти живеш.

Мені дуже б хотілося, щоб у 2024 році все закінчилося. Спочатку я вірила в те, що це закінчиться в 2022 році, потім хотілося, щоб в наступному, але головне, щоб не жити в такому стані тривалий час.

Я вірю в ЗСУ! Пишаюся нашими воїнами! Слава Україні! Героям Слава!

Загороднюк Василь

голова спілки письменників Херсонщини,
доцент кафедри української і слов'янської
філології та журналістики Херсонського
державного університету

ХЕРСОН – ХЕРСОН... (ОКУПАЦІЯ І ДЕОКУПАЦІЯ СВІДОМОСТІ ТОПОНІМІКОЮ)

У дитинстві я любив розглядати різні мапи, прочитувати на них назви міст, річок, морів, гір... З того врізалися в пам'ять назви – Херсон і Житомир. Інтуїтивно відчув, що назва «Херсон» складається із двох слів – «хер» і «сон». І це дало мало приємного для дитячої свідомості. А два слова у слові «Житомир» – «жито» і «мир» дали для неї якусь до кінця не усвідомлену справжність і красу.

Уже повнолітнім я поріднився з Херсоном, живу в ньому, він увійшов у мою долю, став моїм життям. Я люблю це місто. Водночас його імперська назва не давала і не дає спокою. Це відчуття й осмислення його загострилося з 24 лютого 2022 року, коли побачив, як російські танки роздирали асфальт херсонських доріг і під прицілом їхніх кулеметів змушені були виживати мирні херсонці. У Херсоні від цього часу почали з'являтися помпезні білборди з написом: «Херсон – русский город». На деяких із них

“

Це наша історія, історія боротьби і спротиву. Вона вже писана нами і не за вказівкою окупантів, а всупереч їм.

”

чиясь смілива рука перед словом «русский» дописувала частку «не». І як логічне продовження цього можна було прочитати в різних куточках міста: «Херсон – це Україна». Саме за цим гаслом світ більше узнав про наше місто.

Це наша історія, історія боротьби і спротиву. Вона вже писана нами і не за вказівкою окупантів, а всупереч їм. І це вже зафіксувалося у свідомості

багатьох людей і буде записано в українських підручниках з історії, зміст яких не буде узгоджуватися з кремлівськими консультантами. Та постає питання і про майбутнє нашого міста, акцентуючи увагу на його назві. І справа не тільки в її немилозвучності, насамперед у тому, що вона імперська і ми будемо потенційно її передавати своїм майбутнім поколінням. Таким чином не прищеплюючи своє рідне, національне, державотворче. Це буде міною сповільненої дії. І вона буде вибухати за вказівкою нового покоління окупантів. Одним із їхніх аргументів загарбання України буде не тільки «защита русскоязычного населения», а й те, що на мапі буде та сама назва – Херсон, як й інших населених пунктів, названих ними за їхніми вподобаннями за довгі часи колонізації України. А за їхньою логікою – «Херсон – русский город». Вони не обтяжують себе знаннями про перші поселення в районі сучасного Херсона. Для них історія цього питання починається з указу російської цариці. А його розвиток – завоювати, пограбувати, нав'язати ідеологію «русского мира», який продовжує ординські традиції. Різниця лиш у тому, що ординці в минулому нападали на нас кінною навалою, а сучасні – танками. А їхній менталітет від цього не змінився. Ця війна показала і показує численні переконливі докази цьому. Зміна назви міста є не простим топонімічним дійством. Це процес, що показує духовну зрілість його жителів, відмежування від імперської ідеології, ствердження свого державотворчого статусу.

Сучасна українська історія доводить, що зміна назв вулиць, населених пунктів – процес, що ускладнюється пасивністю сприйняття нового, життєствердного, що відповідає демократичним цінностям. Тінь

тоталітарного минулого ще переслідує наших сучасників,

але вона вже позбавлена перспективи. Розумію, що перейменування Херсону не всі сприймуть схвально і однозначно.

“Розумію, що перейменування Херсону не всі сприймуть схвально і однозначно. Але це потрібно робити, якщо ми хочемо залишатися самостійною державою зі своїми звичаями і традиціями, мовою, культурою, молитвою.”

Але це потрібно робити, якщо ми хочемо залишатися самостійною державою зі своїми звичаями і традиціями, мовою, культурою, молитвою. За цими світоглядними категоріями – майбутнє держави – сучасної і сильної. За це на фронті гинуть наші найкращі сини і дочки України.

Метастази «руського мира» у різних формах інфекційно проникли в духовну ауру українського народу. Її оздоровлення – це і своя топоніміка. Звернімося ще раз до поеми Тараса Шевченка «І мертвим, і живим, і ненарожденним землякам моїм в Україні і не в Україні моє дружнє посланіє». Вона написана 1845 року, а яка актуальна й понині. Це своєрідний духовний заповіт поета, що має прагматизм і конкретику, які сучасникам потрібно виконувати, деокупуваючи свою свідомість.

Здебільшого все нове спочатку сприймається з деякою обережністю, а то й настороженістю. А згодом входить у людську свідомість, гармонізується в ній, якщо воно є природним, або й новотвореним, що спрямовується на захист і розвиток

“ Попри всі негаразди, Україна вижила, вижив і Херсон. Вони готові будувати нове теперішнє і майбутнє. ”

справедливості, правди, краси. Зміна назви Херсону – це те нове, що відмежовує нас від російської імперії, яка нівелювала і нищила українську націю впродовж віків і сьогодні це продовжує робити ракетами і кулями, не оминаючи і Херсон – Херсон. Наслідки

голодоморів і репресій ще й нині в різних формах негативно діють на сучасників, які не зазнали їх прямої дії. Це колективна психологічна травма, це відхилення від норм фізичного стану здоров'я. А яких тільки утисків і заборон не зазнала українська мова!? Біля п'ятнадцяти форм лінгвоциду спрямовувалося проти неї. Усі ці дії не оминали і Херсону або Херсону. Риторичне питання: а якби цих і подібних дій та заходів не було, якою була б Україна? Звичайно, більш успішною і прогресивною. Бо її свідомість була б не окупованою. Попри всі негаразди, Україна вижила, вижив і Херсон. Вони готові будувати нове теперішнє і майбутнє.

На центральному проспекті нашого обласного центру, який пропоную перейменувати на проспект 11 листопада 2022 року (День визволення міста від «асвабдітелів»), де стояв пам'ятник російському флотоводцю, на його постаменті нині вписано портрет українському генералові Валерію Залужному. Це реалії нової історії.

Яку дати нову назву Херсону? Потрібне громадське обговорення цього питання, колективна думка, висновки науковців. Пам'ятаючи про минуле – стверджуємо сьогодні з проєкцією в майбутній час. Це буде

“

Якби вся Україна заговорила б українською мовою, то росія була б позбавлена аргумента захищати в Україні російськомовних.

”

справедливо. Наразі це дуже актуально. Топонімічна перемога посилює воєнну перемогу. Це один із елементів інформаційної війни. І коли б ми її повністю вигравали, то велика ймовірність, що не було б війни збройної. А якщо і була б, то не такою смертоносною. Відома теза, яка на цей час мало ймовірна, але якби вся Україна заговорила б українською мовою, то росія була б позбавлена аргумента захищати в Україні російськомовних. Якщо залишиться назва Херсон – Херсон, то це буде означати, що на інформаційному рівні в цьому питанні ми залишилися в російсько-імперських обіймах, які знову можуть через певний час зміцнювати свої потуги подібно до того, як удав обіймає свою здобич. Аргументів на користь перейменування Херсона можна наводити десятками. Думаючим людям це зрозуміло. Опоненти ж цього, звичайно найдуться і серед херсонців, як знайшлися і колаборанти. Будуть і такі, які будуть говорити, а яка різниця, як називається, лиш би не стріляли. У тому й то справа, що природа всіх імперій така, що вони стріляють завжди і продовжуватимуть це робити. Це апріорі та апостеріорі одночасно. І чи Херсон, а чи Херсон, то в цих назвах зберігатиметься імперський наратив. І скільком нашим співвітчизникам потрібно ще загинути від рашистської зброї, щоб усі співвітчизники зрозуміли, що порятунок нас самих насамперед у нас самих. В усвідомленні

того, що в назві міста є щось своє, рідне, а не принесене зайдами. І це архіважливо!

Отож, пропоную переіменувати Херсон – Херсон на СТЕПОСЛАВ. Адже, як назвеш човен, так він і попливе. І хочеться вірити, що він буде пливти у всесвітньому океані без слів «хер» і «сон». І назва СТЕПОСЛАВ стане нашою містостверджувальною назвою. І на майбутній мапі України якась дівчинка чи хлопчик вперше прочитають С Т Е П О С Л А В. Думаємо, пропонуємо і вирішуємо!

Сім населених пунктів деокупованої Херсонщини згідно із Законом України «Про засудження та заборону пропаганди російської імперської політики в Україні і деколонізацію топонімії» ввійшли до переліку, назви яких необхідно перейменувати. До 27 січня 2024 року місцева влада повинна подати свої пропозиції до Верховної Ради України щодо перейменування цих населених пунктів. Херсон сюди не ввійшов, хоч це імперська назва. То чи будемо ми виконувати свій Закон України?

*Ще мирний Херсон... Пишаюсь нашими випускниками!
Це справжні патріоти України!*

Захаров Олексій

аспірант кафедри географії та екології
Херсонського державного університету

«ПОЗИТИВНІ» НАСЛІДКИ ВІЙНИ

Страх, біль, розпач, плач, смерть. Саме з цими словами асоціюється війна навіть у тих людей, хто бачив її тільки на екрані

“

Війна – найгірше, що може трапитись у житті людини.

”

та дізнавався лише з книжок та розповідей старшого покоління. А ті, на чию долю випало пережити це на власному досвіді, не тільки асоціюють війну та окупацію із цими іменниками, а і згадують «в усіх фарбах» кожен з цих характеристик війни. Безумовно, воєнні дії не можна виправдати жодними словами, жодними намірами чи вчинками. Війна – найгірше, що може трапитись у житті людини.

Однак, я хочу показати, що навіть «найтемніші часи» можуть принести «світлі події». Так, усі ми більшою чи меншою мірою відчували жахи окупації, але водночас побачили радість визволення. Більшість із нас так чи інакше відчув огиду від спілкування з окупантами та щастя від спілкування з рідними і друзями на визволеній території.

Саме війна дала змогу стикнутись із найбільшою згуртованістю українського народу, мабуть, за весь час незалежності. Люди зі сходу, заходу, півдня та півночі об'єднались заради допомоги українським військовим, переселенцям, медикам та волонтерам. Людей, які виїжджали на українські землі з окупації, зустрічали невимовна щирість та доброта місцевих жителів. Найбільшим проявом цих якостей для нашого університету та для мене особисто стали вчинки колективу Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника. Вони не просто виконали вимогу МОН та прийняли на свою базу релокований університет. Вони зробили все, щоб ми

не почувалися переміщеними та навіть не почувались «у гостях». Вони зробили так, щоб їх університет став другим домом на певний період та гостинним другом на довгі роки.

Викладачі, співробітники та студенти нашого університету – приклад для наслідування. Це ті, хто, незважаючи на жодні перепони, зробив свідомий вибір залишитись з Україною

– не обов'язково в Україні, але з Україною; зробив вибір не зрадити власній справі; зробив вибір продовжити займатися тією справою, яка вдається найкраще.

Місцеві жителі Івано-Франківська стали тим проявом доброти і толерантності, який так необхідно відчувати людям після окупації, аби просто не втратити віру в людяність, аби наново навчитися довіряти тим, хто тебе оточує. В Івано-Франківську жодного разу не зіткнувся з будь-яким булінгом на кшталт «це ви кликали росію», «це через вас почалася війна» і подібні. Навіть якщо в силу

минулого досвіду не завжди вдавалось швидко та на сто відсотків правильно заговорити українською мовою, тебе ніхто не зацькує.

Отже, війна та все, що з нею пов'язане, – це комок страху, переживань, болю та гніву. Це пекло, яке прорвалось на нашу землю. Але, війна – це також вікно можливостей для кожного з нас.

“**Викладачі, співробітники та студенти нашого університету – приклад для наслідування. Це ті, хто, незважаючи на жодні перепони, зробив свідомий вибір залишитись з Україною.**”

*Представники ХДУ
в Івано-Франківському офісі*

Йокич Ганна

провідна фахівчиня студентського містечка
Херсонського державного університету

МАЛЕНЬКИЙ, АЛЕ ДУЖЕ СИЛЬНИЙ ПРАПОРЕЦЬ

Мирне щасливе життя до початку великої війни. Я працювала провідним фахівцем в студентському містечку Херсонського державного університету, продовжувала це робити й далі, не зважаючи на тимчасову окупацію Херсона. Але після захоплення університету в червні 2022 року мене «на розмову» під конвоем повів мешканець третього гуртожитку до фейкового ректора Тетяни Томіліної. Під час розмови я, звісно, сказала, що працювати на окупантів не буду, забрала свої речі і до листопада 2022 року на рідний університет та гуртожитки могла тільки крадькома подивитися, проїжджаючи повз.

“ На моїх очах відбувалося і варварське захоплення міста, і «героїчне» бігство з пам'ятником Потьомкіну через річку Дніпро. ”

Увесь час із 24 лютого я не виїжджала з Херсона. На моїх очах відбувалося і варварське захоплення міста, і «героїчне» бігство з пам'ятником Потьомкіну через річку Дніпро. Коли на календарі з'явилася дата 11 листопада 2022 р. ми спочатку не

повірили, що відбулася деокупація і можна вільно дихати та не ховатися від військових. Було лячно виходити в місто, але після підтвердження інформації, що наші військові вільно пересуваються вулицями Херсону, було прийнято рішення поїхати на площу Свободи та на власні очі побачити воїнів ЗСУ.

На той момент у місті понад два тижні не було ні світла, ні води, ні зв'язку. Але в нас була мотивація, і жодні перепони не могли її зруйнувати. Не пам'ятаю як саме,

“ Але в нас була мотивація, і жодні перепони не могли її зруйнувати. ”

але першому, кому вдалося додзвонитися, був Максим Вінник. Я сказала, що ми нарешті вільні, а Херсон – це Україна. На що він відповів: «Якщо буде безпечно, поїдьте в університет, зніміть із флагштоку ганчірку-аквафреш та повісьте наш рідний прапор».

Разом з колегами розвозимо гуманітарну допомогу співробітникам після теракту на Каховській ГЕС

Поклавши слухавку, було тільки одне питання, де ми сховали наш невеличкий стяг. Сіли з чоловіком в автівку та поїхали до гаражного кооперативу, який, до речі, був неодноразово перевернутий із ніг на голову кацапами, відшукувати в гаражі наш рідний прапор. Що-що, а ховати цінне ми вміємо. Взяли наш синьо-жовтий символ волі та поїхали до університету. Обійшли паркан навкруги, кацапської ганчірки знайдено не було, охорона теж була відсутня. Вирішили перелізти через паркан зі сторони вулиці Гагаріна та тихесенько пробратися до головного корпусу.

“ Я пройшла до флагштоку, закріпила на ньому наш синьо-жовтий прапор і підняла його. ”

Я пройшла до флагштоку, закріпила на ньому наш синьо-жовтий прапор і підняла його. Але вечір тоді був теплий і зовсім безвітряний. Прапорець наче був наляканий та не міг гарно розвиватися. Довелося його трохи приспустити та притримати рукою, щоб на світліні всі могли побачити гарні синьо-жовті кольори на тлі ХДУ. Так-так, нам важливо було зробити світлину, щоб її побачив кожен, чие життя пов'язане з

університетом і усвідомив, що ХДУ був, є та буде українським. Ми витримали! Ми дочекалися!

А наступного дня повернуто на флагшток вже рідний університетський прапор, який був захований до захоплення.

Маленький, наляканий, але дуже сильний прапорець, який 11 листопада 2022 року о 19-й годині вечора майорів на флагштоці університету, згодом займе своє місце в музеї історії нашого університету.

Вечір був теплий та зовсім безвітряний, прапорець наче був наляканий та не міг гарно розвиватися, прийшлося його трохи приспустити та притримати рукою, щоб на фото всі могли побачити гарні синьо-жовті кольори на фоні ХДУ

Казакова Оксана

керівниця пресцентру
Херсонського державного університету

ВГАМУВАТИ ВНУТРІШНІЙ БІЛЬ ДОПОМАГАЛА РОБОТА

Як вгамувати емоції, коли руки тремтять, у голові щось пульсує від кожного нового вибуху, коли навколо розгублені рідні, коли нема що їсти, а головне – ніяк не вдається усвідомити, що розпочалася ВІЙНА. Усе, наче в якомусь фільмі, де я чомусь граю роль, на яку не давала згоди.

Рятувала робота. 24 лютого 2022 року важко було зібратись з думками, але ми працювали: писали новини та звернення від спільноти Херсонського державного університету до освітян

України та світу, до міжнародних партнерів. Зранку позмінно з чоловіком, щоб не замерзнути та не дай Боже не захворіти, стояли в черзі за продуктами, удень працювала вдома, а на вечір разом з родиною йшли в підвал до сусідів.

Цих людей, у яких ми переховувалися перші тижні з початку повномасштабного вторгнення я навіть не знала. Вони спочатку запропонували прихисток нашим батькам суто по-сусідськи, а ті спитали: чи може й моя родина долучитися. Вони погодилися. Ми жартували, що все це нагадувало казочку про рукавичку, так ми називали підвал під приватним будинком. У ньому ми «святкували»

З родиною в підвалі знайомих у перші дні повномасштабного вторгнення

25 лютого 2022 року онучці Кірошці виповнилось 6 місяців. Досі не хочеться визнавати, що ціле покоління маленьких українців стали дітьми війни

півроку онучці Кірошці, саме в підвалі в неї прорізався перший зуб...

1 березня, коли росіяни заходили в Херсон з північного боку, ми прочитали в соцмережах, що краще сховатися, бо будуть обстріли, швидко побігли до підвалу. Мали перетнути перехрестя, де дуже гарний огляд на всі сторони. Здивували скляна тиша і жодної людини чи машини на вулиці. Тільки-но заскочили до сховища, як по саме цій вузькій вулиці, повз будинок, де ми перебували, почала рухатися колона російської бронетехніки. Потім ми бачили її на камерах відеоспостереження. А через пару хвилин почули потужні

вибухи від пострілів. Згодом ми дізналися, що з тієї колони вівся хаотичний обстріл – росіяни поцілили в нашу школу, у багатоповерхівку поряд... Це був черговий шок, бо ми вже знали, що зранку вони обстріляли будинки в Таврійському мікрорайоні, загинули люди.

Наступного дня через батьківські чати скомунікували, чоловіки пішли забивати пошкоджені вікна у школі. Син, який тоді вчився у 4-му класі, був приголомшений. Скільки разів за мирні часи ми жартували, хоч би ця школа згоріла, хоч би метеорит на неї впав, коли малий не хотів зранку вставати та йти на заняття. Плакали всі – і діти, й дорослі – коли збагнули, що нашу рідну школу розстріляли впритул просто так, без причин. Так мій Артем уперше на власні очі побачив, що таке війна.

Десь через місяць була ще одна ситуація. Ми йшли вдвох разом через шкільне подвір'я своїм звичним маршрутом. Як з-за

Рідна школа № 24 зазнала «поранень» у перші дні окупації Херсону. Батьки своїми силами зашивали вікна

кута вистрибнув військовий у формі, з закритим обличчям і наставив на нас зброю... На російській він наказав нам йти звідти. До нього підійшли інші росіяни зі зброєю. Дитина на українській мові голосно запитала: «Мама, це ж наші? Це ЗСУ?» Ми стояли і дивилися один на одного: жінка з дитиною та озброєні солдати, яких ми ненавидили та боялися, які зруйнували нашу школу, які вкрали наше щасливе життя. Ми пішли, усе обійшлося.

Здається, я ніколи в житті не їла стільки хліба, як у ті місяці, що перебувала в окупації. За ним ми стояли в черзі, на щастя, кілька буханців раз на кілька днів привозив родич з передмістя Херсона. Хліб ми зберігали в морозильній камері і розігрівали в мікрохвильовці. Який же він смачний та ароматний!

Інтернет був, світло теж, тому писала, багато писала текстів... Це відволікало. Напевне, від божевілля рятувало те, що люблю писати... Крім безпосередньо виконання своїх функціональних обов'язків на роботі, допомагала інформаційно волонтерам, вела сторінку Херсонської обласної дитячої лікарні, писала коментарі для знайомих журналістів з усеукраїнських ЗМІ. Здається, тоді всі розуміли: треба щось робити, щоб бути корисними та відволікатися. Хтось розвозив ліки, хтось готував їжу, хтось стояв у чергах, тобто навантажував себе фізично, а я стукала по

“Ніяк не вдається усвідомити, що розпочалася ВІЙНА. Все, наче у якомусь фільмі, де я чомусь граю роль, на яку не давала згоди.”

клавіатурі ноутбука і диво – тремтіння рук на якийсь час відступало, голова боліла не так сильно.

З дівчатами з пресцентру ми знімали відеороліки про життя в гуртожитках, про виконання Гімну України, про жовті стрічки в парковому містечку, про Волонтерський центр. Це тривало, допоки не стало небезпечно для тих, хто має проукраїнську позицію. А ми всі її мали – від студента до ректора. А ще ми постійно підтримували зв'язок. Це була принципова позиція ректора Олександра Співаковського – не допустити розриву комунікацій усередині спільноти університету. Кожен день ми розпочинали з переписки з колегами, знали, який у кого емоційний стан, де хто знаходився фізично, які є потреби. Університетській чат у телеграмі певний час просто не замикав ні в день, ні в ночі. Інколи він нагадував майданчик для виплеску емоцій, інколи діяв, як заспокійливе. Але головне, що завдяки чату, тому, що ми не припиняли працювати, і студенти, і викладачі відчували, що ми всі разом, що є підтримка.

А потім постала проблема з ліками. У місті зникли гормони, які приймаю кожного дня багато років. Допомагали друзі, волонтери, які ділили один стік між кількома нужденними. Навіть не можу уявити, якими зусиллями, але до Волонтерського центру ХДУ завезли ліки для співробітників та студентів. Мені раніше майже ніколи не доводилося просити про допомогу для себе особисто, але ситуація була безвихідна. Отримала і тироксин, і

“Життя в неволі, у якій ми всі опинилися, просто виснажувало спочатку емоційно, а потім фізично.”

“Переполює гордість за університет, бо дізналася історії десятків людей, з якими раніше лише віталася при зустрічі, і які виявилися справжніми Героями, професіоналами, українцями.”

сердечні ліки. Так і трималися аж допоки ситуація з особистою безпекою не стала пріоритетною. Зважаючи на те, що маю великий досвід роботи в журналістиці і знайома майже зі всіма місцевими колаборантами, вирішили, що краще виїжджати на

підконтрольну територію України. Це було правильне рішення, адже життя в неволі, у якій ми всі опинилися, просто виснажувало спочатку емоційно, а потім фізично.

У Херсоні залишилися батьки, багато колег, друзів. Зв'язок майже не переривався. Навіть коли окупанти переключили все на свої мережі, ми продовжували працювати дистанційно, підтримували один одного на відстані, з різних міст та навіть країн.

Думаю, що саме ця надзвичайна людська підтримка, розуміння того, що є так багато близьких по духу людей, й досі тримає на плаву.

“

Надзвичайна людська підтримка, розуміння того, що є так багато близьких по духу людей, й досі тримає на плаву.

”

За півтора року наша родина вимушена була змінити три міста – Львів, Житомир, а зараз Миколаїв. І цей досвід лише тільки підсилює впевненість у тому, що кращої країни, ніж Україна, немає, що моє місце саме тут. А ще переповнює гордість за університет, бо дізналася історії десятків людей, з якими раніше лише віталася при зустрічі, і які виявилися

справжніми Героями, професіоналами, українцями.

Знову тремтять руки і болить голова... Виявляється, писати, згадувати, рефлексувати про перші дні повномасштабного вторгнення, про життя в окупації, про вкрадене життя навіть зараз дуже важко. Цей біль настільки ж сильний, наскільки потужна віра у ЗСУ та Перемогу України!

Климович Світлана

завідувачка кафедри української і слов'янської
філології та журналістики
Херсонського державного університету

561-Й ДЕНЬ

7 вересня 2023 року... 561-й день десятирічної війни, яка триває чотири століття... Сьома ранку... Традиційно збираю себе до купи, щоб почати ще один робочий день. Чекаю повідомлень у родинний чат від чоловіка «Все ОК» (значить живий) і від батька чоловіка «Все добре» (він залишився в Херсоні і щодня провідує наш дім). Сьогодні тривожно... Мамі наснився дивний сон: вона чомусь не може знайти наш будинок. Чат ожив відразу світлинами, від яких завмерло серце... Те, що важко будували і

“

Те, що важко будували і дбайливо доглядали багато років, те, що було твоєю радістю і затишком, родинною фортецею і гордістю, жорстоко понівечено ворогом.

”

дбайливо доглядали багато років, те, що було твоєю радістю і затишком, родинною фортецею і гордістю, жорстоко понівечено ворогом. Справді, «хто нам дозволив так добре жити...». Мати власний будинок, вікна якого бачать уже спокійну течію Дніпра,

рідні плавні й славні Олешки на видноколі... Так, ворогу в цей день заважав саме наш будинок, бо серйознішого стратегічного об'єкта годі й шукати... Йому треба було зруйнувати саме наш дах, понівечити кімнату нашої молодшої донечки і мій кабінет. Намагаюся аналізувати ситуацію й перше, що спадає на думку: «Слава Богу, що не почалася пожежа і приліт був до того, як прийшов батько...»

Дев'ять місяців щоденних обстрілів нашого незламного міста схожі на жахливу криваву рулетку: чи всі херсонці залишаться живими, прилетить чи не прилетить сьогодні нам, кому прилетить... Головне в молитвах до вищих сил щодня «Хоч би всі

були живі!..», але нескінченний перелік людських втрат щодня доповнюється безіменними героями й випадковими цивільними жертвами! Ти щодня усвідомлюєш, що ворог намагається знищити тебе морально й фізично, забрати у тебе найрідніших і найдорожче, виснажити тебе й примусити здатися й відступити. Нас не змогли зробити рабами,

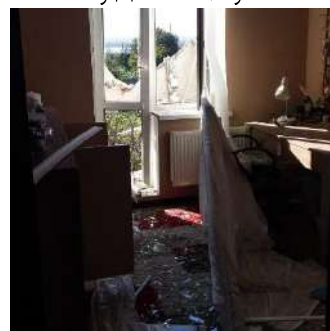
*Наш будинок. Ранок
7 вересня 2023 р.*

тому відбирають те, що ще можуть забрати. А можуть поки, на жаль, ще багато!

За п'ятнадцять хвилин десята... Розумію, що сьогодні «звичайний» робочий день, згадую про засідання деканату й починаю нервово шукати актуальне зум-покликання. Вітаюся з колегами й старанно все занотуюю, бо запам'ятати щось у такому стані неможливо: перед очима стоїть зраний будинок, у мозку пульсує єдина думка «Чому я зараз не там, не у своєму домі!?» У родинний чат прилітають все нові й нові свідчення ранкової події, чоловік з батьком по світлинах намагаються вирахувати калібр міномета. «Добре, що не 120-й, бо не було б чого вже рятувати...» – ця фраза не те щоб заспокоює, просто розумієш, що все могло бути набагато гірше.

Перемогти ворога лише на фронті мало, треба знищити ворога, який засів у головах багатьох.

Нас не змогли зробити рабами, тому відбирають те, що ще можуть забрати.

*Понівечений спокій і
затишок (одна з кімнат)*

Двадцять до одинадцятої... Робочий день триває. Спільно з колегами анонсували захід до Міжнародного дня грамотності у форматі живої бібліотеки. Я організаторка й одна з книжок. Треба запускати свою зум-конференцію, бо

пізно вже щось змінювати. «Добрий день, шановні колеги! Вітаю, шановне студентство! Сьогодні ми...» – голос починає тремтіти, але намагаюся максимально приховати свій стан. Початок навчального року завжди багатий на події й невідкладні справи, тому «відкладаю» свої почуття й переживання й упродовж майже двох годин спілкуюся зі здобувачами і здобувачками різних курсів, заохочую до подальшої спільної роботи над проектами, які поза навчальним навантаженням, але зараз дуже важливі, бо перемогти ворога лише на фронті мало, треба знищити ворога, який засів у головах багатьох. Традиційно завершую наше спілкування словами «Слава Україні!» й вимикаю конференцію. Можна поплакати...

Ті, хто дають сили

Добре, що сьогодні більше нікуди не треба доєднуватися, бо мій вигляд не дозволяє увімкнути камеру. Намагаюся одночасно шукати гуманітарні склади й волонтерські центри в Херсоні й працювати з документами. Найважче знайти людей, які б погодилися найближчим часом допомогти усунути наслідки вибуху, бо те, що раніше було красивим пейзажем, зараз величезна небезпека. Робочі чати

ніяк не заспокоюються: інформація про місцеперебування студентів, робочі програми практик і протоколи кафедри й НМР факультету для затверджень їх, доповнення до плану роботи кафедри на 2023/2024 навчальний рік, питання від студентів...

Молодша донька приходить зі школи. Перше питання: «Мамо, що сталося, чого плачеш?». Показую світлини... Тепер плаче Софійка, бо її кімната вже ніколи не буде такою, як була. Тепер я заспокоюю дитину: «Буде ще краще після нашої перемоги». Довго сперечаємося з чоловіком і мамою, кому їхати в Херсон. Йому не

надають позачергову відпустку, бо руйнування будинку не відноситься ні до сімейних обставин, ні до інших поважних причин. Він не відпускає мене, бо наші дівчатка – моя відповідальність, залишити не маю права. Важке рішення: поїде мама, щоб із батьком чоловіка й волонтерами підлікувати наш дім.

*Настане новий день ... і
я знову буду вірити в
нашу Перемогу*

Чверть по вісімнадцятій... Виходимо з доньками на вулицю, трохи свіжого повітря не завадить. Приємна прохолода вечірнього заклопотаного Львова не додає спокою. Мало що нагадує про війну цього вечора тут, хіба що рекламний борд на супермаркеті «Херсонський кавун! ДОЧЕКАЛИСЯ! Віримо в українських Героїв!», але чи всі мешканці нового міста-мільйонника усвідомлюють, що переживають і як виживають на тимчасово окупованих територіях українці, що відбувається щодня в Херсоні й на Херсонщині, у Слов'янську й на Донеччині, у Путивлі й на Сумщині... Ми з дівчатками згадуємо наше довоєнне життя й мріємо про повернення додому! А поки повертаємося в наше тимчасове помешкання, ми ніколи не називаємо його домом, бо ми ніколи не зрадімо наш ДІМ!

“

Повертаємося в наше тимчасове помешкання, ми ніколи не називаємо його домом, бо ми ніколи не зрадімо наш ДІМ!

”

Заснути не можу. Щоб відволіктися від важких думок, згадую, що ще треба завершити роботу над новим дистанційним курсом. Ще трохи попрацюю...

За п'ять хвилин нова доба... 562-й день десятирічної війни, яка триває чотири століття... Чого очікувати!? Перше, що спадає на думку: «Хоч би

не було гірше...». Настане новий день – я знову буду збирати себе до купи, я знову буду розчаровуватися в людях, я знову буду захоплюватися людьми, я знову буду вірити в нашу ПЕРЕМОГУ!

Киця Анастасія

здобувачка освіти факультету української
й іноземної філології та журналістики
Херсонського державного університету

ДОРОГА ОКУПАЦІЇ. ЦІНА ЖИТТЯ

Знаєте, бувають погані і хороші дні. Погані – коли у вас немає настрою, ви захворіли, або заробили недостатньо грошей. Хороші – коли ви купили собі омріяну машину, відпочили та провели день з рідними в місці свого дитинства або юності. А бувають дні, несумісні з життям. А точніше – один смертельний день, який прагне поглинути все більше і більше твоєї крові та сил. Але поки розкажу, що було напередодні цього дня.

*За 3 дні до звільнення Херсону. Тато посередині.
За усмішкою біль, смерть і кров*

Я дочекалася маму з роботи, тата – зі служби, і ми всією родиною пішли в театр Куліша, потім гуляли містом моєї душі – Херсоном. І наче все ж добре? То чому цей день треба згадувати? Бо він став крапкою в нашому щасливому житті. Тато стояв поряд, поки мама говорила з подругою, і від одного смс-повідомлення його обличчя змінилось. Тоді він перестав розмовляти, усміхатися, перестав бути. Він просто застиг, обійняв мене і сказав: «Прорвемось, доцю».

Прийшовши додому, я знала, що буде завтра. Думаю, усі знали. Новини, виступи країни 404 спонукали до думки, що той самий день, як голодний пес, стоїть за спиною і дихає смертю, пускаючи

*Моя двоюрідна сестричка
спить на дошках у підвалі,
а я стережу її сон
(25 лютого 2022 р.)*

слини. Він думає, чиє життя забрати першим. Коли ми лягали спати, я послухала новини, а мама спитала: «А що це означає?» Я сказала : «Війна, мамо, війна».

Крізь сон я чую мамин голос, який повторює одне й те саме, намагаюсь відмахнутися від почутого, а, розплющивши очі, я розумію, що сказане – правда. «Настю, прокидайся, телефонував тато, стріляють». Вибух. Другий. Черга пострілів. Життя – більше не життя, а виживання. Мама стояла вдягнена, бо як працівник дитячої лікарні мала бути на роботі. Туман. Він огорнув мене своїми розмитими контурами, і всі дії почали плутатися. Я взяла рюкзак, з яким колись ходила до школи, почала складати туди речі, два комплекти для першої медичної

допомоги, які взяла на татовій полиці. Одяглась і стала посеред кімнати. Мама запитала мене: «Настю, куди ти?». Відповідь була: «У підвал». Через години дві, коли туман почав відходити від мого розуму і свідомості, у голові з'явилося слово «Тато». За цим словом ішли різучі відчуття всередині, крик, плач, але на обличчі – жодної емоції. Телефон вібрує, я беру його, а там те саме слово зі свідомості – Тато.

Я починаю плакати, як тільки чую його голос. Він знає, що таке війна, бо з 2014 року став на захист наших суверенних кордонів. Чітким голосом він каже: «Усе буде добре, доцю. Бери всі мої речі, які є вдома, ховай, спалюй, попроси дідуса, нехай він допоможе, удома не повинно бути жодної згадки про мене і про те, хто я». На тлі його голосу я чую крик: «Повітря!», – і чергу вибухів, після чого гудки. Я лягла на кухні на підлогу, скрутилась і почала плакати. Але через хвилин 7 я зрозуміла, що повинна зробити все за

інструкцією. Татові нагороди, шеврони, прапори та речі, які пахли ним. Я стояла на стільці і згрібала це все з полицки, передаючи в руки тітці, яка допомагала мені все знищувати. Найболючіше було те, що я не знала, коли я його побачу. Чи побачу я його взагалі?

Мій погляд привернув тактичний годинник тата, який він залишив удома. З того дня я не знімала його. Я вдягла його на руку, хоч він був і великий, але так він був поряд, і я знала, що повинна захистити всю свою родину: бабусю, дідуся, тітоньку, двох двоюрідних сестричок шістнадцяти й п'яти років і зберегти кохання всього його життя – мою маму. Зараз я ставлю собі одне питання: «Як ми вижили?», – і не знаю відповіді на нього.

“Два місяці в окупації стали для нас украй важкими після того, як дружин та дітей знайомих почали забирати до катівень.”

День за днем ми спускались у підвал: 12 людей у крихітному приміщенні під нашим домом, де навіть не можна стати в повний зріст. День за днем мама приходила з роботи, де працювала подобово. Це єдине, що тримало її у спокої. День за днем питання про виїзд поставало в моїй голові, бо я розуміла одне: «Ми з мамою – родина військовослужбовця з дуже яскравим прізвищем».

І от о 5 ранку я встаю і бачу свою кімнату востаннє, бо о 5.30 ми виїжджаємо. Два місяці в окупації стали для нас украй важкими після того, як дружин та дітей знайомих почали забирати до катівень. Тоді я востаннє бачила свою собаку, яка померла, так і не побачивши мене знову. Тоді я думала, що більше не побачу місця своєї душі. Бабуся з дідусем вирішили залишитися.

І от ми в машині з перевізником та жінкою з дитиною, під'їжджаємо до першого блокпосту. Я сиджу ззаду, мама – спереду, і я молюсь, щоб вони не запитали наших документів. Пронесло. З такою думкою я проїхала ще чотири пости, а потім ми стали в кілометрову чергу в полі, де земля дрижала кожні три хвилини від вибухів. Пронесло. Знову. Після шести годин дороги з Херсону до Миколаєва ми наблизилися до передостаннього блокпосту перед сірою зоною. І тут я почала прощатися з життям,

залп із «Градів» почав летіти по колоні цивільних машин, я зігнулася, накрила голову руками і молилася, аби тільки мама

**“
Ми летіли, як могли,
назустріч нашому
герою та захиснику,
моєму татові.
”**

доїхала до пункту призначення, де нас чекав тато. Тиша. Колона рухається далі, і тут, коли підїжджає наша машина, вони махають, щоб ми зїхали з дороги. Страх. Ненависть. Заціпеніння. Біль. Він заглядає в машину, дивиться прямо мені в очі і

питає: «Деті?» Водій каже, що так. Цей погляд я не забуду ніколи. Пронесло. Ми їдемо далі. Вириваємося на дорогу й бачимо камінь, але водій несеться далі, бо в сірій зоні обстріли цивільних колон – це головна загроза. І тут я бачу боковим зором рух, хтось біжить. Ця помилка людства, яка зветься «русский», біжить на нашу машину і перезаряджає автомат. Мама кричить водію: «Вікна! Опустити вікна!!!» Ми зупиняємось, і ця тварина приставляє автомат до голови моєї мами. Думка одна: перейняти увагу на себе, бо я повинна захистити маму. Але воно пропустило нас. Наступний блокпост майорить українським прапором. Наші. Мамо, наші.

Ми летіли, як могли, назустріч нашому герою та захиснику, моєму татові. Я бачу білий «Рено» біля Баштанки і впізнаю його статуру. Машина зупиняється, я біжу до нього, що тільки є сил, обіймаю, і ми обоє починаємо плакати. Він схуд, відпустив довгу бороду і постарів років на десять. Його борода замість раніше вугільно-чорного кольору має сотні сивих плям. Зморшки та темні кола під очима говорять про те, скільки він утратив і втрачає досі, а очі... Його очі бачили смерть, сміялись їй в обличчя, мають нескінченну втому та тьмяність. Тато. Ми зустрілись. Живі, рідні та зв'язані кров'ю. Я виконала завдання. Життя мами збережено. Тепер я можу знову стати слабкою, але лише на кілька днів, поки він поряд. Бувають хороші і погані дні. Цей був однозначно найкращим.

**“
Його очі бачили смерть,
сміялись їй в обличчя,
мають нескінченну втому
та тьмяність. Тато. Ми
зустрілись.
”**

Коваль Алла

в. о. директора наукової бібліотеки
Херсонського державного університету

ХЕРСОН – ЦЕ УКРАЇНА

Розпочалась війна. Цими словами мій чоловік розбудив мене зранку. Виявляється, він дізнався про це вночі, але дав мені час. Я не могла повірити в почуте, завзято хапалася за сон і намагалася зрозуміти, чому не чути будильника, адже, напевно, скоро прокидатися. І тільки коли почула вдруге, що почалася війна, прийшло усвідомлення болю. Зараз, озираючись подумки в той час, дивуюся своїй стійкості. Адже розум залишався холодним. Почуття ніби завмерли. Порадившись, ми вирішили, що дитину поки будити не будемо. Батькам поки не телефонуємо. Тихо, без паніки, почали збирати документи. Набирати воду в усі ємності. Потім розбудили дитину. Одразу вирішили, що будемо казати про війну. На нас напали росіяни.

“Зараз, озираючись
подумки в той
час, дивуюся
своїй стійкості.”

Нарешті говорила телефоном з мамою. Вона також дізналася про все вночі і хотіла дати мені можливість спати, наче без війни, хоча б ще годинку. Здавалося, що ми знаходимось у якійсь книжці про війну, наче ще є можливість просто прокинутися. Але так. Усе це відбувалося тут і зараз. Росіяни прийшли в наш дім вбивати і грабувати нас.

Почалися дні, про які пам'ятатиме кожен херсонець. Нескінченні групи в телеграм-каналах, черги за продуктами, страх, холод та сирени. Бої в Олешках та на Антонівському мосту. Відсутність у місті поліції та зачинені військкомати. Вибухи, від яких починала пульсувати у вухах кров. Наші хлопчики, наші військові б'ються за нас.

Друзі, які пережили евакуацію з Донецька 2014 року, не чекали, робили спроби виїхати вже за тиждень. Ми ж вірили,

продовжували вірити, що порятунок зовсім скоро. Але настала окупація й танки-зетки почали їздити нашими вулицями.

Чоловік разом із мешканцями нашого та сусідніх будинків організували патрулювання житлового масиву, займався облаштуванням бомбосховища і волонтерством (зокрема, роздаючи харчові набори нужденним). Ми домовилися, що я не буду телефонувати йому, коли він на вулиці, і це очікування на нього зводило з розуму, бо ми вже знали, що окупант розпочав боротьбу з волонтерами і просто з активними громадянами України. Рятувала робота і робочий чат, який ми створили. Писали “доброго ранку”, “доброго вечора”.

Пам'ятаю день, який дуже сильно нас налякав. Мені зателефонував чоловік і попросив вийти спокійно з дитиною з будинку. Зачекати на нього за квартал. Не лякатися, поводити себе впевнено. У сусідньому будинку йдуть обшуки. Вийшла з будинку з донькою і побачила БМП-зетку з великою кількістю озброєних військових. Ми йшли не поспішаючи, не дивились навіть на них. Але розуміння того, що зараз відбувається при обшуках з людьми в тому будинку, викликало в мене лють і відчуття безпомічності. Військові пильно нас роздивлялися. Відчувала їхні погляди всім своїм тілом. Так, ми відійшли достатньо далеко і зустрілися з чоловіком. У той день нашому будинку і нам пощастило. БМП росіян поїхали далі.

Наче в клітці з хижакom – таке було життя для мене в окупації

Наче в клітці з хижакom – таке було життя для мене в окупації. Але були і світлі відчуття гордості. Херсонці почали виходити на мітинги. Спротив українського духу, української нації. Херсон – це Україна! Так кричали ми – і весь світ нас почув. Біля свого будинку я стояла з донькою на вулиці Ушакова. Обійнявшись, ми кричали разом з мітингувальниками, які йшли повз нас. Херсон – це Україна!

В один із таких днів сталася дуже яскрава подія. Один із мітингувальників застрибнув на БТР рашистів із прапором України в руках. Це було хоробро, це було символічно і дуже сильно. Незламність нашого духу. Про цей прояв мужності я дізналася від свого чоловіка, який бачив це на власні очі, оскільки був на тому мітингу. Слухала його – і наче яскраві барви світилися у моєму серці. Любов до українців і України. Радість наповнювала мою душу.

Але далі ФСБ розпочала свою криваву роботу. Мітинги розганяли з використанням вогнепальної зброї та газу. Катівні наповнювались патріотами. Геноцид українського народу. Зникав зв'язок. Прийшло розуміння, що зволікати більше неможливо. Виїжджаємо на підконтрольну Україні територію. За станом

*Херсонці в Києві зустрілись на Хрещатику
12 листопада 2022 р. разом радіти
звільненню рідного міста*

здоров'я моя мама не могла виїхати з нами. Розуміючи, що ми готові спробувати вирватися, вона приїхала до нас прощатися. Обіцяла, що, як зможе, також вирветься до нас з окупації. Ми обіймалися і робили селфі. Усі робили вигляд, наче все добре, наче точно все буде

добре... хоча точну відповідь ніхто не мав.

1 червня, у Міжнародний день захисту дітей, о 6 ранку ми сіли в машину своїх друзів і поїхали. На кожного – по сумці, і наше кошеня в переносці. На нашому шляху було багато блокпостів рашистів. Вони дивилися наші речі, наші документи. Деякі з них цинічно вітали нас зі святом. Аби відволікти свою дитину, я співала з нею дитячі пісні.

Василівка. Останній блокпост. ФСБ. Відкривають кожну сумку, забирають телефони. Запитують у мого чоловіка, як він ставиться до «сво». «Я громадянин України», – відповів їм він. На той момент

це була єдина відповідь, яка прийшла в голову... вони отруйно посміхнулись йому і поглянули на нашу доньку. Вона тримала наше кошеня. Маленькі ручки і ніжки тряслись від страху. Нас відпустили. Пощастило.

Перший блокпост після сірої зони. «Вітаю! Ваші документи»... ми нарешті почули українську рідну мову. Наш воїн вітав нас. Тоді я вперше заплакала. Сльози радості, слези звільнення... Потім вже плакала разом із мамою по телефону. Всю нашу дорогу вона молилася за нас. Сильна молитва матері.

Ми зупинились у Києві. Нас зустріли гостинно, тепло. Але душею ми були ще не вільні, навіть коли після 4 днів під Василівкою мама змогла приїхати до нас. Наш Херсон все ще був в окупації. Кожен день розпочинався з новин в телеграм-каналах. Як там наше місто, як там херсонці.

Щасливий ранок 11 листопада. Новин уже довго не було. Зник зв'язок. Але якимось дивом з іншої країни нам зателефонувала родичка і сказала, що до неї хтось зміг додзвонитися. НАШІ У МІСТІ. Їх бачили. Декілька пікапів. Потім фото нашого прапора напроти будівлі обласної адміністрації. Ми бігали по квартирі, ми кричали від радості. Херсон – це Україна! І багато відео в інтернеті, як наші херсонці зустрічають воїнів ЗСУ.

Херсонці в Києві зібрались на Хрещатику. Скандували, раділи, співали гімн. 11.11.2022 назавжди в моєму серці. Горда бути українкою, бо наша нація незламна. Усе буде Україна і Перемога за нами! З нами Бог!

Херсон – це Україна

Коломієць Антон

випускник факультету культури і мистецтв
Херсонського державного університету, військовослужбовець
(загинув на війні)

ОБЕРІГАВ НАС ПРАПОР УКРАЇНИ, ЯКИЙ Я ВІЗ ІЗ СОБОЮ.

Я, Антон Васильович Коломієць, народився 16 грудня 1988 року в с.Київка на Херсонщині, у родині молодих учителів: Василя Васильовича Коломієць та Маргарити Олександрівни.

*Щирий, відкритий, творчий,
талановитий...*

Дитинство та шкільні роки промайнули в мальовничому степовому селі Круглоозерка Голопристанського району Херсонської області. Батьки працювали в місцевій школі. Бабуся Любов Іванівна, яку дуже любив, також була вчителькою початкових класів.

У моїй родині виховували патріотизм та повагу до українського, учили любити та поважати своє коріння. Зростав у любові до рідної мови та Батьківщини. Ще змалку говорив українською, готував особливі промови. У юнацтві носив лише костюми і на лацкані піджака – герб України.

Удома завжди на почесному місці була символіка: Прапор, Герб, Гімн України. На той час це було не так популярно, бо в селі ще стояв пам'ятник лєніну, Україна лише починала свій шлях становлення як нації та самостійної держави.

У дитинстві часто хворів, мав серйозні хвороби нирок та страждав частими головними болями. Кілька років провів на домашньому навчанні. Маючи вільний час, бо не мав змоги на рівні з однолітками гасати по подвір'ю, вивчав історію, географію, народознавство, серйозно зацікавився вивченням діяльності та подвигів борців за Україну, а саме Степана Бандери та учасників ОУН та УПА.

Любов до мови та всього українського також прививала і моя тітка, відома на Голопристанщині поетеса-піснярка Наталя Коломієць. Вона написала багато пісень українською, які я виконував на різноманітних сценах, від маленьких і до фестивалів, конкурсів на великій сцені з відомими зірками. Завжди співав українською, знаходив для свого виступу найбільш витончені та щемливі пісні.

Закінчив факультет культури та мистецтв Херсонського державного університету та здобув фах режисера. Працював спочатку лаборантом в університеті, потім режисером та ведучим на херсонських місцевих телеканалах Скіфія, Суспільне Херсон, Твій ПЛЮС, ВТВ плюс – Новини Херсона.

Люди завжди охоче йшли на контакт з Антоном

У 2009 році одружився, згодом став батьком двох синочків. Разом із дружиною Юлією ми завжди були прикладом сучасної української сім'ї, у нас була зразкова молода родина та щире палке кохання.

У Херсоні жив яскравим, насиченим життям, вів активну громадську діяльність, підтримував розвиток міста, іноді разом із родиною подорожували мальовничими місцями рідної Херсонщини. Усі свої виступи та подорожі активно висвітлював на просторах фейсбуку та ютубу.

Завжди поважав батьків, своїх предків, рід, знав безліч історій про своє коріння, часто їздив до Київки, на кладовище до своїх рідних, прибирав могилки, віддавав шану.

Помаранчева революція 2004 року та Революція гідності знайшли відгоси в моєму серці, переймався ідеями, незважаючи на свій молодий вік, вірив у краще життя своєї неньки-України, пропагував свої прогресивні думки, намагався віднайти якомога більше

“ А в 2014 році мій молодший брат Тарас декілька разів був у зоні АТО, уже тоді наша родина відчула на собі «любов братського народу».”

одномудців. А в 2014 році мій молодший брат Тарас декілька разів був у зоні АТО, уже тоді наша родина відчула на собі «любов братського народу». З кожним днем у моєму серці зростала любов до своєї землі, а в душі палала ненависть до країни-агресора.

Війна застала нас у Херсоні. Я, дружина та двоє малих синів жили біля будівлі офісу прикордонного загону, який захопили військові РФ. Сам процес був досить дивний: рашисти організували так звану «спецоперацію», і з боями, невідомо правда з ким, узяли порожню будівлю. Було гучно, як і в перші дні вторгнення. Це вже потім Херсон «затих» і почав жити окупаційним життям.

Що таке окупація? Ти не відчуваєшся в безпеці, немає ліків, проблеми з постачанням продуктів, важко дістати готівку, процвітає мародерство. Військові розсікають по вулицях на БТР, їм нічого не коштує людське життя. Вони можуть врізатись у машину, збити людину і поїхати далі.

“ Що таке окупація? Ти не відчуваєшся в безпеці, немає ліків, проблеми з постачанням продуктів, важко дістати готівку, процвітає мародерство.”

Ми прожили так місяць, а потім прийняли важливе рішення для нашої сім'ї – виїхати з окупованої території. Перша спроба була 24 березня через Станіслав та село Олександрівку. На той час шлях ще був відкритий. Половину доби ми простояли на одному з блокпостів

окупантів, а коли почався черговий бій з боку Чорнобаївки, нас розвернули і ми поїхали назад до Херсону.

Через добу на перехресті біля нашого будинку з'явився російський блокпост. Ми зібрали речі й вирішили пробиватися до моїх батьків у село. Їхати через блокпости було страшно. Вони ж мають інформацію про активних людей, учасників АТО, журналістів, волонтерів. Але дякувати Богові, обійшлося.

У батьків було більш-менш тихо, бо село розташоване осторонь. Але й там не уникнути російських рейдів. Дуже жорстко обшукували мисливців, у декого вилучали зброю. У нашому селі на той час був один рейд. Перевіряли всі будинки, ходили по горищах, сараях та гаражах. У моїх родичів, у сусідньому селі, обшук був чотири рази.

Ми розуміли, що й тут не почуватимемося безпечно, тому вирішили ще раз спробувати виїхати. Маршрут через Олександрівку був закритий, другий – через Снігурівку також. Але з'явився третій – Берислав, Давидів Бід, Біла Криниця, на Кривий Ріг. Ним ми і вирішили скористатися. 15 травня виїхали, одну ніч переночували в полі колоною, потім знову вдень стояли, орки не пропустили жодної машини. Ще одну ніч ночували під обстрілами в цій колоні. І на третю, коли пішов рясний дощ, ми зрозуміли, що немає сенсу чекати далі. Міст через Давидів Бід зруйновано, треба їхати в об'їзд розмитою дощем ґрунтівкою, машини на низькому кліренсі не пройдуть. Ми знову повернулися до батьків.

Під час другої спроби на одному з блокпостів мене зупинили ДНРівці, звичайно, затребували мій паспорт. А фотографія у мене там, де я у вишитій сорочці та піджаку, а на лацкані – герб України. Побачили, почали лаятись та кричати: «Ти що Бандера? Ми зараз тебе візьмемо, заведемо за зупинку і розстріляємо з калаша!». Почали перевіряти мої речі, а там журналістське посвідчення та значок. Вони ще більше збісилися, почали погрожувати сім'ї. На щастя, врятувала горілка, я знав, що вони алкаші, тому взяв її з собою. Забрали горілку, значки, документи, а нас відпустили.

“ На відрізу від Херсону до Мелітополя 33 блокпости. ДНРівці стоять смердючі, пропиті, просять цукор, сонцезахисні окуляри та горілку. ”

Проте лише з третьої спроби нам вдалось виїхати. Вона була найважча. Від Херсону, через Мелітополь і Василівку на Запоріжжя. На відрізу від Херсону до Мелітополя 33 блокпости. ДНРівці стоять смердючі, пропиті, просять цукор, сонцезахисні окуляри та горілку. Потім від Мелітополя до Василівки

ще шість блокпостів. У Василівці ми зупинилися. Дві ночі ми ночували на автостанції. В одну із ночей за півтора кілометри від нас рашисти почали запускати щось, було видно як відлітають ракети чи снаряди, бачили вогняний хвіст. Це було дуже страшно, боялись не так за себе, як за дітей. Але чули, що наші хлопці відповідають і раділи. На 31 травня, коли ми їхали, формувалися колони. Удень пропускали по 70 автомобілів, 10 авто з інтервалом у 20 хвилин. На блокпостах перевіряли все: речі, білизну, кишені, сумки, був ретельний огляд автомобіля. На одному з блокпостів вийшов ДНРівець на підпитку і сказав, що не треба документів. Натомість люди мали дати по 200 гривень з машини, а з «крутих» авто взяли по 500 гривень.

Пропустили нас у сіру зону. Там теж підірваний міст, дорога дуже розбита. Коли наша колона долала цей відрізок, то військові рф відкрили вогонь. Зачепило останні машини, були поранені люди. На щастя, без жертв.

Нашому старшому синові 9 років, тому для нього це був величезний стрес. Він плакав, хвилювався, був стривожений та наляканий, бо все розумів. Думаю, пройде не один місяць чи рік, щоб він прийшов до норми. Молодший, якому 2,5 роки, сприймав все по-іншому, не розумів, що відбувається. Для нього головним було те, що батьки та брат поряд. Але він у мене справжній українець, знає всі гасла: «Слава Україні! Героям слава! Слава нації! Смерть ворогам! Україна

“ У мене є мрія, щоб діти України були щасливі, я б хотів, щоб вони ніколи більше не бачили війни і не стикалися з її наслідками. ”

понад усе!». Тому я боявся, що якщо на блокпосту хтось щось скаже, він почне промовляти всі ці гасла. А ще зі мною був прапор України. Це наш оберіг вже багато років. Він завжди зі мною. Я надійно сховав його у машині і дуже хотів підняти, коли вже буду на підконтрольній ЗСУ території. З ним я подолав 40 блокпостів.

31 травня 2022 року нам вдалося виїхати на підконтрольну Україні територію в місто Запоріжжя. Хлопця, який зустрів нас на українському блокпості, запам'ятаю назавжди. Молодий, років 25, світлочолый. Ми відчували, що наш блокпост, і коли він вийшов і сказав: «Доброго дня! Слава Україні!», то у нас у всіх покотились сльози, дружина плакала, плакали діти...

Ми одні із тих, кому вдалося виїхати з тимчасово окупованої Херсонщини, коли це вже практично було неможливо, бо окупаційна влада оголосила про закриття області. Разом із дружиною і двома маленькими дітьми подолали важкий шлях, проїхали понад 40 російських блокпостів, побували під обстрілами і врешті-решт дібралися до вільної території України.

Антону назавжди 34 роки...

Я не знаю, як далі складеться наша доля, але вірю, що ми повернемося додому. У мене є мрія, щоб діти України були щасливі, я б хотів, щоб вони ніколи більше не бачили війни і не стикалися з її наслідками.

Коломієць Юлія

випускниця факультету культури і мистецтв
Херсонського державного університету

КОХАЮ КРІЗЬ ПРОСТІР ТА ЧАС...

Коли ми виїхали з окупації на підконтрольну територію України, мій чоловік вирішив для себе, що він не буде сидіти склавши руки, чекати, поки визволять Херсон, а також рідну землю – Херсонщину, правий та лівий береги, на останньому з яких і досі в окупації живуть батьки. Він обов'язково піде захищати свою родину від агресора.

Ми поїхали в Одесу, бо там у нас були рідні, друзі, які допомогли з житлом. Трохи отямившись від трьох місяців окупації, Антон сказав мені, що піде у військкомат, на що я криком відповіла: «Ні!... Як ти підеш, у тебе ж білий квиток, гіпертонія, тобі не можна з постійним тиском і головним болем, а найголовніше – у тебе двоє маленьких козаків, двоє чудових синочків, ти не можеш їх залишити й піти!». На що наш завжди налаштований оптимістично Антоша сказав: «Все буде добре! Не переживай!». Мовляв, я не можу ось так сидіти і чекати, бо інші хлопці борються, а що я скажу своїм синам, коли вони підростуть і спитають: «Тато, а коли була війна, що ти робив?» Він постійно задавав собі це питання: «Як ти допоміг? Що ти зробив для держави?».

Прийшовши добровільно до військкомату, він надав документи і сказав, що хоче на війну. Маючи достатній стаж в медійній, журналістській сфері, я гадала, що йому знайдуть службу в тилу, щось знімати, записувати, створювати відео, те, що він як спеціаліст міг залюбки робити.

І ось 31 жовтня йому вручили повістку. Я не була готова проводити і відпускати чоловіка, любого татка наших синочків.

“Що я скажу своїм синам, коли вони підростуть і спитають: «Тато, а коли була війна, що ти робив?»”

А він з таким задоволенням збирав речі, рюкзак, так йому вже кортіло поїхати і розрахуватися з росіянами, яких він ненавидів і постійно казав: «Смерть кацапам!».

Відправили їх у Житомир, у ДШП на бойову підготовку та медичну перевірку. Звісно ж у мого Героя спитали: «Проблеми зі здоров'ям є?», на що він відповів: «Так, є – хворі нирки та гіпертонія, хронічні мігрені». Комісія одразу відмовила, сказали, що для армії не придатний, там потрібні здорові, міцні чоловіки. Із 80 призваних, більше 50 повернули додому. Його не було одну добу, а для мене здавалося – півжиття. Тоді я йому сказала, що не знаю, як зможу жити без тебе. А він як завжди заспокоїв: «Усе буде добре, моя маленька!».

Після того, як їх повернули, сказали, що якщо ви не пройшли в цій частині, то в іншу точно вас візьмуть. Третя, остання повістка, була на 11 листопада. Десь о 9 ранку всі зібрались біля військкомату, там було 29 хлопців, вони сіли до автобусу і повезли в невідомому напрямку. А напередодні чоловік наказав мені наглядати за нашими синочками і понад усе любити, дуже хвилювався, щоб я його неодмінно дочекалася з війни. «Ти будеш мене чекати?» – запитував він, а я все відповідала: «Звісно буду, дуренький, я ж кохаю тебе!».

“ У нього була мета – захистити свою сім'ю, своїх дітей, свою родину, свій народ від покидьків. ”

Відправили мого рідненького, як він згодом повідомив, у село Іванове неподалік Одеси. На маршрутці я доїжджала за пів години. Поки він був на навчаннях протягом трьох тижнів, їздила до нього кожні вихідні.

11 листопада 2022 року їх відправили до військової частини, а 13 листопада в нього вже була присяга на вірність українському народові. Він був щасливий та задоволений, що зможе служити, воювати, але тоді не міг уявити і миті реальної війни, який це жах і пекло. У нього була мета – захистити свою сім'ю, своїх дітей, свою родину, свій народ від покидьків.

У військовій частині хлопці були три тижні, потім їх почали відправляти на різні напрямки фронту. Я вже почала відчувати по

голосу чоловіка і тривогу, і сум, і переживання. Бо хлопцям не казали, куди їх везуть і на скільки... Та ось 8 грудня мій Антончик зателефонував мені і сказав, що вони мають сьогодні за годину зібратись та їхати. У відповідь я лише змогла кричати: «Куди?! Не треба, не їдь, лишайся тут, вас відправлять на Бахмут!...». А він нічого не зміг відповісти, лише заспокоював: «Ні, ні, усе буде добре, не переживай. Ми не знаємо, куди ми їдемо, нам не кажуть, просто не кажуть. Або, як ми розуміємо, навмисно не кажуть». Мій голос затремтів, серце стиснулося від болю, бо розуміла, допоки він був поряд і в безпеці, було спокійніше. А зараз їх відправлять у гарячі точки, у бій, недосвідчених хлопців одразу на передову...

Пройшло кілька годин, я подзвонила йому, спитала знову, куди їх направляють, у якому напрямку. Він сказав, що ідуть до Дніпра. Розумію, що там ніякі бої не відбуваються, отже, спочатку на Дніпро, а потім, або на Запорізький напрямок, або на схід, у Бахмут. Антон весь час заспокоював, а в голосі я відчула великий смуток і переживання. Коли він знову зателефонував, то сказав, що залишаються на ночівлю у Дніпрі, а завтра поїдуть далі. Я одразу зрозуміла, що тут щось не так, як це військових залишити десь на ночівлю?... Але ми поговорили пару хвилинок про це і він мусив йти. Звісно, я не повірила в це і як виявилось на ранок, вони вже були на сході... Їхали всю ніч, а не сказав мені, бо не хотів щоб я не переживала.

Коли я дізналася, що вони під Бахмутом, місто Костянтинівка, то з кожною хвилиною моє серце просто вистрибувало, я не могла ні їсти, ні спати, лише думала, як він там, мій рідний. Їх привезли до міста, 26 красенів з Одеської, Херсонської областей, і залишили при дорозі з рюкзаками, торбами, мисками... Вони біля лісу, прямо на трасі, у багнюці розклали свої речі, розвели вогонь, замерзлі, без води, без їжі, голодні та холодні вже під обстрілами, без сержантів, командирів... Наші зголоднілі хлопці мерзли при дорозі 13 годин. За ними мали одразу приїхати і забрати, але ні, нікого не було. На превеликий жаль, буває і таке ставлення до військовослужбовців.

Під вечір 9 грудня їх забрали і всіх хлопців розкидали по різних куточках. Зі слів Антона, як на той час він мені розповідав,

їсти не було що, на чому готувати теж не було, закинули в якісь сараї, тут жили і виживали...

Перший бій, перше завдання, на яке їх відправили без досвіду, без достатньої військової підготовки відбувся 14 грудня. Із коротеньких розмов я розуміла, що там просто пекло, він навіть не міг мені пояснити ту ситуацію, яка з ними відбувається. Їм було лячно і страшно за своє життя, бо там була боротьба за виживання в кожного своя, сам на сам. 14 грудня, як він мені потім розповідав, їх недосвідчених, слабо підготовлених хлопців відправили в бій як живий щит. На моєму чоловікові навіть не було шолома, не вистачило, відправили так...

Протримались вони на своїх позиціях більше доби, але трохи їх не втримали і відійшли назад. І бігли, і повзли до штабу, пройшли весь шлях пішки. Хлопці розуміли, що сили нерівні, бо того дня ворог накривав їх з усіх видів зброї. Коли в штабі дізналися, що хлопці відійшли від своїх позицій, почали з ними розбиратися, чому так сталося? Звісно, вони пояснили цю ситуацію та доповіли все як було. Проте їх змусили писати пояснювальні листи. А те як вижив, що був без шолома, то їм це зовсім неважливо... Як же так, це ж людські життя?!

Через день вони виїжджали на свої позиції та знову повертались до штабу. Звісно, мої переживання, це нічого порівняно з тим, що вони там бачили на власні очі та переживали. Кожний дзвіночок чи повідомлення від коханого надавали мені хоч крапельку сили. Я день і ніч тримала телефон у руках, чекаючи звісточки від чоловіка, що він є, він живий, що він з нами... А небезпека була постійно, кожної хвилини. Мій Антон думав не лише про себе, а й про побратимів, які йшли пліч-о-пліч із ним.

З кожним днем дзвінків від нього ставало все менше, менше розмов, «...нема часу», «...нема зв'язку», «...не можемо говорити», «...не дозволяють», «...вмикаю літачок», а іноді він не стримувався і просто плакав, ніколи він не був у такому стані. Це було справжнє пекло і кожна розмова була нібито прощальна: «Я вас кохаю», «Тут гаряче», «Сумую за вами, важко тут», «Люблю вас, мої зайчики!», «Не можу без вас!», «Чекайте мене...». Та 20 грудня він написав мені, що в них забирають на ремонт генератор і зв'язку з ними не

буде. Але він, як і кожного дня, знаходив і час, і зв'язок, щоб почути наші голоси. Я одразу зрозуміла, що вони знову на позиціях, що їх відправили на завдання. Три рази він зміг за цей день ще зателефонувати та по кілька хвилин зі мною поговорити. Останній дзвінок від мого Антончика був саме 20 грудня о 18.50, хоча о 16-й ми один одному побажали тихої спокійної ночі. Коли він ще раз неочікувано зателефонував, то я навіть здивувалася, чи все гаразд, та коли почула голос рідної людини, трохи

“Коли він ще раз неочікувано зателефонував, то я навіть здивувалася, чи все гаразд, та коли почула голос рідної людини, трохи заспокоїлася, та дарма, це була наша остання розмова назавжди.”

заспокоїлася, та дарма, це була наша остання розмова назавжди. Більше я його не почую та не побачу, ніколи у своєму житті, а синочки наші залишилися без такого гарного батька.

21 грудня з ним уже не було зв'язку, я не знаходила собі місця... 22 грудня я почала телефонувати до штабу, але мені не надали ніякого пояснення. 23 грудня також ніхто не зателефонував, я зрозуміла, яке горе може трапитися, але заспокоювала себе: «Ні, усе добре, просто в них немає зв'язку, він має передзвонити, з ним усе добре». Але, на жаль, цього не сталося...

“Разом з ним не стало й мене, ніби душу й серце вирвали. Я не живу, просто існую заради його пам'яті, заради наших дітей.”

Жахливу новину мені повідомили по телефону з невідомого номера: «Прийміть мої співчуття, на жаль, вашого чоловіка не стало, він загинув». Я пам'ятаю той день, ту мить, цей невимовний біль від страшної новини про жахливе горе, яке може статися з

людиною, і не просто з людиною, а з коханою людиною всього твого життя. Разом з ним не стало й мене, ніби душу й серце вирвали. Я не живу, просто існую заради його пам'яті, заради наших дітей. Він залишив мені двох синочків, два щастя - Назарія та Захарія.

З 20 грудня я вмираю щодня, проходжу через пекло. Я не знаю поки що, як я навчуся жити з цим болем, жити без мого рідного

Антон. Ось уже минає третій місяць, як його немає, а я й досі йому пишу, не хочу вірити в те, що більше не почую його голос, не зможу його пригорнути та обійняти, бо вже немає поруч коханого, друга, радника...

У 20 років ми покохали одне одного та одружилися, це були найщасливіші роки мого життя. Антон був людина-свято, як його всі називали, просто душа, який до всього відносився оптимістично та позитивно, ніколи в нього не було жодних проблем, усе було ідеально, тому життя з ним було легким, веселим, а найголовніше – він був опорою й підтримкою для сім'ї та всієї родини.

Господь подарував мені 13 років життя з найкращим у світі чоловіком. Це були яскраві роки, я стала для Антона самою бажаною і єдиною дружиною у світі, пізнала всі барви і всі смаки життя, купалась не в багатстві, а в розкоші любові, увазі, теплі, підтримці, а зараз я втратила все... Але попри все я була і залишаюсь десь глибоко найщасливішою людиною і дякую Богові, що подарував мені мого Антона та наших найкращих синочків, бо немає вищої насолоди кохати, бути коханою і пізнати материнство.

“Його останні слова з поля-бою: «Я хочу жити!». Моєму коханому, янголу, Герою, назавжди залишиться 34 роки...”

Антон зробив усе, що від нього залежало: урятував двох побратимів і віддав найцінніше – своє життя. Мій чоловік поліг у бою, захищаючи та боронячи цілісність та суверенітет країни, землі, яку він любив понад усе. Пожертвував собою, аби ми мали змогу жити в мирі, спокої та злагоді. Його останні слова з поля-бою: «Я хочу жити!». Моєму коханому, янголу, Герою, назавжди залишиться 34 роки... Люблю, кохаю безмежно свого чоловіка крізь простір та час...

Попри смерть коханих,
Ми несемо любов в собі щодня...
А ти пішов у небеса...
Залишив випалену стежку, -
Як розривається душа,

Цього нікому не розкажу.
Сини задумано стоять...
Без тебе вже і небо плаче,
І сонце нам не буде так світитись...
Ох, як же боляче серденьку,
Як же повірити у це,
Що не прийдеш уже до хати,
Не зробиш й кроку на поріг...
Від туги хочеться кричати,
Кричати так, щоб небо чуло,
Щоби здригнувся увесь світ.
Ти янгол вже і твої крила
Нас обійматимуть з небес.
Молю я Бога, хай дасть сили
Нести оцей важкий нам хрест...
Назавжди ти у нашім серці,
У нашій пам'яті – навік..
Для нас назавжди
Ти – найкращий тато,
Коханий, любий чоловік.

*Остання щаслива сторінка сімейного життя (2 листопада 2022).
20 грудня 2022 року Антон загинув у тяжких боях під Бахмутом...*

Корнішева Тетяна

керівниця навчально-методичного відділу,
доцентка кафедри музичного мистецтва
Херсонського державного університету

СПОГАДИ ПРО ОСОБИСТЕ: ТЕ, ЩО ЗАБУТИ НЕ МОЖНА

Щойно закінчилася чергова повітряна тривога. Війна триває вже півтора року і нікуди не йде. Я і надалі хвилююся за своїх рідних, друзів, колег. Коли зідзвонюємось або отримую від них звісточку, то насамперед радію, що вони живі та здорові.

З кожним прожитим днем події, що розпочалися 24 лютого 2022 року і розділили моє життя на «до» та «після», потихеньку стираються з пам'яті. Я вже не пам'ятаю багато чого з пережитого, але в пам'яті ні-ні та й виринають окремі моменти пережитого.

Тоді я прокидаюсь від цих спогадів або, навпаки, зупиняюсь і довго стою, приходячи до тями. Це не цілісні спогади, це їх уривки – те, що настільки запало в пам'ять і душу, що, мабуть, там залишиться назавжди. Говорять, що час лікує і все погане забувається, але це забути просто неможливо. Я не зможу детально описати все, що сталося зі мною, моєю сім'єю, рідними за цей час день за днем та, мабуть, це й не треба. Хочу поділитися тим, що залишилось у пам'яті.

24 лютого 2022 року. Нескінченний день у моїй родині почався дуже рано, на початку п'ятої ранку. Я прокинулася від звуку телефонного дзвінка. Телефонували чоловікові. Чомусь я одразу відчула якесь внутрішнє хвилювання. Щось в уривках фраз було страшне та лякаюче: «Обстріли», «Гради», «Перейшли кордон». Поклавши слухавку, чоловік підійшов до мене: «Вставай, це війна. Росія напала на Україну». Ці слова були як грім серед

“
Це не цілісні спогади, це їх уривки – те, що настільки запало в пам'ять і душу, що, мабуть, там залишиться назавжди.”

ясного неба. Як напали, чому, що робити? Зібрали документи, якісь речі, поснідали нашвидкуруч. Чоловік побіг на роботу, сказав, що треба багато зібрати і вивозити, якщо буде потрібно, потім зайде до УМВС. Я теж пішла на роботу до університету.

Захват Херсону. Площа Свободи

Мене не полишали думки: «Можливо, це помилка, сон, я прокинувся і все буде як раніше». Уже ні... І я з жахом дивилася на те, що відбувалося, на підбиту нашу техніку на Антонівському мосту, загиблих наших хлопців.

Бої були довкола Херсону та у Східному районі міста, але й у нас на Таврійському було добре чути звуки вибухів та літаків і гелікоптерів, що пролітали. Усе чутно та страшно. Сховища всі були далеко від нашого будинку, тому ховались у ванній кімнаті. Рятувала Біблія, відкривала, читала псалми. Віра, Надія та Любов панували в серці. Ставало якось легше.

Перші дні. Порожнє місто, люди в чергах біля магазинів по хліб та продукти. Там же й можливість почути новини, працював інтернет і ми дізнавались, що відбувалось в Україні. Але обнадійливих новин не надходило. Російські агресори рвались до Києва, бої відбувались під Харковом, Миколаєвом. Херсон опинився в оточенні. Нескінченні черги за продуктами. Більшість людей, зокрема і я, були не готові до такого, запаси не робили.

Подружжя наших друзів виявились узагалі відірвані один від одного. Чоловік Валера перебував у лавах ЗСУ, а його дружина Людочка з двома дітками – у Херсоні. Ось і бігали по продукти для себе та для них. Лише згодом правдами й неправдами вдалось їх перевезти до Києва.

Пригадую, як товариш чоловіка привіз звідкись живих свіжих карасиків та ще й так багато. Пішли, роздали сусідам і друзям. А потім несподівано і водночас дуже приємно було, коли в двері почали дзвонити. Сусіди теж почали ділитись тим, що було: хтось огірки приніс,

“Порожнє місто, люди в чергах біля магазинів по хліб та продукти.”

хтось картоплею поділився. І справа була зовсім не в продуктах. На душі полегшало. Прийшло усвідомлення, що ми не самі, а разом завжди легше переживати негаразди. Так і пролетіли перші дні. Обстріли, продукти, цілковите нерозуміння, що далі та поряд колись чужі люди.

Херсонці – з їхньою добротою й нестримним бажанням допомогти іншим та якоюсь злістю на те, що відбувалось навколо, і водночас непохитною вірою та рішучістю, яку вони демонстрували окупантам, виходячи на площу Свободи з українськими прапорами. На додачу ще один тяжкий день, коли до Херсону почали заходити російські військові. Було моторошно та страшно. Було чути автоматні черги, навколо постійно щось вибухало. Значно пізніше я дізналася, що територіальна оборона Херсону намагалась чинити опір окупантам, навіть побудували барикади. Але що могли зробити цивільні люди з автоматами проти танків?

Херсон – це НЕ росія

Російські військові на танках, бронемашинах стояли практично на кожному перехресті. Якщо придивитися, на дахах будинків було видно снайперів. Люди, якщо і виходили, то дворами, щоб з ними не перетинатись. Тепер нарешті всі зрозуміли – це окупація. Зрозуміли, але не здались. Почали збиратися на протести на площі Свободи, демонструючи своє ставлення до «допомоги» від «дружнього старшого брата».

“Тепер нарешті всі зрозуміли – це окупація. Зрозуміли, але не здались.”

Це було прагнення херсонців різних політичних поглядів, національностей, але зараз об'єднаних одним «За Україну». І російські військові здригнулись. Вони не знали, що з цим робити. Їм же говорили зовсім інше: йдете рятувати.

Потім були 9 місяців окупації. Постійний тиск, щоб отримували російські паспорти, страх, що в будь-яку хвилину без суду та слідства можуть прийти та забрати в невідомому напрямку. Усвідомлювати, що ті, кого знав до війни, просто

зникли безвісти; думати про те, що Україна ніколи не поверне Херсон. Відганяла ці думки, вірила та сподівалася.

“

Коли почалася війна, світло в квартирах узагалі не вмикали. Щільно зашторені вікна та мінімум світла від нічничка.

”

Ось і зараз пишу та зловила себе на думці, що знову не ввімкнула світло. Уже зовсім темно на вулиці, а я пишу при світлі невеличкої лампи. Коли почалася війна, світло в квартирах узагалі не вмикали. Щільно зашторені вікна та

мінімум світла від нічничка. Якось уже звичка.

Пригадується, коли вперше зник інтернет, ми залишилися без зв'язку з рідними і не знали, що відбувається на «Великій Україні». Як ходили від одних до інших і ловили чутки як і що, дізнавались, де є інтернет, щоб відправити звісточку сину, що ми живі та здорові. Телевізор просто не вмикали. Після того як росіяни вимкнули

українське телебачення та підключили своє, його просто неможливо було дивитися. Про Херсон розповідали щось абсолютно неймовірне. Я сама все бачила, а виходило, що не варто вірити очам своїм. Суцільна брехня. Від цього ставало ще страшніше.

Друга армія світу захищається від херсонців

Проте вірили в Перемогу, не давали впасти в депресію та заряджали цією вірою один одного. Раніше я не звертала уваги на те, що зовсім незнайомі тобі люди, які живуть поряд, просто йдуть містом і стоять у чергах, можуть прийти на допомогу, поділитись останнім. Є в цьому якісь особливі тепло та любов. Бажання безкорисливо допомогти.

Ще один випадок. Знову не було інтернету, але подекуди його ловили та «роздавали». Ось і ми знайшли таке місце, щоб зв'язатися із сином. Уже збиралися йти, але підійшла пані і звернулась із проханням: відправити звісточку її донечці. Відправили повідомлення, дочекались відповіді. Пані подякувала, попрощалась та пішла, але я ніколи не забуду, як посвітлішало її

обличчя, коли отримала звісточку від донечки. Напевно, вона була найщасливішою людиною на Землі в ті хвилини. Побачити таке дороге вартує і надзвичайне відчуття усвідомлювати, що ти частинка цієї радості зовсім незнайомої людини, яка в цю мить стала такою рідною.

Пригадується, як почали налагоджувати освітній процес в університеті. Як складно все це відбувалось. Як розшукували колег, здобувачів, зв'язувались із ними, запускали навчання та функціонування університету. Ми – з окупованого Херсона, інші – з Івано-Франківська, який прихистив наш університет. І це теж була наша маленька перемога на освітньому фронті. Так, в окупації. Так, навколо вороги. А ми працюємо, університет живе, функціонує – отже, все буде добре.

*Визволення Херсону. Площа Свободи.
Керівниці відділів Тетяна Корнішева
і Вікторія Яценко*

Дуже дорого вартує та підтримка і допомога, яку я отримувала від Дар'ї Мальчикової – нашої проректорки, Вікторії Яценко – керівниці навчального відділу, з якою довгими вечорами ми обговорювали питання реалізації навчально-методичної роботи університету, події в місті, просто підтримували один одного. Про всіх колег, з ким зідзвонювались та спілкувались, про всіх хочеться написати теплі слова та подякувати.

Потихеньку почали розуміти, що відбувається в місті та області. І що цікаво, з цим розумінням, як не дивно, але почали ходити до університету на роботу. Якось дивно зараз це згадувати, але ти – на маршрутці, а інші – пішки через російські блокпости на вулицях, добираєшся в український університет, готуєш документи українською мовою, заняття проводиш українською мовою. Але ж так було.

А потім наш університет просто захопили. Прийшла «нова влада» зі зброєю, повиламували двері. Оголосили себе якимось новим навчальним закладом. Не хочеться тут називати імена та

“

Через вікно свого кабінету передавала коробки з документами, печатки університету, ліцензії, сертифікати, навчальні плани, кадрові документи.

”

прізвища тих, хто перекинувся на бік «нової влади», вони не мають такої честі бути в моїх спогадах. Тим паче, що нікого з них в університеті вже немає, як і того закладу теж.

Пригадую, що через вікно свого кабінету передавала коробки з документами, печатки університету, ліцензії, сертифікати, навчальні плани, кадрові документи. Усе, що встигли зібрати. А потім переховувала їх від «асвабадітелів». Спочатку страху через те, що роблю та що може бути, якщо в мене знайдуть документи, не було. Вважала, що так треба, тому робила. Страх прийшов пізніше. Ось з ним і боролась. Потім ці документи правдами й неправдами Максим Вінник і Дар'я Мальчикова вивозили до Івано-Франківська.

Пригадується, як шукали можливості купувати продукти по банківським карткам або переводити гроші в готівку. Хто був у Херсоні, той мене зрозуміє. Усякого бувало. Але ж була і радість, що окупанти почали відступати від Києва, Сум, Чернігова. Коли їм не дали пройти біля Кривого Рогу та Миколаєва. І ми раділи, як і вся України, цим успіхам.

Наслідки руского миру

Пригадується, як ділилися новинами про початок відступу під Харковом і що наш Президент сказав, що Херсонщина теж буде звільнена. А потім ми чули гуркіт канонади. Нехай далеко, але вже чути. І ось вона вже не була страшною, бо всі розуміли, що то наші.

Росіяни та окупаційна влада, розуміючи свою безвихідь, проводили політику дуже сильного психологічного тиску на людей, щоб виїздили на лівий берег Дніпра. Що тільки не говорили, як тільки не лякали. Дзвінки, повідомлення, по місту

їздили машини з гучномовцями і постійно повторювали одне й теж: «термінова евакуація», «будуть обстріли міста», «нацисти повертаються». Тиск був надзвичайно сильний. Знову в магазинах почали зникати продукти, ліки купити було неможливо, вимкнули світло та воду, каналізація не працювала.

“ Де була можливість зарядити ліхтарик або телефон, просто набрати окропу, там і збирались люди ”

Пошук води для багатьох став питанням виживання. Де була можливість зарядити ліхтарик або телефон, просто набрати окропу, там і збирались люди. Багато херсонців приходили до Церкви Християн, де був генератор, гріли воду та роздавали

людям. Але потрібно було допомагати розігріти, налити. Ось і я ходила, допомагала, чим могла. Херсонці знову показали, що їх не зламати. Усі знову якимось об'єдналися, розуміючи, що треба трішечки потерпіти. Просто треба це зробити.

Звичайно, були й такі, які не витримали та переїхали на лівий берег, але більшість залишилися. З якоюсь своєю завзятістю продовжували жити та вірити у звільнення. І воно прийшло. Те, чого так довго чекали, боялись мріяти, щоб не наврочити, прийшло якимось тихо. Напередодні десь зникли російські патрулі та військові. Закрилися їхні органи влади та зникли чиновники. Не вірилось, що наші ось-ось на підході. Не вірилось, але дуже хотілося, щоб це було правдою.

І цей ранок настав. Я побачила наших військових, утомлених, але наших. Таких близьких та рідних. Я не можу передати словами, що відчувала в ці хвилини. Радість, нестримне бажання всіх обіймати та стрибати від радості, кудись бігти та цим ділитися. Сльози, клубок у горлі від пережитого, що дочекалися, що все закінчилося.

Де всі збираються в Херсоні? Звичайно, на площі Свободи. Ось і я помчалася туди. Я точна знала, що там буде все місто. Я говорила з військовими, обіймала їх та дякувала за це щастя, а вони дивились на нас та просили вибачення, що так довго йшли до нас. Але все ж таки це була наша спільна радість і Перемога. Моя, бо я дочекалася. Я цього дуже хотіла і молилася про це щодня. Бо Херсон – це Україна!

Кузовова Наталія

завідувачка кафедри історії, археології
та методики викладання
Херсонського державного університету

МОЄ МОРЕ, МОЄ ГОРЕ

*Ni do zadnjeg leta, ni do kraja sveta
Sudbina je moja kleta
Ova duša nema dom, ova duša nema ton
Crne zore sveće gore, moje more¹
Тея Дора. «Džanum»*

6 червня 2023 р. російські війська підірвали греблю Каховської ГЕС, яку захопили 24 лютого 2022 р. Унаслідок цього вся вода місткістю 18,2 км³, яку зберігало Каховське водосховище площею близько 2155 км², почала неконтрольовано виливатися, затоплюючи один за одним населені пункти вниз за течією та поставивши під загрозу охолодження блоків Запорізької атомної станції. Протягом декількох днів були підтоплені Нова Каховка і Херсон, майже повністю затоплені Олешки і Гола Пристань. Ріки,

“
Шокovanі мешканці Одеси спостерігали, як у морі плавають херсонські будинки і до пляжів прибиває дерева, меблі, навіть живих тварин.”

що впадали в Дніпро, обернули свої течії і почали затоплювати села та містечка Миколаївської області та сам Миколаїв. Шокovanі мешканці Одеси спостерігали, як у морі плавають херсонські будинки і до пляжів прибиває дерева, меблі, навіть живих тварин. Вода спричинила людські жертви.

Каховське море припинило своє існування. І це стало ще однією трагедією, що має історичне коріння.

¹ Ні до останнього літа, ні до кінця світу / Доля – моє прокляття / У цієї душі немає дому, у цієї душі немає тону / Горять чорні зорі, моє море. Тея Дора. «Džanum»

Херсонці зі сходів біля «Вічного вогню» дивляться на стрімкий потік води, що поступово затоплює Херсон

оскільки основним заняттям жителів краю було в основному скотарство. До завоювання півдня України, території якого належали Запорозькій Січі та Кримському ханству, тут знаходилися козацькі зимівники, поселення кримських татар. Крім скотарства, населення займалося торгівлею та мореплавством.

Демографічний вибух XIX століття не міг не позначитись на цій території. Вона почала більш активно заселятись із центральних областей України, що на той час знаходились під владою Російської імперії. Основним заняттям стало традиційне для українців землеробство та тваринництво. Татари були позбавлені своїх земель, багато з них були змушені емігрувати. З мапи зникали татарські топоніми. З політичних міркувань, щоб не надавати переваги українському населенню, російський уряд вирішив передати частину земель іноземним колоністам: німцям, шведам, болгарам тощо, та в «кращих традиціях» колоніалізму, назвавши цю територію Новоросією. Влада розраховувала, що на цих землях розвиватиметься елітне вівчарство та вироблятиметься цінна сировина для мануфактур. Проте вівчарство розвивалось не так ефективно, як очікувалось, оскільки було потрібно більше часу для адаптації тварин. Великим успіхом стало господарство родини Фальц-Фейнів, вихідців із Німеччини, яких називали «королями овець». Але так само багато колоністів померло від інфекційних хвороб, голоду та холоду в незвичному для них кліматі. Збільшення населення Півдня відбувалось, як і раніше, за рахунок українців із найбільш залюднених регіонів, що потерпали від малоземелля та кріпацтва.

У кінці XIX – на початку XX ст. зерно стало «золотом» краю, а зернова торгівля – відомою на весь світ. Торгівля зерном приваблювала єврейське населення, яке внаслідок заборон російського уряду не мало право володіти землею. Але ця територія ввійшла в так звану рису осілості і кількість єврейського населення також істотно зросла як у містах, так і в колоніях. На відміну від Волині та Поділля, серед південноукраїнського єврейства не набув поширення хасидизм. Як і українське, так і

“
**Так народжувались
покоління, жорстокі
у своєму прагненні
до справедливості та
затяті у відстоюванні
власних інтересів.**
”

єврейське населення Півдня часто засуджували за «брак віри»: формальне дотримання релігійних обрядів. Адже суворі умови життя, тяжка праця не залишали часу для духовного розвитку. Але любов до землі, до росту всього живого, прагнення кращої долі для своїх дітей – стали визначальними рисами жителів Херсонщини. Так народжувались покоління, жорстокі у своєму прагненні до справедливості та затяті у відстоюванні

власних інтересів.

Революція 1917 року подарувала надію на розбудову Української республіки. Проте Жовтневий переворот, що призвів до приходу до влади більшовиків, замість революційних перетворень сприяв побудові тоталітарної держави – СРСР. На той момент основний інтерес російських вождів був спрямований на продовольчі ресурси, яких потребувала Росія. У Москві, Петрограді розпочався голод, і влада почала вислизати з рук більшовиків. А Україна, крім того, мала значний промисловий потенціал. Усе це визначило основний напрям атаки більшовицького режиму, і молода держава – Українська Народна Республіка – не встояла перед навалою. Більшовицький режим потребував значних ресурсів, зокрема для утримання армії. Пограбувавши територію України, зруйнувавши її економіку, Росія обклала населення непосильним продовольчим податком, аж улітку 1921 році трапився природний катаклізм – суховій знищив урожай на півдні України. Проте Москва вимагала їжі, і після того, як більшовики відібрали ту невелику кількість вирощеного зерна, у вирі голоду опинились райони, що його зростили: Поволжя, Північний Кавказ,

південь України, зокрема Крим, що тоді знаходився у складі РФСРР. У результаті страшного голоду в Україні померло пів мільйона осіб.

Потреба в товарному зерні протягом 1920-1930 рр. повністю змінила економічний образ Півдня. Якщо раніше, до революції, люди вибирали виробництво зерна, бо це було вигідно та дозволяло мріяти про кращу долю для нащадків, тепер їх до цього змушували, зганяючи до колгоспів. Водночас про необхідність боротьби із суховіями та посухами говорилось багато, проте робилось мало. На Півдні не було достатньо водних ресурсів, щоб висадити ліси та лісосмуги, які б захищали від суховіїв, не вистачало води для зрошення.

Колективізація та боротьба з прагненням українців протистояти тоталітарному режимові зумовили страшний злочин Голодомор-геноцид 1932-1933 років. Він не був пов'язаний із кліматичними умовами, лише з бажанням упокорити населення України голодом, змусити виробляти зерно для держави, не отримуючи нічого взамін, крім шансу не померти з голоду.

Крім виробництва товарного та продовольчого зерна, для кремлівських вождів не менш важливою були світова революція та забезпечення армії. Стратегічного значення набував бавовник. Його використовували для багатьох, зокрема, військових цілей, і в СРСР його не вистачало. Звідси зародилась ідея вирощувати бавовник на півдні України. Зазначимо, що до цього часу не доведено, що це можливо робити в промислових масштабах через особливості нашого клімату. Але спроби не припинялися. Здавалося, ось-ось – і південь України перетвориться на новий потужний регіон із вирощування бавовни. Остаточний крок вирішили зробити після завершення Другої світової війни. Саме на Міністерство бавовництва СРСР покладалась ініціатива побудови Каховської ГЕС і водосховища, відомого як Каховське море. Це стало початком гігантського будівництва каскаду водосховищ на Дніпрі.

Побудова водосховищ передбачала затоплення величезних територій. Традиційно густонаселених, оскільки люди здавна селилися біля річок. З великою кількістю історичних та археологічних пам'яток, із прадавніми могилами та могилами нещодавньої війни. На територіях, що планувалося затопити,

одразу розпочали роботу так звані «новобудовні» археологічні експедиції. З роботою такої експедиції зіткнувся український письменник та кінорежисер Олександр Довженко на Кам'яній Могилі (через брак коштів територія, де знаходиться ця пам'ятка, на щастя, не була затоплена). «Непременный персонаж фільма – археолог», – пише він у своєму щоденнику. Кургани скіфських царів, пам'ять про Великий Луг, запорозьких козаків, зв'язок минулого із сьогоденням, а саме – руйнування минулого заради майбутнього, – усе це відображено у його сценарії «Поєма про море». Він був адресований тим, хто страждав від втрати свого дому, своєї родинної історії, знову зазнав удару невдовзі Другої світової війни та повоєнного голоду.

Одноійменний фільм (1958, режисер – Юлія Солнцева, кіностудія «Мосфільм»), разом з іншими публіцистичними та художніми творами, слугував радянському моделюванню колективної історичної пам'яті. На момент його виходу для будівництва Дніпровського гідрокаскаду було затоплено 3 тисяч сіл та міст, стільки ж шкіл і бібліотек, 2,5 тисячі храмів, переселено близько 3 млн людей, більше 10 тис. цвинтарів із 5 млн. могил. У самому фільмі напрямів пропагандистського впливу було кілька, не всі вони очевидні. По-перше, зміщення акцентів. Увага до будівництва Каховського водосховища переслідувала дві мети: змістити акцент від територій центральної України, де під час будівництва каскаду було переміщено в сотні разів більше людей. На той момент Херсонщина була спустошена війною та голодом, а Крим – депортацією кримських татар. Тому друге випливало з першого, необхідно було забезпечити притік людності на Південь та в північний Крим. Сюди переселяли людей із затоплених територій центральної України, переважно у сільську місцевість у степах. Кінематографічні образи нових міст, таких як Нова Каховка, поряд із закликами до переселення, мали привабити мігрантів з усього СРСР.

Трагедія мешканців українських сіл і міст у фільмі подавалась як особистий егоїзм, а їх самих змальовували вузьколюбими селянками та міщанами, яким потрібно довго пояснювати, перед тим, як до них дійде. Особливий акцент робився на жінках. Проте влада не боролась із «жіночими примхами», як на це зацентовано у фільмі: насправді вона спрямовувала зусилля для подолання

самозайнятості жінок і залучення їх як трудового ресурсу, замість чоловіків, що загинули на фронті. «Ми будуюмо на тисячоліття», – говорить один із героїв фільму, переконуючи дивитись у майбутнє та не журитись за своїми «вузькими вулицями та рундучками».

Держава знімала з себе відповідальність та моральний тягар за трагедію. Показово, що «головний прораб із затоплення» у фільмі зображений моральним деградантом. Це молодий, гарний та освічений чоловік, утім не здатний до емпатії, котрий майстерно приховує свою порочну природу від усіх і «викривляє» партійну лінію, виявляючи жорстокість до людей, чиї помешкання готуються до затоплення.

Але це все вже було після. А до того мешканці Херсонщини із затоплених територій перемістилися на узбережжя Каховського моря, щодня споглядаючи місця, де колись були їхні домівки.

“
На тлі трагедії Каховського моря та сьогоденної війни в Україні драматизму набуває історія села Посад-Покровського Херсонської області.
”

Мешканці центральної України прибули в посушливі степи, де потрібно було будувати зрошувальні канали, орати поля, що заросли бур'яном, зводити нові будівлі. У результаті кількість населення Херсонщини суттєво зросла, завдяки рокам наполегливої людської праці радгоспи і колгоспи змогли вирощувати не лише зерно,

але й овочі, що приносило значно більший дохід. Історія почала поступово забуватися. Але знову нагадала про себе.

На тлі трагедії Каховського моря та сьогоденної війни в Україні драматизму набуває історія села Посад-Покровського Херсонської області, майже повністю зруйнованого російськими військами в березні 2022 р. У далекому 1954 р. сім'ї майбутніх посад-покровців прибули з територій Полтавщини, що невдовзі стали Кременчуцьким водосховищем частиною гідрокасаду на Дніпрі. Колись велелюдне село було майже повністю спустошене Голодомором 1932-1933, колективізацією та репресіями. Але нищівного удару йому завдала Друга світова війна, де загинула значна частина чоловіків, а більшість будівель була зруйнована під час наступу на Миколаїв радянських військ. У спогадах жителів Білозерщини, що поверталися додому єдиним шляхом через

Миколаїв та Посад-Покровськ, залишилась страшна картина війни: обабіч дороги все поле було вкрите тілами воїнів, чужих і своїх, а ворони клювали їм очі.

Неначе фенікс з попелу, знову постало відбудоване село. На честь переселенців та на згадку про село на Полтавщині, звідки вони були, заснована вулиця Гусинська, а саме Гусинське опинилося на дні Кременчуцького моря. У важкій щоденній праці проходили сільські будні, будувалися нові хати, але вже не власні, хоч і за гроші, що мали «компенсувати» втрачене житло, а колгоспні. Моя прабабця привезла із собою ткацький верстат, а прадід опікувався конем та присадибною ділянкою. То не була основна робота – кожен працював у колгоспі за трудні, а лише після тієї усупільненої праці вже міг робити вдома, для того, щоб забезпечити родину. Так вони і залишились у пам'яті на фото: суворі, неначе херсонська земля, з розумними, світлими очима на зморених, виснажених та змарнілих від літ, горя і праці обличчях. Мій дід повернувся з війни, а тут така біда – не було куди вже повертатися. Його рідна домівка була знесена і затоплена. Але після жахіть, смерті і голоду, більше за все хотілося жити, бачити зростання, життя, рух, і він став меліоратором. Дуже сумував за водою, не міг жити без води, але вріс корінням у посушливий степ і віддав йому своє життя. Уздовж побудованих каналів, у степу край дороги його бригада висадила гарні тополі – дуже боляче було дивитись, як їх знищили, оновлюючи трасу Херсон-Миколаїв. Це була гарнюща алея,

тоді кожна бригада змагалась, у кого найкраща посадка: із горіхів, акацій і навіть катальп, а Іван Петрович посадив стрункі тополі. Пам'ятаю, як він опікувався місцевим комітетом ветеранів разом із своїм другом – Марком Аароновичем, відвідував сухеньких

Старовинні могили на кладовищі у селі Посад-Покровське Херсонської області. У березні-жовтні 2022 р. воно було частково зруйноване російськими військами під час спроб прорвати українську залозу й вийти до Миколаєва

дідків, які грілися на сонечку коло ошатних хат, і мене брав із собою. Це щемливе відчуття, коли з кожним роком їх ставало все менше... І ось 18 лютого 1991 року пішов від нас і дід. Тоді багато не дуже літніх та, здавалось, міцних старих померло від раку – дався взнаки Чорнобиль.

“Ми вірили і знали, що поки його оберігає Святий Миколай, він збереже і нас своїм крилом.”

Степ любив злі жарти. Я пам'ятаю повинь навесні 1985 року на правобережній частині Херсонщини та Миколаївщини, у Посад-Покровському. Хіба можна уявити, що велика вода сама прийде туди, де її насилу заводили люди? Коли вода трохи спала, а стояла в хаті по вікна, було для мене весело плисти на гумовому човні до бабусі й дідуса, від порогу запускати кораблики з газет, що відпливали у безкрає море, у яке перетворилися городи. Але потім довго снилися жахи, що мій будинок заливає крижана чорна вода і тягне мене за собою. Вона стояла довго, майже до травня, довелось викинути і замінити все дерев'яне, бо все згнило і з-під полу раз по раз виплигували великі і малі жабки.

Яскраве, сліпуче сонце, сухий вітер та запаморочливо-шалене цюркотіння цикад увечері в затишку зелених садів. Старе кладовище із вапняковими хрестами XIX століття на дитячих могилах, що вросли в землю. Безкінечні ряди струнких тополь – усе це назавжди залишилось у минулому. Колись це забрала на вже далекій гусинщині вода, а сьогодні – війна.

За першим обстрілом Херсону 24 лютого 2022 року і першими боями на Антонівському мосту ні для кого не було секретом, куди прямує ворог: на Миколаїв, на Одесу, до Південноукраїнської АЕС. Ми хотіли і молилися, щоб ворог не лише не зайшов у місто, а щоб не пройшов далі. І потім, коли це сталося, і поступово місто стало наповнюватися російськими військами, ми з надією дивились на Миколаїв. Ми вірили і знали, що поки його оберігає Святий Миколай, він збереже і нас своїм крилом.

Але в перші дні ми не знали, як це буде страшно, не могли уявити жорстокості сучасної війни. Як не могли того уявити мешканці Посад-Покровська, через яке сунули колони російських військ. Вони проносились мимо, і на якусь мить складалося

враження, що війна омине їхнє смарагдове, миле серцю село, усе швидко закінчиться, ці потоки ворожих машин будуть розбиті, а їх джерело всякне від самої тільки сили людського обурення від такої кривди. Селяни навіть забрали поранених росіян із підбитої машини та відвезли в госпіталь у Миколаїв, не уявляючи, що незабаром для них самих ця дорога стане дорогою смерті. А співвітчизники цих урятованих росіян будуть розважатися, вибираючи собі з цивільних машин із білими ганчірками мішень, або навмисне цілитимуться так, щоб заганяти наляканих утікачів на мінні поля.

Поки точився бій за Миколаївський аеропорт, як грибок на зупинці села виріс ворожий блокпост. Дядько, людина проста і не лукава, пішов до них і спитав: «Що ви тут забули? Я сам росіянин за народженням, і я вас сюди не кликав, забирайтесь із села». «Йди на... звідси», – відповіли йому мовою Пушкіна та Достоевського й надавали стусанів. Поступово військової техніки ставало більше. Не соромлячись нікого, її ставили біля хат, спрямовуючи на Миколаїв. Але це все відбувалось так швидко, що навіть не встигало вкладатись у голову, у пам'яті. Уже незабаром в усіх групах та соцмережах ми розшукуватимемо своїх родичів, що залишились у селі. А дядько знайдеться лише після звільнення Херсону.

**“Хотіли взяти Одесу,
а спіткнулись на
Баштанці.”**

Російська атака захлинулась так раптово, як і почалась. Уже після 8 березня було зрозуміло, що їм не пройти далі. Хотіли взяти Одесу, а спіткнулись на Баштанці. Тоді з неймовірною злобою та шаленством російські війська звернули свій погляд на окуповані прикордонні села.

А особливо на ті, що вислизнули з їхніх загребущих лап в останню мить. У ніч з 13 на 14 березня 2022 р. нічого не віщувало біди, здавалось, що все страшно, що могло статись, уже сталось. Зник ворожий блокпост, наче його не було. Люди вранці займались своїми справами, аж раптом неначе почався кінець світу. Важко стежити за подіям, коли ти знаходишся в епіцентрі. Ще важче, коли з цього епіцентру приходять страшні, розрізнені відомості. Село почали обстрілювати з градів та бомбити з літаків. 15 березня одразу загинуло близько 10 осіб, серед яких – дитина. Село стало

лінією фронту. Дуже швидко, поки було можливо, військові та волонтери вивозили людей на Миколаїв, до них намагались приєднатись на свій страх і ризик мешканці сусідніх сіл – з Благодатного, Мирного, Правдиного. Ніякого часу не вистачить, щоб приготуватись залишити все, що було сенсом життя, а тут це відбувалось за лічені хвилини. Хто встиг, повипускав худобу та собак. Але події розвивались так стрімко, що вмиль село опинилось у сірій зоні, «на нулі». Зникали з мережі абоненти розряджених телефонів через перебиті дроти. Темрява. Життя у клунях. Жінку поховали в городах, не було ліків. Безкінечні обстріли. Волонтери з допомогою, кормом для тварин та сумними фото та відео, де серед зелені, що розбуялась посеред села, вільно разом гуляють свині та кози. І ні душі людської навкруги. Усе менше і менше вцілілих будинків. Сьогодні згорів один, а завтра немає вже цілої вулиці. Смерті від обстрілів, смерті від хвороби.

І ось звільнено Херсон. Перші відео шокованих людей, що прямують до міста, а на своєму шляху бачать суцільну руїну – колись квітуче село. Знищені будинки, машини, сільськогосподарська техніка, поля і насіння, і те, що неможливо повернути – людські життя.

“

Знову розпочинається життя з нуля. Серед замінованих смертоносних полів.

”

Знову розпочинається життя з нуля. Серед замінованих смертоносних полів. Серед пишного цвіту з сірих підвалів виходили люди і дивились прямо на сонце. Приїжджали і від'їжджали, не в змозі досягнути масштаб руйнувань.

Залишались, щоб жити далі.

Не знайшли відображення у фільмі довженківські слова про покинуті батьківські могили, замість того там ішлося про давніх царів, що не залишили по собі ніякої пам'яті, крім золота в курганах. Тож справжнім шоком для жителів села одного із сіл Нікопольського району, що тужливо спостерігали, як зникає їхнє дорогою ціною сплачене море, а мідії в агонії залишають останні сліди на висихаючому піску, стало відкриття зі сходом води могил їхніх предків. За десятиліття перебування під водою тонкий верхній шар ґрунту вимило. І виявилось, що весь цей час їхні черепи, зарослі ракушками, дивилися на нас з-під товщі води.

Лемещук Олександр

в.о. проректора з цифровізації, інноваційної, інвестиційної діяльності та науково-педагогічної роботи Херсонського державного університету

МОЯ ІСТОРІЯ ОКУПАЦІЇ

Почну свою розповідь із 23 лютого...

12 година... керівництво університету на відкритті ліфта, а ми разом з Ілларіоновичем, Женею та колегами йдемо в укриття університету. Спілкуємося, думаємо, як краще завести туди інтернет, яку техніку необхідно поставити, що треба в підземний штаб.

*Оглядаємо укриття
в головному корпусі
(23 лютого 2022 р.)*

Вечір. Удома займаюся звичайними справами, але заснути не можу... 24 лютого... 1-ша година ночі... тривожно, разом із дружиною вийшли на балкон та чуємо якісь невідомі для нас звуки, наче якась техніка рухається за обрієм...

Ранок... прокидаюся від дзвінка батьків до дружини, яка каже слова: «Почалася війна...» Батьки запропонували їхати в село. Вирішуємо не їхати додому з батьком, який приїхав за моєю сестрою в гуртожиток Херсонського обласного ліцею. Я вважав, що в селі буде небезпечніше і до того ж відповідальність за нашу службу ніхто не знімав. Тому з дружиною та невеликою кількістю речей пішли до університету.

Дев'ята ранку... Колеги були у відділі. Усі розгублені, нічого не розуміють, чекаємо координат від керівництва. Починаємо думати над заходами, що необхідно вжити для безпеки серверів... Людей починає ставати все більше. Недарма вчора ходили в укриття, бо сьогодні це наша реальність...

Вирішили залишитись ночувати в університеті (24 лютого 2022 р.)

Вечір... не відриваємося від новин, спілкуємося, думаємо про наші подальші кроки... залишаємося ночувати в університеті. Перша ніч в укритті.

25 лютого. Спостерігаємо у відділі за вебкамерами Каховки, бачимо нескінченні колони техніки... рашистська літера «z» на кожній із цих машин, подеколи зустрічається «v»... Наш колега

Євген привіз нам деякі продукти, ми сходили в гуртожиток і взяли ще собі теплі речі та запаси продуктів. Магазины закриті або велетенські черги... немає можливості купити щось. Друг Віталій запитує, а чи є можливість бути в університеті та чи тут безпечно? - Відповідаю: «Так, ми тут, поки тихо». Так наша компанія стала ще більше. Света, Жень, Юля, кішка Пукіч та Віталія з Настею – це ті, з ким ми були пліч-о-пліч у цей складний час. Наші супутники – Жень та Вова, які намагалися приїжджати щодня до нас, підтримувати, хвилювалися за нас...

Щоденні походи за продуктами ставали все довшими, на вулиці

Людей в укритті ХДУ стає все більше, до нас доєдналися друзі

ставало ще небезпечніше... Допомогали в університеті, чим могли... несли вночі матраци із гуртожитку до університету... Спускали м'які лавочки для сну – так і спали кілька днів.

Далі людей ставало ще більше... Усе більше знайомих облич з'являється в укритті... У бібліотеці взяли мішки, на яких я і дружина спали у відділі.

“Починаємо думати над заходами, що необхідно вжити для безпеки серверів...”

“

**Допомагали в університеті,
чим могли... несли вночі
матраци із гуртожитку до
університету... Спускали
м'які лавочки для сну – так і
спали кілька днів.**

”

Тримав «тривожну кнопку», якщо до нас у відділ зайдуть орки. Щоб їм не дісталось НІЧОГО... було біля 20-30 секунд для знищення, усе підготовлено... Сподівався, що цим ми не скористаємося...

Вчена рада... бачимо багато колег, організовуємо 256 аудиторію, відеоміст...

Минають дні... в університеті організується кухня, продукти, облаштовуємо побут, експериментуємо з резервними копіями, намагаємося відновити їх, щоб зрозуміти, що саме буде працювати...

З'являються ідеї шукати можливість виїхати, дружина наполягає, що варто зробити так. Я вагаюся, не певний, що варто їхати, не можу лишити свою ношу, бо немає бачення, що робити саме з даними. Хоч і резервних копій залито було більше 2 ТБ вже...

Так проходить березень і початок квітня... починає з'являтися надія, нас вирішено було релокувати. Передали контакт з Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника Андрія, який надав нам можливість релокувати наші віртуальні сервери.

Перша спроба... невдача.. Друга... невдача... Шукаємо проблеми... Бачимо те, що не могли раніше побачити... Не збігаються архітектури...

Витрачаємо ще 1-2 доби, сидимо цілодобово, думаємо, як це все вирішити. Постійно залучаємо з Женею Ігоря, а він водночас запитує у своїх колег. Дякуючи DataArt, знайшли алгоритм дії та на 3 день змогли зробити першу міграцію. На мені були контроль передавання та пакування і перенесення серверів. Євген приїздив та розготрав їх, хоч і місця було менше, але ми змогли «втиснутися» на ці сервери.

Знову виникають ідеї виїжджати, уже ми активно думаємо над цим. Пропоную колезі та тепер другу Володимиру виїхати. Він думав та все ж погодився.

*Все, що взяли з собою з речей
в евакуацію*

Зібрали речі, я був вже більше спокійний, оскільки інфраструктура почала працювати паралельно в Івано-Франківську.

25 квітня ми вирушили компанією з 2-х машин. Перша, де я, дружина та Володимир, інша, де наш колега Владислав з родиною, дітьми... дорога в 80 км, яка займала в мирний час дві години, була нескінченно довга та страшна, як ніколи... нею ми зупинялися більше 40 разів... Кожна подальша зупинка була все страшнішою... На більшості з них ми роздягалися майже догола з Вовою.

На деяких у нас забирали речі, продукти... Двічі майже забрали мій ноутбук – урятувало те, що він був не найпривабливіший та з дружиною наголошували, що ми студенти... На одному із постів через повний огляд ми думали, що загубили ключі від машини і шукали їх усюди. Вирішили, що краще рушити, щоб не провокувати орків, та під час руху все ж знайшли їх. Дорогою зустрічали підбиту техніку, нескінченні траншеї, що вже були викопані. На іншому посту під час обшуку один орк запитав: «А у вас є сахар?», при тому, що він рився в сумці з продуктами і там лежали стіки цукру. Ми йому повідомили, що оці смужки і є «сахаром», що викликало сильне здивування, що він підізвав напарника і показав йому це. Вони зголодніло взяли жменю та відпустили нас. Блокпости, нескінченні затори, автомобілі, що рухаються дорогою свободи.

“Кожна подальша зупинка була все страшнішою...”

Берислав. Бачимо, як безліч машин їдуть назад до Херсону, бо повідомили, що пост у Давидовому Броді не випускає... Ми вирішуємо тоді не повертатися, а заїхати до родини, де дідусь і бабуся, мати і батько та рідна сестра. Ще кілька постів, 25 км та я

вдома, де не був вічність. Облаштувалися, колега Владислав вирішив із родиною повертатися в Херсон, а ми вирішили вже їхати до свободи... Тяжкі розмови, дружина вмовляє моїх батьків, що краще би сестрі виїхати з нами.

Наступний день. Чекаємо відгуки, інформацію щодо відкритості дороги, і знову все закрито. Під обід повідомляють, що Владислав уже в Херсоні. Знаходимо перевізника, який знає інші маршрути, погоджуємося на його супровід.

27 квітня знову спроба виїхати. Проїжджаємо Берислав, зупиняємося біля села Красносільське. Знову орки кажуть: повертайтеся, не будемо випускати... Повертаємося, в обід у рідне село заїжджають орки... 2 чи 3 БТР, пару автобусів, ще якийсь транспорт, який не міг ідентифікувати. Купа дзвінків матері, де люди кажуть: «Вони в Мічуріні», «Заїхали на Молодіжну», «Ідуть на Набережну», і після цього бачимо, як вони зупинилися внизу вулиці. Наш будинок був один із перших, куди вони зайшли. Рухалися БТР та автобус, у кожний будинок заходило по трое озброєних. Перше, що вони роблять, – просять показати документи та починають ходити перевіряти все. Усіх чоловіків попросили роздягатися, перевіряли все, лише дідуся не чіпали, оскільки він хворий лежав у ліжку. Починають перевіряти телефони. Вони всі були вичищені, але на телефоні сестри знаходять в історії рядок з пошуку СВУ. Вони запитують, а що це таке, чому це шукаєте. Хоч це був підготовлений телефон, але на ньому сестра готувалася до НМТ І СВУ мало значення «Союз визволення України», а не те, що розуміли вони «Самодельное взрывное устройство». Урятувало те, що все ж вони були слов'янської зовнішності та повірили цьому, побачивши сестру, яка ледь стримувала сльози... На інших вулицях були явно не слов'яни... Відпускають, виходять за ворота, але гукають мене, батька, Володимира, щоб підійшли та знову показують нас іншим оркам, дивляться, що у нас немає ні тату, жодних потертостей, почервонінь, які можуть свідчити, що ми під прикриттям тощо. Ще 30-40 хв – і БТР їде... Обшуки селом тривали більше 4-х годин, багато будинків було взломано, деякі тварини були вбиті... На вечір ми зібрали продукти та більше не поверталися сюди, бо і село стало небезпечним.

Ранок, 5.30. Ми виїжджаємо із села. Десь о 5.45 ми доїжджаємо до «Шведської траси». Пагорб, ми бачимо вдалечині пост на трасі «Берислав-Нововоронцовка», Володимир панікує та моргає фарами... доїжджаємо до цього поста, і там нас зупиняють та запитують, чому ми так зробили. Відпускають.

Через 1-3 км знову пост... Один із найстрашніших, що був... більше 20 осіб, молодь, яка починає захоплювати нас зі всіх боків, наче піраньї... починають ставити купу питань, робити обшук. «А алкашка есть?», «зарядка на iphone есть?», «Вот телефон себе отжал, у вас лайф харашо ловит», «А что с собой везете?». Ми повільно і виважено відповідаємо на ці всі запити, даємо їм все, що вони просять... Стояли, починали грати камінь-ножиці-папір через вікно з обох боків, тицяти автоматами, голосно кричати та поводитися, як тварини. Через декілька хвилин їхньому старшому це набридло і нас відпустили... Далі поїхали, з передмістя Берислава пост не пропускав до 6.00, тому ми стояли та чекали... Простояли весь день, на ніч залишилися в полі.

“

Ще година цим шляхом – і ми в безпечній Україні. Зустріли в селі декілька янголів-охоронців України, які повідомили, щоб рухалися далі.

”

Вдалося виїхати в суботу. Були майже перші в голові колони, чекали перед Давидовим Бродом якихось орків, які з'явилися перед обідом на пікапі. Зробили об'їзд і паралельно колону обійшли орки та переглядали всі транспортні засоби. Випустили, коли сонце було в зеніті... Їхали

так швидко, як тільки можливо. Перед нами їхав жигуль, який наче парив над дорогою, перелітав усі ями, які траплялися. Проїхавши міст Давидового Броду, де були ще орки, під поглядами автоматів, кулеметів та снайперських гвинтівок, ми попали в сіру зону, де шум вибухів не зупинявся... Ще година цим шляхом – і ми в безпечній Україні. Зустріли в селі декілька янголів-охоронців України, які повідомили, щоб рухалися далі.

40 хв – та нас зупинили вже в безпечній зоні, відповіли на питання, запитали наші контакти і відпустили. Бачивши, що у нас

не так багато пального та час вже не дозволив би нам доїхати до Івано-Франківська, ми вирішили поїхати до батьків дружини.

*Ми у вільній Україні! Яка ж прекрасна
наша земля*

Під вечір ми вже були в них. Знову сльози радості, що ми всі живі, що можемо поспілкуватися, обнятися. Дружина дуже просить залишитися ще на 1 добу, бо не знає, коли ще зможе побути з рідними, провідати бабусь та дідуся, бо вони вже в поважному віці. Приділяємо цю добу нашій сім'ї.

3 травня ми виїжджаємо з Журавки та прямуємо до Івано-Франківська – і вже під вечір ми тут. Знову гуртожиток, але так приємно! Виходимо на наступний день в університет.

*Івано-Франківський офіс ХДУ: перший день на роботі,
умови майже спартанські, але ми щасливі*

Але це вже інша історія з надією на світле майбутнє!

Лимаренко Лідія

професорка кафедри культурології
Херсонського державного університету

МІЙ ЗРАНЕНИЙ, НЕСКОРЕНИЙ ХЕРСОН...

23 лютого 2022 року в затишному, багатонаціональному місті Херсон на півдні України було доволі тепло та ясно, лише іноді набігала невелика хмарність, але дуже швидко зникала.

Середа, середина тижня. Зранку чоловік відвіз мене на роботу в університет. Окрім виконання професійних обов'язків, встигли з молодією колегою Діаною Кузякіною та студенткою нашого факультету Софією Борщаговською (вона працювала на телебаченні) підготувати відеоматеріали з трьох вистав студентського народного театру «Студі-Арт» Херсонського державного університету до відправлення на Міжнародний фестиваль «Competición Internacional de talento Valencia Art Fest» в Іспанії (до речі, на цьому фестивалі наш творчий колектив отримав гран-прі).

“
**Хіба ми могли тоді
подумати, що вистава
стане пророчою для
України...**”

Після роботи поспішала, бо дуже хотілося встигнути на прем'єру вистави «Вічність і ще один день» (М.Павича) у постановці заслуженого діяча мистецтв України Сергія Павлюка. Мій поспіх був виправданим і не даремним. Такого імерсійного театрального дійства в Херсонському обласному академічному музично-драматичному театрі ім. М.Куліша ще не було. Усі глядачі були під глибоким емоційним враженням від прем'єри. Хіба ми могли тоді подумати, що вистава стане пророчою для України...

Пізно ввечері після театру я з чоловіком, донечкою та маленьким онуком встигли ще відвідати клуб «Шаде», де проходив культурно-мистецький захід «Екватор» нашого факультету культури і мистецтв. Приємні емоції, спілкування з

колегами, студентами. День як завжди був цікавий, насичений яскравими фарбами.

Поверталися додому вже десь о 23 год. Коли їхали в авто, обговорювали з донькою Анною (вона працює в театрі) переглянуту виставу, обмінювалися думками, враженнями... І зовсім раптово зателефонувала подружка донечки Світлана Білоус, журналістка та запитала, чи зібрана в нас тривожна валіза... Я почала переконувати свою родину, що такого не може бути в жодному разі, мій чоловік уважав навпаки...

Довезли донечку зі спальним онуком до їхнього дому, домовилися, що завтра маленький не піде в дитячий садочок, а мій чоловік забере його вранці до нас... Вигуляли свою собаку-догину, підбили підсумки такого гарного дня, спланували завтрашній день і лягли спати десь о третій годині ночі. І, звичайно, ніякої тривожної валізи ми не збирали...

“О 6-й ранку пролунав телефонний дзвінок. Стривожений голос донечки сповістив нас про початок війни.”

О 6-й ранку пролунав телефонний дзвінок. Стривожений голос донечки сповістив нас про початок війни... Я, мабуть, до кінця свого життя не позбудуся того жахливого почуття. Боже, що робити?! У нас трирічний, довгоочікуваний і такий бажаний Марк, якого донечка народила майже в тридцять три... Мене, охоплену страхом, ніби паралізувало.

Чоловік швидко вигуляв собаку, у цей час пролунали гучні вибухи десь зі сторони Чорнобаївки. Аеропорт... Вибухи продовжувалися...

Через хвилин сорок чоловік привіз Аню з Марком. Вони живуть на восьмому поверсі, ми – на третьому... Після цього чоловік Євген пішов на роботу, щоб підтримувати та контролювати систему опалення будинків всього нашого мікрорайону.

Під час наступу росіян на Херсон, постійно було чути вибухи. А далі ще гірше: бої на Антонівському мосту, який обороняли не лише військові, а й звичайні молоді хлопці з тероборони (серед них був і мій рідний племінник Максим Ткачук (випускник факультету комп'ютерних наук, фізики та математики), які вперше

в житті взяли до рук зброю; безліч поранених, яких рятували в наших лікарнях, а ми, мешканці міста, відвозили туди свою постільну білизну, бо не вистачало бинтів; у Бузковому парку – загибель юнаків, які сподівалися саморобними «коктейлями Молотова» зупинити танки ворога, захистити Шуменський район, рідний Херсон.

“

Рашисти знищували все на своєму шляху: житлові будинки, навчальні заклади, торговельні комплекси, парки...

”

Рашисти знищували все на своєму шляху: житлові будинки, навчальні заклади, торговельні комплекси, парки...

Сусіди по під'їзду боялися ночувати в багатOVERХІВЦІ, ховалися і сидючи спали в підвалах дитячих садочків.

Зранку поверталися додому, запасалися водою, йшли на роботу, по поверненню ставали в черги до магазинів, купували продукти для життя, яких з кожним днем ставало все менше на прилавках...

Ми з сім'єю лише один раз під час сирени, коли було влучення снаряду в житловий будинок на Таврійському мікрорайоні, спустилися до підвалу. Там було дуже холодно і страшно від думки, що можемо опинитися під завалами. Маленькі діти швидко позамерзли, почали кашляти, плакати. Через три безкінечні години сидіння, зателефонував мій рідний брат Анатолій з Лазурного і, почувши, що ми в підвалі, пояснив нам як будівельник: це приміщення не пристосовано для захисту людей, це як братська могила, у якій можна залишитися всім назавжди, треба звідти негайно вийти. Ніхто з нас не знав як краще, але більше ми не переховувалися в підвалі.

“

Кожного дня – страшні звістки, паніка, жахливі звуки літаків, під час яких переховували свою малечу між двома стінами, у маленькій ванній кімнаті.

”

Кожного дня – страшні звістки, паніка, жахливі звуки літаків, під час яких переховували свою малечу між двома стінами, у маленькій ванній кімнаті. Коли телефонувала з Австрії моя

старша донечка-Іванна, онук просив у неї купити шапку-невидимку, щоб його не побачили вороги...

1 березня 2022 року, на шостий день війни, місто корабелів було окуповано російськими військами. Скрізь блок-пости, перевірки документів, телефонів... Почалися арешти учасників АТО, активістів супротиву окупантам, викрадання журналістів, керівництва обласної адміністрації,

політиків... З'являються катівні, де вчиняються жорстокі вбивства, гвалтування цивільних, ні в чому неповинних людей. Проте наш Херсон не здається. Місцеві жителі, особливо молодь, кожного дня збираються на центральній площі Свободи та проводять мітинги, демонстрації, навіть руками намагаються зупиняти танки окупантів...

Не можу не написати про дуже людяні вчинки колег, друзів, просто знайомих у важкі дні окупації. Микола Левченко та Ігор Цуркан, знаючи, що наш маленький онук здебільшого харчується молочними продуктами, долали всі ворожі блок-пости і

“

Допомагаємо продуктами, прибираємо, виконуємо різні доручення і найжахливіше, найболючіше – відспівуємо загиблих воїнів з різних куточків України, тіла яких, через окупацію, неможливо було доставити до їхніх батьків.

”

привозили нам йогурти, молоко. Дружина брата – дитячий лікар Тетяна Ткачук, проходила пішки через усе місто і приносила свіжу рибу; друзі донечки ділилися м'ясом, маслом, а ми пригощали їх тим, що було в нас. Такі хвилини забути неможливо...

У нашому мікрорайоні, який херсонці називають «Острів» є Храм Покрови

Пресвятої Богородиці, у мирний час ми завжди ходили вихідними на богослужіння. Подолавши свій страх від зустрічі з озброєним

ворогом, від вибухів, гулу ракет, які летіли над нашими головами на Миколаїв, моя родина знову йде до церкви. Не зважаючи на окупантів, настоятель храму Сергій Чудинович разом із парафіянами розгортає благодійну діяльність. Чоловік, донечка і я активно долучаємося до цієї роботи. Допомогаємо продуктами, прибираємо, виконуємо різні доручення і найжахливіше, найболючіше – відспівуємо загиблих воїнів з різних куточків України, тіла яких, через окупацію, неможливо було доставити до їхніх батьків, рідних.

*Довоєнна театральна
осінь (Карнавальна хода)*

У приміщенні церкви стояли камери... Прихід орків не змусив себе чекати. 30 березня вранці ми з донечкою принесли їжу для священника – адміністратора церкви та дізналися, що за кілька хвилин до нашого приходу отця Сергія забрали прямо з храму, нібито на «розмову». Ми не знаходили собі місця, молилися, надавали цій події розголосу через інтернет. Пізно ввечері того ж дня його відпустили, але навіть неозброєним оком було видно, що він пережив щось дуже жахливе, нелюдське. Проте він продовжував проводити служби, допомагати людям медикаментами, продуктами, які доставляли в церкву волонтери, серед яких був і мій колега доктор наук Ігор Цуркан. На перший погляд, здавалося, що в поведінці настоятеля храму нічого не змінилося...

6 квітня Сергієві Чудиновичу вдалося виїхати з окупованого Херсону на підконтрольну українську територію. Згодом усі ми побачили в інтернеті його страшну та щиросердечну сповідь про те, як його мордували, катували, а потім змусили підписати угоду про співпрацю. Звичайно, нас тішив факт того, що наш священник у відносній безпеці... Однак, після візиту до церкви «руських асвабадітелів», почували себе дуже незахищеними.

Колеги, друзі вже масово виїжджали з міста на свій страх та ризик, бо «зелених коридорів» не було... Комусь щастило, комусь ні... Автівки просто розстрілювали, спалювали людей живцем...

Особисто я ніяк не могла наважитися на виїзд, продовжувала проводити заняття в зумі та сподівалася на швидке звільнення Херсону. Весь колектив Херсонського державного університету в перші дні війни, а потім окупації Херсону, області опинився в надто складній ситуації щодо продовження освітнього процесу. Проте навіть не виникало питання про його припинення. Рішення було прийнято одноголосно. Повернулися до онлайнового навчання, цьому навчила нас пандемія коронавірусу. Звичайно, навчати та навчатися в дистанційному режимі дуже складно, але можливо.

Уранці 7 квітня, коли ми були у храмі, у небі збили наш український безпілотник. Перелякані маленькі діти, які гралися на церковному подвір'ї, голосно плакали та кричали, дорослі відчували все більшу небезпеку.

Уночі з 7 на 8 квітня моя менша донечка благала мене виїхати, щоб врятувати її єдину дитину. Без мене вона категорично відмовлялася їхати. Зібралися ми десь за дві години. Більшість з цього часу чистили мобільні телефони. У кожного із нас – малесенький рюкзак з речами і велика надія на швидке повернення до рідної домівки. Виходила останньою, поцілувала, перехрестила свої двері, попросила квартиру дочекатися нас. Поклала ключі під двері сусідки, щоб її не збудити...

“ У кожного із нас – малесенький рюкзак з речами і велика надія на швидке повернення до рідної домівки. ”

Ранком 8 квітня моя родина (донечка, онук, мій чоловік та наші домашні тваринки: собака і два коти) проривалася через 11 жахливих блок-постів рашистів. Черга з автомобілей, обв'язаних білими стрічками, з надписами «Діти», була в дев'ять кілометрів, узбіччя понад дорогою заміновані. З правого боку від колони виїжджаючих зовсім поруч почалися вибухи... Жіночки швидко забирали малюків з машин, міцно притискали їх до себе і молилися... Бог почув наші благання до нього.

Перед кожним блок-постом окупантів (чеченців, денеерівців) завмирало серце, бо не знали чого чекати. Чоловіків роздягали, машини перевіряли, забирали все, на що впадав їхній погляд. З наглим оскалом «шуткували», показуючи, як вони кидають

гранати у відчинені (за їхньою вимогою) вікна наших машин. З такими знущаннями ми відчували себе дуже приниженими, здавалося, що це ніколи не закінчиться...

“Наші захисники з красивими, світлими обличчями зустрічали нас усмішками, заспокоювали, допомагали зняти білі стрічки і прискорювали наш проїзд. Ми не стримували сліз...”

Коли перетинали понтонний міст через річку Інгул, вороги, погрожуючи, нам повідомили, що в будь-яку хвилину вони його підірвуть, бо чекають на наказ і їм плювати, хто буде на мосту...

Десь за годину до комендантського часу ми вїхали на підконтрольну територію. Наші захисники з красивими, світлими обличчями зустрічали нас усмішками, заспокоювали, допомагали зняти білі стрічки і прискорювали наш проїзд. Ми не стримували сліз...

По своїй рідній зраненій українській землі їхали три доби, ночували в холодних дитячих садочках, церквах. На наших блокпостах дітей пригощали пиріжками, цукерками, що викликало ще більшу повагу, любов до українських військових і від чого ставало тепліше на душі.

На словацькому кордоні пропускали людей навіть без закордонних паспортів, без щеплень від ковіду, домашнім тваринкам видавали довідки.

Пізно ввечері ми перетнули кордон, там нас зустрічали на авто старша донечка Іванна та австрійський зять Крістіан. Так ми ще ніколи не зустрічалися... Далі їхали по Словаччині. Діти замовили готель, але все одно сну не було, думками ми були у своєму Херсоні. Наступного дня на нашому старенькому Daewoo Lanos, якого не зустрінеш в Європі, ми проїхали Словаччину, Угорщину, майже всю Австрію зі сходу до заходу. 11 квітня о 23 годині ночі ми дісталися до будинку наших дітей в Альпійських горах.

Чотири доби дороги...

Сьогодні, коли я пишу свою історію, моє рідне, звільнене від рашистів місто нещадно обстрілюється ворогом з лівого берега Дніпра. Будинки мирних жителів, лікарні, школи, університети,

церкви, інфраструктура - усе знищується. Кожного дня гинуть люди! Окупанти мстять нескореним, непереможним херсонцям.

Знаходячись за кордоном, моя сім'я робить усе можливе, щоб наблизити жадану Перемогу: перераховуємо гроші на ЗСУ, рідним, колегам, малозабезпеченим сім'ям, волонтерам, пораненим, тим родинам, що втратили своїх синів, чоловіків, батьків... Тисячі кілометрів відділяють українців-біженців від рідних домівок. І як би важко нам не було, ми відгукуємося й підтримуємо один одного. Водночас усі ми дякуємо європейцям за допомогу, яку вони нам надають.

У грудні 2022 року я брала участь у міжнародній науково-практичній онлайн конференції. Від імені багатьох українських науковців я щиро подякувала європейським країнам, які виявили величезну солідарність до нашої України, прийняли мільйони біженців, створили умови для життя і допомагають нам у боротьбі з російською агресією.

Нині українців, які знайшли прихисток в Європі, сприймають як окрему націю від росіян. Нас уважають сильними, мужніми і нескореними. До нас ставляться з повагою як до високоосвічених, культурних і працелюбних людей, які не цураються будь-якої праці за кордоном і після закінчення війни прагнуть відбудувати свою рідну Батьківщину.

Ми обов'язково повернемося до нашого зраненого, але нескореного Херсону, будемо робити все, щоб ти, наш ріднесенький, відродився і знову став перлиною півдня України.

*Довоєнна щаслива осінь...
(Парк ХДУ)*

Макарова Анна

магістрантка педагогічного факультету
Херсонського державного університету

ПРО ЧОРНО-БІЛУ ВІЙНУ...

Напевно, це найскладніше – зуміти настільки відпустити свої страхи, біль, переживання, щоб викласти їх на папері.

“

Окупація – це випробування, яке випало на долю українців для того, щоб згадати, наскільки ми вміємо бути сильними, мудрими, врівноваженими, згуртованими та безстрашними.

”

Не знаю, наскільки це вийде в мене, але спробувати варто, адже той тягар, залишки якого ще лежать у таємних куточках підсвідомості – не просто заважає жити, ночами він вганяє в найжахливіші кошмари, отямитися від яких дуже непросто.

Окупація – це випробування, яке випало на долю українців для того, щоб згадати, наскільки ми вміємо бути сильними, мудрими, врівноваженими, згуртованими та безстрашними. Мабуть, найстрашнішим для мене було дивитися в очі своїй величезній родині й розуміти, що завтра, можливо, уже не буде. А ще, коли підходила сестричка і питала: «Аню, а чи правда, що завтра нас усіх уб'ють? Може, ракета прилетить, а може, прийдуть солдати...» Головне в такі моменти – задушити біль і страх, і абсолютно спокійно відповісти: «Ні! Що ти! Наші ЗСУ вже поряд! Вони врятують нас і ми скоро переможемо!». Укладаючи дітей спати, я брала книги і читала голосніше, ніж бушувала канонада за вікном.

У підвалах, де дітей було багато, самі собою виринали в пам'яті ігри, які колись, у мирному житті, любили мої дошкільнята. А потім з'явилась і пам'ятка – найважливіші правила поведінки, яким ми вчили батьків, адже не всі розуміли, що

відбувається, як потрібно поводитись у стресових ситуаціях, як вагітним убезпечити себе та малюка.

Так минув місяць... Найстрашніший місяць без роботи, без можливості купити продукти і просто виспатися... Якби ми знали, що, уперше за вісім місяців заснувши, ми народимося наново...

Кудись у негатив і біль ведуть мене спогади. Це терміново треба змінювати! Згадувати хороше та позитивне. Наприклад, скільком дітям вдалося допомогти, працюючи в онлайновому режимі; яке щастя знову вдихнути повітря свободи, з приходом наших воїнів; як чудово було усвідомити, що навіть після страшних прильотів по нашій багатоповерхівці – УСІ ВИЖИЛИ; і як цікаво може перевернутися життя! Ось про це варто розповісти!

*Наш будинок після прильоту
у грудні 2022 р.*

За цей непростий рік сталося два неймовірні моменти, напевно, саме їх називають «переломними»! Першу дату я не забуду ніколи! Тепер це мій другий день народження: 1 грудня – ніч «прильоту» на поверх вище за нашу квартиру, навіть більше скажу, нашу з сестрою кімнату. Коли атака нарешті закінчилася і ми усвідомили, що всі живі, на дитині ані подряпини, а я відбулася синцями і парєю саден, зі сміхом

сказала: «От якщо я ще раз скажу, що я невдачлива – можете дати мені в лоба!».

“

Тоді я чітко зрозуміла, що тепер ніби «обнулилася». Тепер ніколи не заборонятиму собі того, що давно хотіла спробувати, бігтиму до своїх цілей і навчуся довіряти зіркам свої мрії!

”

Так, це може здатися вам чимось страшним, але дзвінкішого сміху, ніж у рідних у той момент, я ще не чула. Тоді я чітко зрозуміла, що тепер ніби «обнулилася».

Тепер ніколи не заборонятиму собі того, що давно хотіла спробувати, бігтиму до своїх цілей і навчуся довіряти зіркам свої мрії! Власне, так і сталося!

Цілком несподівано для мене в березні цього року мені зателефонував мій найкращий друг і запропонував взяти участь у Міжнародному багатожанровому фестивалі, підготувавши спільний номер. Ми обожнюємо літературу, і я подумала: «А чому б і ні?». Коротше кажучи, це було моє перше «Так» Олексію. Друге

**“
Ніколи не подумала
б, що під час війни
можна усміхатися!
”**

прозвучало буквально одразу після конкурсу, коли він запропонував переїхати до Івано-Франківська разом, ну, а третє – почув весь «Острів Закоханих», буквально за місяць, адже тоді я почула такі неймовірні слова: «Я дуже люблю тебе! Ти вийдеш за мене?».

Здається, з моменту переїзду до Франківська я відпустила весь біль, який так душив мене... Тоді, до речі, і перестала переживати про шрами на руках, які «подарували» мені уламки, що влетіли до хати. Мій чоловік щодня нагадує мені про те, що це найкрасивіші руки у світі!

Ніколи не подумала б, що під час війни можна усміхатися! Знаєте, колись, класі у другому, перед 9 травня, нам показали дуже страшний фільм «Брестська Фортеця». Я так важко це сприйняла, ніби сама пережила ці відчуття страху, болю, звуки вибухів... Такою і запам'яталася мені війна: страшною, пахнучою кров'ю та гаром, і, обов'язково, чорно-білою, зі сльозами та стогонами!

Так, окупація і була такою, але знаєте, що лікує всі рани? Ви скажете: «Час!». Ні! Кохання! Кохання лікує абсолютно все! Тому варто усвідомити, що війна – це не тільки про смерть і страх, це ще й таке життя, у якому обов'язково знайдеться місце щастю, сміху, весіллям, народженню діток, хрестинам, дням народження тощо! Адже саме за це наші воїни стоять на передовій!

**“
Війна – це не тільки про смерть
і страх, це ще й таке життя, у
якому обов'язково знайдеться
місце щастю, сміху, весіллям,
народженню діток, хрестинам,
дням народження тощо!
”**

На цю думку, до речі, мене настовхнули наші військові, з якими ми спілкувалися, коли волонтерили в центрі реабілітації в Кропивницькому. Я назавжди запам'ятаю слова «Єнота»:

«Послухай, Мала! Це ім'я ми тобі дали не дарма, ти для кожного сестра! Так ось, пообіцяй мені, що ти будеш найщасливішою! Що ти подаруєш своє кохання найгіднішому хлопцеві й обов'язково народиш багато нових українців! Адже наше життя таке швидкоплинне! Пообіцяй, що навчишся жити без огляду! На всю!

ЖИТИ! Співати, танцювати, в'язати, вишивати, навчати наших дітей! Це потрібно кожному! Бережи свою іскру, адже якщо згаснуть очі тих, кого ми любимо – перемогти буде в рази важче!

Ось такі вони, мої спогади: десь страшні, десь казкові! Я вдячна кожному прожитому дню, кожному знайомству з неймовірними людьми, кожному промінцю сонця чи крапельці дощу!

Чи вірю я у швидку Перемогу? Однозначно! Чи виконую наказ «Єнота»? Так! Чи я вдячна новому Дню Народження? Звісно, адже саме завдяки ньому сталося стільки неймовірних подій!

Можна бути щасливими й під час війни – день весілля, липень 2023 р.

Мальчикова Дар'я

проректорка з навчальної та науково-педагогічної роботи,
професорка кафедри географії та екології
Херсонського державного університету

ГЕОГРАФІЧНІ ВІДКРИТТЯ В ПОДІЯХ І ПРОСТОРІ ВІЙНИ

Кожен день війни позначається болем нових людських втрат, скривджених доль і зруйнованих життів. Кожен день протистояння ворогу заслуговує на документування, зокрема особистого досвіду. Ці непрофесійно написані і сумбурні рядки – данина героїзму, професіоналізму і незламності наших Збройних Сил України, нашого українського народу, пам'ять про тих, хто загинув унаслідок кривавих терористичних атак і широкомасштабної військової інтервенції росії, і уклінна подяка тим, хто вірить, підтримує, оберігає, бореться разом з нами.

“ Кожен день протистояння ворогу заслуговує на документування, зокрема особистого досвіду. ”

Війна щодня демонструє невблаганну статистику втрат і перемог, але людська пам'ять назавжди закарбовує окремі доленосні події, цифри і дати.

Два ранки – 24 лютого 2022 року і 6 червня 2023 року. Вони обидва розпочалися для нашої родини майже однаково – деś о пів на шосту, із дзвінка друга і колеги з Миколаєва. Обидва наповнили жахом і відчуттям невіри, що взагалі у XXI сторіччі такі події можливі: початок широкомасштабного російського вторгнення в Україну і підрив дамби Каховського водосховища. Знання історії і усвідомлення початку чергової спроби знищити Україну оселили жах у душі ранком 24 лютого. Від знання географії і розгортання на очах жахливого теракту на Каховській ГЕС 6 червня, від першого усвідомлення короткотермінових і

багаторічних наслідків катастрофи Каховського водосховища, вибухнув розум і застигло серце.

Дві події в один день, 14 червня 2022 року, які приголомшили невідворотністю зла, що поширювали окупанти навкруги, – захоплення приміщень рідного університету і захоплення «на підвал» на три дні друга і колеги, який відмовився від співпраці. Три дні переховувань на квартирі у друзів і важке рішення виїжджати з окупації. Виїжджати, залишивши серце з рідними, адже одночасно з кожним кроком до вільної української Землі хотілося все кинути і повернутися назад...

Два рази довелося покидати окупацію – в різних обставинах, різними маршрутами і з різною тривалістю цієї «дороги життя». Перший раз – вивезення доньки до вільного Кропивницького, після якого прийшлося їхати назад, в окупований Херсон... Жодним словом не описати відчуття, коли, побачивши вільну українську землю, доводиться повертатися в жахиття несвободи і страху.

На шляху до вільного життя: в черзі під Василівкою після подолання 30-ти блокпостів. В очікуванні свободи

під палаючим сонцем, відчуття, що вчора в останній раз бачив батьків, і пустка в душі.

“Жодним словом не описати відчуття, коли, побачивши вільну українську землю, доводиться повертатися в жахиття несвободи і страху.”

Удруге, уже двома машинами, – виїзд із друзями з окупації назавжди. На своєму досвіді тепер розумію ті мільйони українських емігрантів, що лишали рідні домівки під час попередніх російсько-радянських інтервенцій: приходить момент, коли співіснування із загарбниками стає нестерпним і неможливий вибір доводиться робити... Два дні в черзі в полі

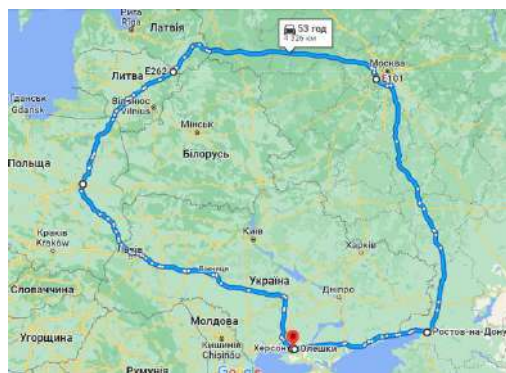
“

Але з кожним днем війни простір взаємодопомоги і підтримки з усієї України і Світу формував нове бачення майбутнього і давав сили триматися далі

”

Життєвий простір і час в окупації застигає у спотвореній і викривленій картині, охоплює відчуття, що він стискається навколо, а свідомість ніяк не може це прийняти. Але з кожним днем війни простір взаємодопомоги і підтримки з усієї України і Світу формував нове бачення майбутнього і давав сили триматися далі. Поряд із рідним Херсоном, творчою Одесою, потужним Києвом на карті найдорожчих серцю місць нашого родинного життя тепер назавжди позначені українські Кропивницький та Чернівці, Коломия та Івано-Франківськ, польський Щецин та Соліхал в Британії... Міста, в яких нам відкрили свої затишні домівки і щедрі серця, надали щиру, дружню підтримку і змогу триматися у мороку окупації, у складні часи переміщення, в усі надважкі дні війни.

Війна примусила українців прокладати нові карколомні географічні маршрути до вільного життя, сформувала новий зміст транспортної доступності і нову логістику виживання. Виїзд з окупованого Херсону до Львова через Крим, росію, Грузію, Туреччину, Болгарію, Румунію... Виїзд з окупованих Олешок до вільного Херсону – через Крим, росію, країни Балтії, Польщу...

Маршрут з окупованих Олешок до вільного Херсону: 4300 км, замість 20 км...

Доставка медикаментів із Чернівців чи Києва до Миколаєва, Запоріжжя, а потім пошук безстрашних і незламних, хто ризикне ввезти все це в Херсон: через Снігурівку, Давидів Бід, Василівку, Мелітополь...

Географія біженців із Херсонщини охопила всю Україну і майже весь Світ: ми розлетілися в прямому і переносному сенсі – від Австралії до Канади, від Ісландії до Аргентини, від рідних домівок під ворожими атаками до

просторів нового життєвого старту в мирних країнах. Війна, на жаль, не зміцнила позиції географії в освітньому просторі України, але саме географія неодноразово ставала запорукою прийняття численних життєво важливих рішень у тилу, на фронті, в окупації.

Наші псевдобрати заготували брехливий і кривавий сценарій чергового знищення української нації, але Україна і українці стали відкриттям для Світу у своїй незламності, непохитній волі

до Свободи, Правди і Незалежності. Кожен день війни відкриває нові грані героїзму наших захисників і захисниць, самовідданості армії волонтерів і тих, хто на своєму особистому, професійному фронті робить все можливе, щоб наблизити Перемогу. Разом із цим, за світовим визнанням України як незалежної держави – тисячі втрачених життів і щоденні криваві битви ЗСУ. Тому будь-яка радість і будь-які успіхи відтепер мають присмак гіркоти і болю. Як «до» – не буде ніколи, адже український народ, здобувши Перемогу і відбудовуючи вільну та мирну Україну, уже ніколи не забуде підлості, злочинів і жахів, скоєних «братськими» російськими нелюдями.

“Херсон і Херсонщина, уособлюючи південні, розмірені, достатньо аполітичні міста для всієї України і здивували силою духу людей.”

“Географія неодноразово ставала запорукою прийняття численних життєво важливих рішень у тилу, на фронті, в окупації.”

Херсон і Херсонщина, уособлюючи південні, розмірені, достатньо аполітичні міста і регіони, стали відкриттям для всієї України і здивували силою духу людей, нескореною боротьбою і героїчним

протистоянням ворогу незважаючи на те, що опинилися під окупацією в перші ж дні війни. «Відкриття» 2022 року фейкового університету-клону було заплановане з розрахунком на зрадництво і радість від «визволення» херсонців... Але абсолютно безальтернативно моя Альма-матер, рідний Херсонський державний університет, з перших годин і по сей день війни

демонструє патріотизм, стійкість, відповідальність і є справжнім прикладом освітянського спротиву.

Відкриттям особистим для багатьох і суспільним відкриттям для всіх українців стали незліченні щоденні прояви людської солідарності і взаємопідтримки – дружньої, професійної, академічної, регіональної та усеукраїнської, міжнаціональної та глобальної. Героїчні вчинки і взаємодія, що роблять можливим уже півторарічний опір незалежної країни, яку збиралися захопити за три дні. Тому все життя «після» ми дякуватимемо і пам'ятатимемо підтримку Людей, завдяки яким тримаємося, вистоїмо і переможемо.

*Перший прапор, що зустріли у вільній
Україні після виїзду з окупації*

Ці відкриття по-новому в серці і розумі доповнюють сприйняття незалежності України, яка сьогодні для мене:

у сотнях тисяч захисників і захисниць, що загинули, виборюючи право лишатися вільними і надалі; у сотнях тисяч тих незламних героїв, хто вижив і виживає в окупації і не зрадив Україну;

у вулицях рідного Херсону, який нескорено приймає щодня

чергові виклики війни, але дихає вільним повітрям і надихає мужністю;

у прапорах Батьківщини – від прапора, що зустрів під час виїзду з окупації, до прапорів по всьому Світові в домівках людей, які ніколи не були в Україні, але безоглядно підтримали нашу правду, волю і незалежність;

у намаганні жити, працювати, йти до Перемоги так, щоб жодна жертва цієї кривавої війни не була марною.

Мандич Тамара

голова Наукового товариства
студентів, аспірантів, докторантів
і молодих учених Херсонського
державного університету

НАУКОВЕ ТОВАРИСТВО У ВОЄННІЙ РЕАЛЬНОСТІ: ВИПРОБУВАННЯ НА МІЦНІСТЬ

Попри понад сторічну історію Херсонського державного університету, який був свідком світових воєн, для Наукового товариства студентів, аспірантів, докторантів і молодих учених, що не одне десятиліття в різних форматах продовжує діяльність, започатковану ще в 1949 році, повномасштабний напад на Україну вперше став найсерйознішим випробуванням на міцність.

«Наукове товариство студентів, аспірантів, докторантів і молодих учених Херсонського державного університету в цей складний період висловлює підтримку Українському Народу і дякує кожному Захисникові, який захищає та береже нашу красиву, незалежну, найкращу Україну!...». Із цих слів розпочався наш

Представники НТ ХДУ у 2022 р.

перший допис у воєнній реальності, написаний у сховищі під віддалений гуркіт боїв за Херсон. Довгими вечорами постійно приходили на згадку рядки Ліни Костенко: *«Мій перший вірш написаний в окопі...»*, а мої рядки, думалося, – наукової статті, дисертації, десятків повідомлень студентам і друзям з інших міст – були написані у сховищі, виходячи ненадовго із якого паморочилося в голові від хвилі свіжого повітря, сліпучого, але холодного сонця, скутого тишею та жахом міста. Хто б міг подумати...

...Весняний парк університету починав зеленіти. Його алеї стали місцем зустрічі з друзями, куточками короткочасного, але

вкрай потрібного спокою, уявною сценою для записів відеозвернень Наукового товариства. Запрошення до Днів науки в Україні, анонси заходів, вітання іншим радам молодих учених – на відео треба усміхатись, говорити обнадійливо, переконувати та надихати. Дублів багато не буде: ще треба роздати гуманітарну допомогу, дистанційно попрацювати зі студентами, встигнути в магазин.

Напередодні літа зв'язок геть почав підводити. Так, знову вибило із зуму. Так, знову не відкривається сайт. Так, тепер уже навіть не завантажує короткі повідомлення. Справи накопичуються, плани йдуть шкереберть, усе зупиняється. Спочатку – на кілька годин, потім – на дні, потім – уся робота перемістилася туди, де можна було зловити інтернет. Цього було достатньо, щоб хоча б завантажити студентські домашні роботи, відписатися на всі повідомлення: комусь щось відповісти, у когось

“

**Херсонці, до речі, як ніхто
вміють підтримати і підняти
настрій!**

”

щось спитати, когось – заспокоїти та підбадьорити. Херсонці, до речі, як ніхто вміють підтримати і підняти настрій!

Між цими днями – десятки дописів у фейсбуці, онлайніві зустрічі, виступи на всеукраїнських наукових майданчиках. І там, на цих віртуальних майданчиках, обов'язково – усім вітання з Херсона!

На вулиці вже відчувається осінь. Ніби така ж золотава, але якась нервова. Бігати тричі на день і ловити інтернет для роботи треба вже у теплій куртці. Черговий вечір. Завантажую на фейсбук цікаву студентську роботу – вивчаємо доброчесність на інших континентах. Уже темно, але є трохи людей навколо, тож можна ще попрацювати. Переводжу очі на екран і бачу, що замість підключення до мережі – знак оклику. Зрозуміло. Зв'язку немає повністю. Ідучи додому, відчуваю особливу гостроту жовтневого вітру...

...За вікном – грудень. Уже звично шумить генератор. В аудиторії ледь тепло. Завдяки старлінку ми проводимо першу

Робота НТ ХДУ у 2022 р.

онлайн конференцію після деокупації: Наукове товариство ХДУ запросило Раду молодих учених при Міністерстві освіти і науки України на зустріч із нашими аспірантами. На тлі розмови, мов спалахи, з'являються нещодавні спогади: як минали дні в постійних пошуках і чергах, як проводжали в довгу дорогу знайомих, як робили запас продуктів і води, перебуваючи в невідомості, як, зрештою, не вірили своєму щастю того ранку, який ніколи не забути. А в цю мить – знову знайомі обличчя, плани, можливості... Одним словом, таке вже звичне, немов довоєнне, зібрання молодих учених. Тільки тепер – із досвідом, який дався страшною ціною, та з вірою у власні сили, які інколи виходили за межі можливого для того, аби все подолати та все витримати заради своїх Мрій.

P.S. Від 24 лютого до 11 листопада 2022 року представники Наукового товариства ХДУ були учасниками таких проєктів Ради молодих учених при Міністерстві освіти і науки України, як «Книга рад молодих учених», «Молодий вчений року», «Ніч молодіжної науки», «Форум рад молодих учених», «Школа молодого науковця»; університетських проєктів – «Воєнний щоденник науковця і аспіранта» і STEM – тижневий марафон «Мріємо й досягаємо наукових результатів разом»; авторами й організаторами власних проєктів – аспірантського флешмобу «Про головне», заходу в межах «Тематичних зустрічей з Науковим товариством», онлайн-курсу «Наука для молоді». На сторінці Наукового товариства ХДУ в соціальній мережі Facebook із Херсона було зроблено 178 публікацій і репостів.

До цьогогорічного Дня Незалежності Наукове товариство ХДУ відзначено подякою Ради молодих учених при Міністерстві освіти і науки України «За незламність та активну громадську позицію».

Омельченко Наталія

старша викладачка кафедри географії та екології
Херсонського державного університету

«БЕЗПЕЧНИЙ» ШЛЯХ ЕВАКУАЦІЇ ХЕРСОНЦІВ, АБО ВИМУШЕНА МІГРАЦІЯ В ГРУЗІЮ

Ми довго наважувалися покинути свій дім через війну. Хтось у перший же день війни стояв у черзі на кордоні України, а хтось – у черзі по хліб, воду та консерви в надії, що війна швидко закінчиться. Херсон узяли миттю. З початку війни і до евакуації відчуття страху, розгубленості та відчаю не полишало ні на секунду. Окупація Херсону стала поштовхом до вимушеної міграції моєї родини.

«Куди нам їхати та яким шляхом?» – це питання і ще безліч інших ставила собі, мабуть, кожна друга родина на Херсонщині. Унаслідок антигуманних дій російської армії український уряд із початку війни не мав можливості відкрити жодного зеленого коридору для виїзду людей.

“

Обидва напрямки виїзду людей були надзвичайно важкими як фізично, так і морально.

”

Навесні 2022 року люди масово виїжджали з окупованих територій, не маючи жодних гарантій щодо їхньої безпеки. Основними напрямками для самостійної евакуації населення став український шлях та шлях через анексований Крим.

Обидва напрямки виїзду людей були надзвичайно важкими як фізично, так і морально. Якщо у випадку з північним маршрутом, у бік вільної України, люди, які виїжджали, стикались із безліччю блокпостів окупантів, мінливістю маршрутів та спеціально встановленими вибуховими пристроями в межах контрольованої ворогом території, то південний напрямок був небезпечний через свій маршрут та безпосередній контакт із

військовими росіянами, працівниками федеральної служби безпеки росії тощо.

Травень 2022 року виявився складним періодом для виїзду херсонців українським шляхом, часто через необґрунтовані заборони проїзду з боку окупантів, тому все більше людей обирали південний маршрут порятунку.

Виїзд через анексований Крим відбувався впродовж двох днів та складався умовно з трьох етапів. Передусім ті, хто наважився на таку евакуацію, мали пройти близько 10 блокпостів до КПП «Чонгар», де відбувалося так зване проходження границі, або митний контроль.

На кожному російському блокпосту необхідно було зупинитись та надати особисті документи того, хто виїжджає, вибірково перевіряли мобільні телефони пасажирів, а всі чоловіки піддавалися більш ретельному огляду, зокрема ті, хто мали татуювання. Деякі російські військові могли ставити доволі безглузді запитання на кшталт «Як ваші справи?», «Чи є якісь побажання?» і под. Ці моменти «спілкування» з окупантами були найбільш неприємними, сповнені відчуттям приниження та усвідомленням власної безвиході.

Доїхавши до КПП «Чонгар», нам потрібно було здійснити пішохідне проходження границі, а далі – проїзд через територію анексованої Автономної Республіки Крим. Пройти митний контроль на пропускному пункті «Чонгар» можна було дуже швидко, однак навмисні

виснажливі дії з боку російських прикордонників та працівників спецслужби спричиняли значну затримку. Усі чоловіки, хто проходив самотійну евакуацію цим шляхом, піддавались допитам та інколи неабиякому пресингу. Найпопулярнішими питаннями працівників ФСБ,

“Ніколи не забуду те своє відчуття несправедливості та якоїсь неволі, коли російський прикордонник, запитавши мене, ким я працювала до декретної відпустки, і почувши «викладач», з грубістю викрикнув «По-руські гаварі!».”

окрім тих, що ідентифікують особистість, були «Як ви ставитесь до спеціальної операції?», «Чи є знайомі в правоохоронних

органах?», «Що вам відомо про АТО?», «Коли відзначається день перемоги?» тощо. Ніколи не забуду те своє відчуття несправедливості та якоїсь неволі, коли російський прикордонник, запитавши мене, ким я працювала до декретної відпустки, і почувши «викладач», з грубістю викрикнув «По-руські гаварі!»

“

На одній із санітарних зупинок біля придорожного кафе працювала офіціантка, у якої на руках, на кожному нігті, була намальована латинська буква «Z».

”

Дорога через анексований Крим була вільна, без перевірок. Першим великим населеним пунктом на шляху було місто Сімферополь, далі – місто Керч та переїзд Кримським мостом.

Значна частина нашого маршруту пролягала територією росії, зокрема через щонайменше 5 великих та середніх міст. У деяких із них ми робили зупинки.

На одній із санітарних зупинок біля придорожного кафе працювала офіціантка, у якої на руках, на кожному нігті, була намальована латинська буква «Z». А в невеликих населених пунктах майже на кожному третьому авто намальована або приклеєна така сама літера. Відчуття було, ніби ти потрапив у якийсь інший вимір...

Доїхавши до Кабардино-Балкарської Республіки (місто Нальчик), необхідно було пройти ще один паспортний контроль, огляд особистих речей та «бесіду». На цьому пункті індивідуальне спілкування відбувалось як із чоловіками, так і з жінками.

Головним питанням було «Мета візиту?». Останній блокпост був перед вїздом на територію Республіки Північна Осетія в місті Владикавказ, де контроль пройшли швидко та без допитів.

Перетин кордону між росією та Грузією був досить тривалий за часом, переважно через прискіпливу роботу російських

“

У кожного херсонця, хто прийняв рішення виїхати, був свій «безпечний» шлях евакуації, своя історія.

”

прикордонників, які іноді вдавались до погроз у бік людей, які виїжджали, та роботу працівників спецслужби. Зважаючи на те, що приблизно 18 відсотків території Грузії окуповані росією, момент зустрічі з грузинськими прикордонниками дуже контрастував із російськими. 21 травня 2022 року ми перетнули кордон.

Ми вдячні Грузії за тимчасовий притулок для українців

У кожного херсонця, хто прийняв рішення виїхати, був свій «безпечний» шлях евакуації, своя історія. Ми дякуємо народу Грузії за їхню доброзичливість, співчуття та тимчасовий притулок для вимушених переселенців-українців.

Омельчук Сергій

перший проректор, професор кафедри української і слов'янської філології та журналістики
Херсонського державного університету

МІЖ ХЕРСОНОМ ТА ІВАНО-ФРАНКІВСЬКОМ

...Моя мета – оновитися і зміцнитися; істина проста: той, хто тікає від світу, чинить так не через силу свою, а таки через знесилу перед ним.

Валерій Шевчук

На світанні 24 лютого 2022 року стрепенулася вся Україна від вибухів, ракетних ударів, артилерійських обстрілів! Цей день просурмив нам початок повномасштабної російсько-української війни, що по суті триває вже понад дев'ять років – із 2014-го.

Для нас із дружиною ранок четверга 24 лютого почався незвично рано – раніше, ніж зазвичай – розпачливим окликом жаху, відчаю, злості й ненависті до ворога – потвор, що нахабно вторглися на нашу землю. Поспіхом випивши чаю, квапливо зібравши наплічник у вигляді тривожної валізки, я вибіг з дому по сьомій і стрімголов помчав до гаражного кооперативу по машину, щоб якомога швидше дістатися університету. Прямуючи внутрішніми двориками сусідніх багатоповерхівок, бічним поглядом споглядаю, як мешканці будинків метушливо завантажують валізи у свої автівки, як власники інших автівок намагалися якнайшвидше вирушити до найближчих заправок, аби заправити паливом своє авто, як люди вибігати з під'їздів до найближчих супер- і мінімаркетів... І цей рух (як для ранку буденного дня) був безладним і моторошним. Усі раптом відчували війну, ворога, небезпеку поруч із собою, своїми близькими й рідними.

Разом із керівницями наукових відділів університету в офісі Івано-Франківська (червень 2023 р.)

Одне з небагатьох, що не давало мені опускати руки в найстрашніші дні початку окупації Херсона весни 2022-го року, – це робота й відповідальність за інших: пріоритетом для нас було життя, безпека й підтримка викладачів, співробітників університету, здобувачів освіти. Освітній процес в університеті 24 лютого ми призупинили, а співробітників перевели на дистанційне (надомне) виконання службових обов'язків, але не всіх: окремі відділи продовжили працювати очно, забезпечуючи життєдіяльність університету. Це стосувалося співробітників насамперед

служби охорони, загального, інженерно-технічного, планового й договірної відділів, відділу кадрів, цифрової інфраструктури, охорони праці, бухгалтерії, транспортної служби, адміністративно-господарчої частини, студентського містечка, навчально-тренувального центру, СОТ «Буревісник». Керівники цих відділів і служб забезпечували чергування співробітників на робочих місцях та координування діяльності підрозділів з адміністрацією університету.

Значна частина викладачів і співробітників, студентів і аспірантів університету відразу долучилися до волонтерського руху й стали його активною частиною: допомога продуктами харчування, ліками, засобами гігієни, речами, облаштування укриттів у навчальних приміщеннях університету і студентського містечка... На базі університету повною мірою запрацював Волонтерський центр, охоплюючи все більше і більше охочих волонтерів-херсонців.

“

І весь цей час ми – уся університетська спільнота – як ніколи гостро відчували нашу спільність, єдність і згуртованість.

”

Кінець лютого, увесь березень і пів місяця квітня я працював в окупованому Херсоні. І весь цей час ми – уся університетська спільнота – як ніколи гостро відчували нашу спільність, єдність і згуртованість. Ми раділи нашим успіхам (28 березня змогли відновити освітній процес,

до речі, він не зазнав серйозних змін завдяки дистанційному режиму навчання), а ще більше ми раділи за героїчні вчинки наших військових; ми разом сумували за загиблими українськими воїнами й мирними жителями, переживали, долали важкі миті обстрілів, інші жахіття війни... 22 березня 2022 року, у день сорока святих, в умовах нової реальності війни провели в останню путь володаря Золотої зірки Херсонського державного університету Павла Кіндратовича Параскевича, який пішов у засвіти на 101 році свого життя. Це був день скорботного прощання не лише з Ученим, Викладачем, Громадським діячем, а й Чесним Українцем! Біля Бюро медично-судової експертизи м.Херсон зібралося до десятка людей, згадали окремі сторінки життя, творчості і педагогічної діяльності Павла Кіндратовича.

Після майже двох місяців життя й роботи в умовах окупації 16 квітня 2022 року о 5 ранку ми з дружиною виїхали з рідного Херсону... Ніколи не міг подумати, що це відрядження до Івано-Франківська триватиме вже понад півтора року, незважаючи на те що все моє професійне життя (а точніше, від того часу, як я почав навчатися в аспірантурі) супроводжували відрядження – від одного дня до кількох тижнів максимум. Три доби власною автівкою ми діставалися до Івано-Франківська, міста, у якому не раз у житті доводилося бути. І приводом для цього переважно був зимовий відпочинок. Водночас особливі сторінки моїх спогадів про Прикарпаття пов'язані з Івано-Франківським обласним інститутом післядипломної педагогічної освіти, співпраця з яким охоплює вже понад 15 років – з квітня 2009 року, коли прочитав низку гостьових лекцій учителям української мови і літератури

Прикарпаття. Наступний цикл лекцій провів в Івано-Франківську у вересні 2012 року. До речі, саме тоді відбулося моє перше знайомство із Прикарпатським національним університетом імені Василя Стефаника під час участі в XI Міжнародній науковій конференції «Семантика мови і тексту».

За кілька днів до виїзду з Херсону завдяки перемовинам ректора Олександра Співаковського й ректора Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника Ігоря Цепенди вчена рада університету ухвалює вимушене історичне рішення про тимчасове переміщення нашого університету разом із двома відокремленими коледжами Берислава і Генічеська на базу Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника. Згодом – 20 квітня 2022 року – з'являється відповідний наказ Міністерства освіти і науки України. Тож необхідність переміщення центру управління університету з тимчасово окупованої на підконтрольну територію була пов'язана передусім з необхідністю мати безпечну і стабільну систему адміністрування всіх бізнес-процесів університету, оскільки це було неможливо забезпечити на тимчасово окупованій території. До того ж доступ до казначейських рахунків та реєстрів Єдиної

З колегами-проректорами із Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника (березень 2023 р.)

державної електронної бази з питань освіти в Херсоні було обмежено з міркувань безпеки та захисту персональних даних, а знаходячись в Івано-Франківську університет виконував усі фінансові зобов'язання перед співробітниками та студентами.

“

**Є люди, яких насправді
знаєш не дуже довго,
проте здається, що вони
були поруч із тобою вже
давно.**

”

18 квітня 2022 року по обіді ми з дружиною приїхали до Івано-Франківська, подолавши майже тисячу кілометрів. І з того часу ми тут – на Прикарпатті... Є люди, яких насправді знаєш не дуже довго, проте здається, що вони були поруч із тобою вже давно. Саме такими для нас із дружиною стали

неймовірно щирі й небайдужі іванофранківці Наталія і Віталій Семенів, Марія Кубай, Наталія Уманців, Галина і Андрій Іванишин. Для нас, хто прибув до Франківська в перші дні переміщення нашого університету, завжди поруч були також колеги з Прикарпатського університету. Пригадую першу телефонну розмову з проректором Сергієм Шариним, коли я ще був у Херсоні, першу офіційну зустріч із ректором Ігорем Цепендою та проректорами Валентиною Якубів, Ярославом Шинкаруком, Сергієм Шариним, Русланом Запухляком. Власне завдяки нашим колегам досить швидко розвіявся сумнів, чи зможемо ми організувати роботу офісу Херсонського університету в Івано-Франківську, чи впораємося ми із цим викликом. І нам це вдалося завдяки тому, що ми зосереджувалися не на проблемах, а на можливостях! Своєю діяльністю в умовах війни, релокації університету, територіальної розпорошеності студентів, викладачів і співробітників, ми довели, що наш університет здатний працювати за будь-яких умов! Підтвердженням цього є результати незалежних рейтингів, зокрема в Консолідованому рейтингові закладів вищої освіти Херсонський державний університет з 2022 по 2023 рік піднявся аж на 20 сходинок (із 70 на 50 позицію), це при тому, що за попередні п'ять відносно мирних років – з 2018 по 2022 рік –

університет успішно подолав 25 сходинок (із 95 на 70 позицію! Порівняно з 2022 роком у 2023 році університет мав позитивну динаміку і в інших рейтингах – як національних, так і міжнародних: плюс 8 позицій у національному рейтингові «ТОП-200 Україна», плюс 21 позиція за показниками бази даних Scopus.

**“
Ми зосереджувалися
не на проблемах, а
на можливостях!
”**

20 квітня 2022 року я вперше потрапив до навчального корпусу Прикарпатського університету по вулиці Шевченка, 14, виділений для офісу нашого університету. На той час в Івано-Франківську нас було небагато – до десяти колег. І власне невеличкою командою із кількох осіб – ректора Олександра Співаковського, проректорки Алла Цапів, ученої секретарки університету Наталія Воропай, керівниці відділу міжнародних ініціатив та міжнародної діяльності Євгенія Ревенко і мене – майже з нуля розпочали організовувати роботу офісу Херсонського університету на базі Прикарпатського. Облаштування аудиторій, організація своїх робочих місць, налаштування комп'ютерної техніки, наданої нам колегами із Прикарпатського університету, налагодження комунікацій, електронного документообігу, і, звичайно, розв'язання елементарних побутових питань... І завжди поруч знову-таки були співробітники Прикарпатського університету – комендатка корпусу Тетяна Кирилюк, чергові й прибиральниці, фахівці інформаційно-обчислювального центру.

Отже, фундамент для роботи офісу було закладено й ми почали працювати повним ходом. Легко не було – було дуже складно, але завдяки нашій згуртованості в нас усе вийшло! Нині в Івано-Франківському офісі нашого університету працює понад п'ятдесяті співробітників, які забезпечують організаційно-управлінську, освітню, договірну, проектну, наукову, міжнародну,

“

**Легко не було –
було дуже складно,
але завдяки нашій
згуртованості в нас
усе вийшло!**

”

фінансову, соціально-гуманітарну діяльність університету, а також діяльність цифрової інфраструктури, приймальної комісії тощо. А ще до нашого офісу доволі часто заходять звичайні херсонці, для яких Прикарпаття стало тимчасовим прихистком, просто поспілкуватися, дізнатися новин, розказати свої

історії мирного життя й життя переселенця...

Тепер ми маємо ще більше друзів, ще більше міжнародних партнерів, а найголовніше ми маємо згуртовану університетську спільноту, де кожен викладач, співробітник і здобувач – унікальний і мужній! Ми не просто зберегли університет – ми впевнено крокуємо вперед!

Тож ніколи не біймося вийти із зони комфорту! Наше життя тільки в наших руках! І ми – українці, об'єднані спільними цінностями, – свій вибір зробили: у нас стало відваги виборювати власну свободу, свободу наших батьків, дітей й онуків у жахливий час суцільної темряви – у період війни! Тільки наша віра, свобода, щира любов, смак волі дають змогу бути переконаними в тому, що наша ПЕРЕМОГА над темрявою неминуча!

Будьмо вдячні нашим побратимам і посестрам, що відважно боронять нашу Україну, й уклонімося громадянській відвазі й самовідданості, силі духу, стійкості та героїчному подвигу загиним Героям – захисникам і захисницям, які віддали своє життя заради Української Перемоги, уклонімося світлій пам'яті мирних громадян, які загинули внаслідок збройної агресії російської федерації проти України.

Війна обов'язково закінчиться. Україна переможе!

Романова Наталія

професорка кафедри німецької та романської філології
Херсонського державного університету

ДОВІРА

Світ, у якому ми живемо, базується на довірі. Вона є тією велетенською духовною силою, що рухає людство вперед.

За довірою стоять, з одного боку, бажання підтримки (допомоги) іншою людиною, з другого – оцінка цієї підтримки (допомоги). У широкому розумінні поняття «довіра» синонімічне безпеці, щастю, єдності. Безпека впливає зі знань і досвіду особистості, щастя – з індивідуальної свідомості, єдність – зі структури й глибини духовних зв'язків відповідно.

Довіра дуже важлива в мирний час, не кажучи вже, про воєнний. Останній почався в Херсоні з 24 лютого 2022 року. Усі сфери життя міста зазнали кардинальних змін. Візьмемо, наприклад, чисельність населення: до окупації в Херсоні мешкало понад 280 000 осіб, після звільнення Збройними Силами України, 11 листопада 2022 року, – 80 000 осіб, до підтоплення Каховської ГЕС, 6 червня 2023 року, – близько 60 000 осіб, станом на початок жовтня 2023 року – близько 50 000 осіб.

Подарунки лелек

Наведена статистика може свідчити як про зниження рівня довіри населення до навколишнього світу, так і зміну системи цінностей. Стосовно цінностей, то українці, згідно з опитуванням соціологічної групи «Рейтинг» у серпні 2022 року, виокремлюють узагальнено самостійність, універсалізм, доброту, безпеку та досягнення.

Під *самостійністю* респонденти розуміють думку й дію, *універсалізм* тлумачать як терпимість, захист благополуччя всіх людей і природи, *доброту* пов'язують зі збереженням і підвищенням добробуту близьких людей, *безпеку* вбачають у захищеності й стабільності суспільства, стосунків та самого себе, *досягнення* змальовують як особистий успіх залежно від соціальних стандартів.

Щастя

Бачимо, що гармонійність навколишнього світу сучасних українців корелює з біологічними, психічними, психологічними, соціальними й культурними чинниками. Очевидно, що *людське життя* посідає тут перший щабель в ієрархії. Воно стало своєрідною мірою виживання як регіону, країни, так і планети Земля. На жаль, агресивні народи, зокрема й рф, зводять *цінність людського життя* до проблеми довільного особистого вибору й смаку. До прикладу, окупанти розважаються пияцтвом, грабуванням, насиллям або «полюванням» на мирних мешканців, свійську худобу лівобережжя Херсонщини, відстрілюючи їх як небезпечних злочинців або смертельно хворих тварин. Співчуваю всім, хто постраждав або втратив близьких.

Через брак свідомості та раціональності агресор переслідує одну-єдину ціль – матеріальне збагачення, підґрунтя якого незаконне, недобросовісне, антигуманне.

Мається на увазі той волаючий факт, що свою власність збільшують за рахунок тотальної шкоди іншому (сусідньому) етносові.

“ На жаль, агресивні народи, зокрема й рф, зводять цінність людського життя до проблеми довільного особистого вибору й смаку. ”

Завдяки негативному досвіду, що формується у воєнний час на теренах Херсонщини, кожен і кожна твердо знають такі речі, як-от: «Я живий(-а)», «Я існую», «Я усвідомлюю, що я живий(-а)». Сюди додаємо і «Я вірю Богові-Творцю», «Я довіряю Збройним Силам України».

“Через брак свідомості та раціональності агресор переслідує одну-єдину ціль – матеріальне збагачення, підґрунтя якого незаконне, недобросовісне, антигуманне.”

Вихід за межі навколишнього світу й усвідомлення природи людського життя як божественної сутності зумовлює появу низки питань «Хто я?», «Чому я (зараз) тут?», «У чому цінність (мого) життя?», «Як змінити якість земного буття?» тощо. Щоб відповісти на ці питання, потрібно визнати насамперед лінощі, що гальмують пізнавальні процеси людини та відсутність свідомих зусиль, аби опиратися цим лінощам.

Живучи в довірі з навколишнім світом, людина не стільки співпрацюватиме з ним, скільки змінюватиме й окультурюватиме його, отримуючи від цього насолоду.

Довіра як соціальний механізм дає змогу збільшувати сукупність добра, добробуту, світла й Любові та зменшити інтриги, маніпуляції, змови, безвідповідальність.

Знову вдома

Довіряймо ЖИТТЮ! Довіряймо ОДИН ОДНОМУ!

Самсакова Ірина

керівниця музейно-архівного центру
Херсонського державного університету

ВІЙНА, ОКУПАЦІЯ, РУЙНУВАННЯ, ЕВАКУАЦІЯ...

Війна, окупація, руйнування, холод, темрява, евакуація, ракети, шахіди... Я не могла уявити навіть у найстрашнішому сні, що все це буде в моєму житті, що історія повториться, і про те, що я розповідала на екскурсіях першокурсникам у музеї історії нашого університету, стане дійсністю.

*Хранительки архіву Ірина
Гордієнко і Луїза Виноградова*

Любий мій університете! За 106 років своєї славетної історії ти пережив багато: евакуація з Юр'єва під час Першої світової війни, громадянська війна, голодомор, Друга світова війна і знову окупація, вимушене переміщення університету до Івано-Франківська. Ти все це пережив і вистояв тоді і зараз. Навіть незважаючи на те, що сьогодні доля розкидала нас по різних містах України та зарубіжжя, ти продовжуєш працювати, випускати дипломованих бакалаврів та магістрів, набирати нових здобувачів освіти, а головне – формувати освічену націю.

Під час Другої світової війни Херсонський державний педагогічний інститут не працював з 19 серпня 1941 по 20 березня 1944 року, хоча німецькі окупанти запропонували тим викладачам, які залишилися в Херсоні, очолити непрацюючий педагогічний інститут. Серед них були Мудролюбів Олександр Васильович, завідувач кафедри педології, викладач педагогіки. За відмову працювати був тяжко покараний. Після катування він сильно захворів і помер у 1945 році. Локіть Олександр Васильович із 1937 року працював на кафедрі ботаніки, читав курси методики

викладання зоології, ботаніки. Це був професіонал, досвідчений методист, справжній інтелігент. До 1917 року він був ректором

“ У нашого незламного, нескореного міста-героя Херсона тепер дві дати звільнення. ”

Петербурзької гімназії. До Херсона він приїхав услід за дочкою, яка була репресована та вислана сюди. Локіть О.В. відмовився працювати на окупантів та одержувати від них допомогу, помер голодною смертю. Серед викладачів нашого інституту

не знайшлося зрадників.

14 червня 2022 року представники окупаційної влади захопили приміщення сучасного Херсонського державного університету і призначили «ректором» зрадницю-колаборантку колишню випускницю і викладачку, директорку Академічного ліцею, яка запросила до співпраці охочих. І, на жаль, такі зрадники знайшлися, але, на щастя, небагато!

У нашого незламного, нескореного міста-героя Херсона тепер дві дати звільнення – 13 березня 1944 року та 11 листопада 2022 року.

Під час німецько-фашистської окупації Херсонський державний педагогічний інститут утратив усе матеріально-навчальне обладнання спеціалізованих кабінетів: лабораторії, бібліотеку зі 100-тисячним фондом, 3-поверховий навчальний корпус, їдальню, спеціально виділені квартири для викладачів, а також усі гуртожитки за винятком одного, що знаходився по вул. Гоголя, 7. Головний корпус був перетворений у конюшню. Загальний збиток, нанесений інституту, склав 12.704.721 крб. (з фінансового звіту інституту за 1944 рік).

11 листопада 2022 року, у День визволення Херсона від російських окупантів, на площі перед головним корпусом Херсонського державного університету замайорів український прапор.

За 9 місяців окупації фейкове керівництво «добре» погосподарювало в університеті: знищили скульптуру богині мудрості та знань «Афіну», пограбували кабінети, Наукову бібліотеку, принесли руйнування, безлад.

Евакуація архіву

У музеї історії університету зробили склад ворованої техніки, напевно, хотіли вивезти, не встигли. Головне, що в музеї вітрини не розбиті, експонати на місці. Бракує тільки червоного перехідного прапора переможця соціалістичного змагання, який було передано на постійне зберігання природничому факультету, а в музей його передав колишній декан Юрій Бондарчук. Ми це переживемо... Також забрали прапор Євросоюзу. Мабуть, образилися на нього через санкції.

Дуже втішило те, що архівосховище, на полицях якого зберігається понад 100 тисяч справ, зокрема вісім відсотків із них – частина Національного архівного фонду України, вдалося зберегти повністю. Завдяки мужності та відповідальності провідних фахівчинь музейно-архівного центру Луїзи Виноградової та Ірини Гордієнко, працівників херсонського офісу університету вдалося уникнути втрати важливих документів.

Після звільнення Херсону ректор університету Олександр Співаковський прийняв доленосне рішення про тимчасове переміщення архіву та іншої документації до івано-франківського офісу. Спільними зусиллями працівників двох офісів під керівництвом Сергія Омельчука, Максима Вінника, Анни Йокіч, Володимира Чмихуна, Луїзи Виноградової, Ірини Гордієнко, Олександра Козакова, Олександра Волошина архів був вивезений, а потім систематизований.

“ Наш рідний ХДУ – пошкоджений, але не скорений і вільний. ”

І сьогодні фахівчині архіву, незважаючи на пряму загрозу життю, у надскладних умовах професійно роблять свою справу, виконують запити юридичних і фізичних осіб соціально-правового характеру. Незважаючи на звільнення Херсону, росія безжально обстрілює місто з лівого берега, знищує мирних

мешканців. Унаслідок ворожих обстрілів постраждала й інфраструктура університету: корпуси, гуртожитки, басейн. Наш рідний ХДУ – пошкоджений, але нескорений і вільний.

У мирний час на екскурсіях я розповідала першокурсникам про наших студентів, випускників, які в різні часи захищали Батьківщину, віддавали своє життя. Під час Другої світової війни загинули Михайло Москаленко, Євген Єгоров, Іван Кравцов, Олександр Куликов, Олександр Насінник, Олександр Петлін...

У 2014 році з'явилися герої, відзначені високими бойовими нагородами за особисту мужність і героїзм, виявлені під час захисту державного суверенітету та територіальної цілісності України, вірність військовій присязі. Це Руслан Сторчеус і Анатолій Олійник.

Музей історії ХДУ після деокупації

Після повернення до Херсону я сподіваюсь і вірю, що в музеї історії буде нова експозиція, присвячена тим випускникам університету, хто загинув у цій страшній війні. Це Віктор Патуляк, Антон Коломієць, Юрій Ляшко, Василь Ківінський, Олександр Юров, випускник Академічного ліцею при ХДУ Валерій Рощенко. Дуже б не хотілося, щоб цей перелік збільшувався.

І буде нова екскурсія про наш Херсонський державний університет, про «Чорного лебедя» в його історії, про роботу наших двох офісів в Івано-Франківську та Херсоні, про наш волонтерський центр та гуманітарну допомогу всім нужденним. І про наших студентів, які гинули під постійними обстрілами житлових кварталів, як Євгенія Бабакова, здобувачка 3 курсу медичного факультету, яка загинула в Маріуполі від удару авіабомби. Про депортацію, тортури, катування мирного населення, викрадення, як викрали нашу студентку Ганну Єльцову з Генічеського району. Про випускників, які в лавах ЗСУ відвойовували мир та перемогу. І ще багато чого про цю страшну війну...

Вірю в ЗСУ, вірю в Перемогу!

Все буде Україна! Все буде ХДУ!

Співаковський Олександр

ректор, професор кафедри комп'ютерних наук та програмної інженерії Херсонського державного університету

МИ КОЛЕКТИВОМ ПІДТВЕРДИЛИ ВІРНІСТЬ УКРАЇНИ

Початок повномасштабної війни застав мене в Києві: планувалася зустріч із Міністром освіти і науки України. 24 лютого 2022 року о 4-й ранку прокинувся від вибуху. Ще подумав, хто це в такий час запускає салюти?! Потім дійшло: це – війна. Разом зі своїм помічником Сашком Соловейком сіли в машину і почали виїжджати з Києва. У столиці о 5-й ранку вже неможливо було проїхати. Усі дороги забиті. Насилу вибралися з Києва і поїхали по трасі на Кропивницький, далі з Кропивницького – на Миколаїв.

Було дуже важко, тому що машини йшли назустріч, а синхронно з нами мало хто рухався. Заїхали на миколаївську об'їздну і намагалися прямувати на Херсон, але рух був ускладнений, поліція розводила колони. З боку Херсона йшли в три-чотири ряди машини. Із мигалками їхала прокуратура, нацполіція, СБУ, їхали з документами – усі виїжджали. Був величезний потік машин.

Ми насилу пробивалися, усі їхали в протилежний бік. Нам ще крутили пальцем біля скроні, бо вважали, що ми божевільні, що їдемо до Херсону, адже всі навпаки – звідти. На ділянці від Миколаєва до Херсону, де відбувається звуження дороги, машин уже практично не було. Доїхали до чорнобаївського аеропорту, бачимо, як на вал виходять наші солдати, офіцери з автоматами, займають позиції. Вїхали у Херсон: він нагадував місто зомбі з фільмів: практично нікого немає, вулиці порожні, хоча це перша година дня. Було відчуття шоку!

Зайшов у будинок, відразу сказав дружині збиратися: будемо виїжджати, адже я в санкційному списку росіян, тому, якщо не виїхати зараз, потім узагалі не відомо, що буде. Про цю небезпеку

мене попередив екскерівник Херсонщини, мій товариш Андрій Гордєєв. На мене це справило враження, я розумів, що треба вибиратися. Дав команду, уже почали вантажитися. Але тут вийшла донька Євгенія і сказала: «Тато, ти не забув, що ти ректор? І за тобою колектив!». Я зрозумів, що виїжджати не можна, не маю права.

Реалії життя в окупації: разом з родиною перебували в укритті

Поїхав на роботу. Частина колег залишилася, частина виїхала, невелика, думаю до відсотків десяти. Решта були на місцях. Ми продовжили роботу, зробили звернення до колективу, до партнерів, до міжнародної спільноти, актуалізували наші документи щодо дій у надзвичайних ситуаціях, запровадили чергування співробітників, призупинили освітній процес, розпочали приймати в укриттях родини співробітників та біженців, організовувати побут у гуртожитках. Адже багато студентів ще не роз'їхалися по домівках, а комусь, наприклад, дітям-сиротам, узагалі не було куди йти.

4 березня 2022 року. Разом з проректором Максимом Вінником відвідали студентське містечко. Настрій у студентів позитивний

28 лютого провели засідання вченої ради. Розпочали з Гімну України, хвилини мовчання в пам'ять про тих, хто загинув. На площі перед головним корпусом були прапори України та ЄС. Усе це було дивно: над нами літали літаки, ми чули, що біля Антонівського мосту точаться важкі бої, там скидали бомби. А ми колективом підтвердили вірність Україні.

**“
Ми колективом
підтвердили
вірність Україні.
”**

У перші тижні місто жило чутками, я кілька разів їздив до міського голови Херсону Ігоря Колихаєва, намагався зрозуміти, що і як ми робитимемо далі. Поліції вже у місті не було, СБУ також... Натомість у Херсон зайшли росіяни. Місто опинилося у підвішеному стані.

І так ми продовжували працювати десь до 10 березня. Зателефонував тодішній радник міністра внутрішніх справ Антон Геращенко, потім голова Херсонської обласної ради Олександр Самойленко. Вони казали, що пішли серйозні чутки, що хочуть зробити херсонську народну республіку (ХНР).

Ми, звичайно, зібралися на сесію обласної ради, дистанційно. Я взагалі на підпільній квартирі був – це однокімнатна квартира недалеко від центру. Було закрито зум-засідання, з Офісу Президента України долучилися прем'єр-міністр Денис Шмигаль та заступник голови Офісу Президента Кирило Тимошенко. Вів засідання голова облради Олександр Самойленко. Присутні 43 депутати. Інші, мабуть, уже тоді перейшли на бік ворога. Уночі ухвалили одноголосне рішення: ми категорично проти ХНР. Потім була низка запитань і в мене теж до прем'єр-міністра: як так сталося, що Херсон так швидко зайняли, у чому проблема, що не спрацювало, чому ті, хто міг чинити опір на в'їзді до Антонівського мосту, цього не робили, і так далі. Запитань було багато. Ну, прем'єр-міністр пообіцяв, що з цим розбиратимуться.

Через 2-3 дні ми провели ректорат, університет працював навіть у таких складних умовах. Увечері, близько 10-ї години, зателефонував Антон Геращенко і сказав, що якщо не виїдеш, буде погано, бо заходить ФСБ росії замість росгвардії. На сімейній нараді проговорили, що можуть бути ситуації, коли в мізках одні

думки, а тілом керують інші, змушують казати чи робити певні речі. Вирішили виїжджати.

Уранці 15 березня ми стартували. Тоді херсонці виходили з окупації через Білозерку. Потім цей шлях закrywся десь 28 березня, коли на ділянці за Станіславом почали розстрілювати людей.

Виходили важко. У Херсоні нас зупинили росіяни одразу за старим цвинтарем, перекрили шлях, бо наші били по Чорнобаївці. Зрозуміло, вони шукали навідників, над нами розривалися снаряди, бо це було дуже близько, ми навіть думали, може, повернутися, але тут зателефонував знайомий і порадив: у жодному разі не повертайтеся, бо вже потім не виїдете з Херсона. Поїхали.

Ішли двома машинами. У першій машині був колишній голова Скадовської райадміністрації Віталій Соловйов із моєю донькою, а я у своїй машині виїжджав із дружиною та онукою. У машині під сидінням у доньки знаходився нагородний пістолет Андрія Гордєєва, який йому вручав колишній міністр оборони Степан Полторак. Навіть не уявляю, що було б, якби нас затримали і знайшли пістолет. У Білозерці був перший блокпост. Першу машину випускали швидко, а ось до другої завжди були питання. У нас відкривали багажники, я повторював: будь ласка, перевіряйте, шукайте. Обстріли йшли навколо, вибухало майже над нами. Пропустили доволі швидко, а ось на виїзді з Білозерки опинилися в пеклі: на нас направили оптику, я вийшов із машини і попросив не спрямовувати зброю на машину, де дитина маленька, краще на мене. На що мені орк сказав: «Вы не переживайте, он стреляет только по моей команде». Так от «заспокоїв». Подивилися машину, їм важливий був цей психологічний тиск. Проїжджаємо буквально 10 кілометрів, ідемо в бік Томиної Балки – і дзвінок Гордєєва: «Швидко зупиняйтесь, повертайтеся, шукайте інший шлях»! Я здогадався, що зараз битимуть наші з РСЗВ по Томиній Балці. Зрозуміло, що на той блокпост повертатися не можна, бо нас розстріляють дорогою. Вирішили діяти на свій страх і ризик, поїхали далі. Пройшли черговий блокпост – пощастило, нас швидко переглянули, бо побачили дитину. Від'їхали ми 10 метрів, і тут на нас виходять

12 російських солдатів із величезними кулеметами та автоматами. Росіяни побиті такі, відчувається, що нещодавно стрілянина десь ішла. Солдати змушують опустити скло, виконую команду і чую таке питання: «А переведите нам, что такое «до перемоги»». Ситуація загрозлива, розумію, що він мене провокував, я на автоматі відповідаю: «Скоро дізнаєтесь». Один зазирнув у машину, побачив дитину, почав ще якісь запитання ставити. Я кажу: «Ну, годі, ви бачите, там дитина мала». Відпустили. Далі дорога вгору йшла, підйом, вони позаду залишилися, думаю, ну, ось власне кажучи, нікого нема, машину легко розстріляти, молимося. Ми проїхали, але, на жаль, пізніше машини розстрілювали.

Уже в Станіславі нас зустрів Гордеев, потім пішли на Миколаїв. Згадую, що Миколаїв у цей час повністю наїжачився, на кожному перехресті озброєні військові, цивільні... Ми проїхали на Одесу, далі – на Орлівку і через Румунію – на Польщу. Вибиралися десь близько 5-7 днів.

Із Польщі я кілька тижнів працював доти, доки не визначилася модель, як бути. Ми мали переговори з Генеральним директором

“Нікого не втратили: всі продовжували отримувати стипендію, зарплату.”

директорату вищої освіти МОН України Олегом Шаровим. Модель була розроблена дуже гарна, коли блок управління, оскільки університет неможливо було фізично перемістити з Херсона через відсутність зелених

коридорів, знаходиться в Івано-Франківську і забезпечує реалізацію всіх бізнес-процесів, включаючи академічний. Незважаючи на те що викладачі та студенти всі розпорошені, ми взяли з першого дня контроль над тим, хто де знаходиться. Хто з ким у контакті. Контролювали 98% усіх наших викладачів та студентів. Нікого не втратили: всі продовжували отримувати стипендію, зарплату. У березні ми дистанційно відновили освітній процес. Надалі вже перший проректор, частина інших проректорів, головний бухгалтер, керівники відділів та служб, викладачі почали виїжджати з Херсона. Під обстрілами, з ризиками.

У режимі двох офісів – Херсонського та Івано-Франківського – працювали до червня, розпочали підсумкову сесію на бакалавраті. До 14 червня всі корпуси були під нашим контролем, на площі майоріли прапори України та ЄС. 14 червня в університет у Херсоні зайшла псевдоректор Томіліна. Із солдатами та офіцерами ФСБ вони захопили нашого

“ Нам вдалося зберегти всі цифрові сліди: освітні платформи, матеріали, персональну документацію. ”

“ Проїшли 2022 рік, маючи консолідовану команду, підтримку всіх бізнес-процесів. ”

проректора Максима Вінника. Ми втратили контроль і над гуртожитками, і над корпусами. Нам довелося перебудовувати нашу роботу в умовах, коли в Херсоні вже не було українського зв'язку. Добре, що весь час, який пройшов із лютого, ми займалися перенесенням нашої цифрової інфраструктури на безпечні сервери. Нам вдалося зберегти всі цифрові сліди: освітні платформи, матеріали, персональну документацію. Перемістили більше 14 терабайт інформації, чим забезпечили безперервність нашої роботи.

Дуже складний момент був пов'язаний з організацією вступної кампанії у 2022 році, але все вдалося. Набрали 1021 здобувача, 866 вступників було із Херсонщини. Діти підходили до блокпостів орків, шукали, де можна підключитися до інтернету, реєструвалися в ЄДБО, здавали хтось іспити, хтось співбесіду. Ми набрали студентів та у вересні запустили освітній процес.

Херсонській державний університет працює в режимі двох офісів. З героїчною командою Херсонського офісу влітку 2023 року

Пройшли 2022 рік, маючи консолідовану команду, підтримку всіх бізнес-процесів. Так, це складно, але університет продовжує

“

За цей час кожен член університетської спільноти має свою історію, пов'язану з війною. І є історія університету, яка складається з історій кожного, з наших спільних дій та кроків.

”

працювати: ми взяли під контроль дуже багато бізнес-процесів, створили цифрові журнали, додаток KSU24 – університетський аналог Дії, забезпечили контроль за якістю освітнього процесу. Це дуже важливо з погляду довіри суспільства до вищої освіти, до херсонської освіти.

За цей час кожен член університетської спільноти має свою історію, пов'язану з війною. І є історія університету, яка складається з історій кожного, з наших спільних дій та кроків. Її ми зберігаємо, тому створили видання «Чорний лебідь в історії Херсонського державного університету, або Хроніки переміщеного вишу». За 106-річну історію університету це третій чорний лебідь: перший з'явився в 1914 році, коли заклад був евакуйований до Херсону, другий – у 1941 році, третій «прилетів» 24 лютого 2022 року...

Попри все, ми продовжуємо жити, працювати та розвиватись із вірою у Перемогу України та наше повернення до Херсону.

У день виборів ректора 23 червня 2023 року в Івано-Франківську. Радість від зустрічі з колегами

Христориз Віктор

випускник факультету психології,
історії та соціології Херсонського держаного університету,
військовослужбовець

ШЛЯХ З ОКУПАЦІЇ

Як мешканець міста Херсону та випускник нашого університету в такий важкий, відповідальний, складний та болючий час для країни, а особливо для мого міста, поділюся своїми думками, як мене, тоді ще студента 4-го курсу та херсонця, торкнулась війна – найбільше нещастя, що може бути з людьми, бо вона приносить величезні збитки, горе, руйнує долі, забирає найцінніше – життя.

“Священний обов’язок людини захистити свій дім та дім ближнього.”

Зазначу, що моє життя було складним, але я завжди хотів навчатись у Херсонському державному університеті та стати істориком. Не просто істориком, а знавцем саме військової тематики. Зараз я в лавах Збройних Сил України. Це великий для мене досвід. Я ніби у своїй царині, але, звісно, краще таке бачити тільки в кіно або читати в книжках.

Як казали пращури, «бажаєш миру – готуйся до війни». Це все про нас і в 1917 і в 2014 і в 2020-2022-х роках. Священний обов’язок людини захистити свій дім та дім ближнього. Ми пішли захищати свою Батьківщину і справа не в політичних поглядах зовсім.

“Знаю, що ця війна стане тим чинником, який реально поверне нашу землю до процвітання і добробуту, бо нарешті ми маємо можливість перемогти, а не загинути.”

Так склалося, що я вступив до університету в 2012 році, у 2014 взяв академвідпустку, бо, коли розпочалась війна, пішов в АТО. Поновився в 2019 та

закінчив навчання у 2022 році, коли розпочалося повномасштабне вторгнення. Як і наші пращури, ми знову

боремось і переживаємо те, що в 1941, 1914-20, 1648-57 роках. На нас знову напали і ми знову захищаємось та боремось за своє існування. Знаю, що ця війна стане тим чинником, який реально поверне нашу землю до процвітання і добробуту, бо нарешті ми маємо можливість перемогти, а не загинути.

*Під час відпустки.
PinchukArtCentre*

Як історик, я багато зрозумів, і війна для мене не була несподіванкою. Думав тільки про те, чи встигну закінчити університет. Було передчуття ще з 2014 року, що буде повномасштабне вторгнення.

24 лютого мені зателефонував знайомий і сказав, що почалась війна. Я тоді тільки влаштувався на нову роботу і був сповнений надіями на нові цікаві події в житті. Більше не спав. Не міг. Увімкнув телевізор і побачив, як путін розповідає про

створену лєніним Україну. Це, здавалось, якась безглуздість. Але потім новини про бої в Каховці та Олешках, на Антонівському мосту... Життя змінилося назавжди. Уже ввечері літали літаки над містом, лунали сирени. Я зібрав документи, речі і написав на роботу, що звільняюся. Зібрався виїхати, але місто вже було закрито. Не було ні поліції, ні інших служб безпеки. Військкомат був зачинений уже 28 лютого. Інформації було обмаль, але взяли номер телефону і обіцяли перетелефонувати. А 1 березня почалась зачистка міста. По телебаченню казали різне, але було зрозуміло, що Херсон захопили. Із 3 березня люди стали виходити на вулиці... зрозуміли, що місто оточене. Люди шукали можливості купити їжу. Стояли на холоді в чергах по 6 годин. Окупація, зачинені магазини та пусті полиці. Люди в страху. Вулицями їздять танки.

“
Життя змінилося назавжди.
”

На мітинги не ходив. Ветеран АТО в руках ФСБ. Доля була зрозуміла. Але і вдома відчував себе як у полоні. Захоплення від

херсонців із кожним днем було все більше. Усі допомагали один одному і не брали гуманітарну допомогу від рашистів.

“ На мітинги не ходив. Ветеран АТО в руках ФСБ. Доля була зрозуміла. Але і вдома відчував себе як у полоні. ”

Сподівання, що скоро прийде звільнення, зникли, коли Посад-Покровське не втримали. Тож у середині травня ризикнув. Пройшов близько 60 блокпостів. Покинув тоді своє місто з болем у серці, але з вірою, що скоро повернусь у свій рідний український Херсон. Виїхав на

підконтрольну Україні територію в місто Київ. Навіть після того, як влаштувався, знайшов роботу, – відчував себе гостем. Після такої омріяної деокупації Херсону, одразу повернувся додому. І пішов у ЗСУ.

Ми обов'язково переможемо, але ціна буде величезна. Так, у рашистів багато озброєння, у нас – обмежена кількість, але з нами світ! Є багато історичних прикладів перемоги над сильнішим ворогом.

Усім добра і Перемоги, ми з вами!

“ Покинув тоді своє місто з болем у серці, але з вірою, що скоро повернусь у свій рідний український Херсон. ”

Цапів Алла

проректорка з міжнародної, соціально-гуманітарної
й науково-педагогічної роботи, професорка кафедри англійської
філології та світової літератури імені професора Олега Мішукова
Херсонського державного університету

ПЕТЛЯ ЧАСУ В МОЄМУ НАРАТИВІ ВІЙНИ

Війна – це найжахливіше, що може статись в житті людини. Війна – це і смерть, і біль, і втрата, і відчай, і зневіра...Я би не хотіла це ніколи відчувати, ніколи, але життя вирішує все інколи зовсім несподівано, а іноді і жорстоко.

Перші миті повномасштабної війни, що почалась 24 лютого 2022 року, були для мене відчуттям ірреальності і неможливості. Повірити в те, що в мирній і квітучій Україні може бути війна, було майже неможливо. Перші думки були: «Це не може бути правдою, але якщо й так, то весь цей жах закінчиться за три дні, точно, не більше як за три дні». Уже зараз розумію, що війна для мене пов'язана з відчуттям часу. Кожен день я рахувала час війни, як-от скільки вже днів пройшло і скільки ще часу до завершення війни. Час ставав наче опорою, яка допомагала вимірювати розпач і смуток. Мені завжди здавалось, якщо можна щось умістити в рамки часу, значить ти щось усвідомлюєш і контролюєш. Три дні

“ У тій часовій петлі я була разом із родиною, у своїй країні, із чимось більшим, ніж я могла уявити. ”

перетворились у часову петлю, яка є в часовому просторі, яка не дає можливості рухатись уперед, створює пустоту й позбавляє можливості рахувати дні, адже часова петля не має точних днів або годин тривалості. Водночас час став і найціннішим скарбом, яким я

володіла. Проте значущість часу значно зростає. У тій часовій петлі я була разом із родиною, у своїй країні, із чимось більшим, ніж я могла уявити.

Зараз думаю про те, що для мене було найважче. Найскладніше було вибиратись із окупованого міста, але я тут кажу не про себе, а про той день, коли ми посадили в машину

батьків чоловіка, сина і племінницю та вони рушили в напрямку контрольованої Україною території.

Мені здавалося, що я прощаюсь зі своєю дитиною. Ми перерахували Дімі кошти на карту, дали готівку і в кишеню поклали лист, у якому давали згоду на опіку над дитиною його хрещеній, яка живе в Німеччині і яка була готова будь-якої миті забрати його в безпечне місце і дати все необхідне. Мені було так страшно, що я його ще не скоро побачу. Дякувати Богові, ми зустрілись дуже скоро і той лист не знадобився, але тиждень розлуки став для мене найважчим і необмеженим часом.

*Із сином перед виїздом з окупації.
Намагаємося вірити, що скоро повернемося*

Війна нас усіх випробовує, адже ми не були готові, не є обізнаними зараз і не будемо в майбутньому впевнені у своїх вчинках і виборі. Ми ще раз збагнули, як сильно любимо своїх рідних, як страшенно хочемо бути разом із ними поряд, чути їхній голос, обнімати, просто бачити. Ми зрозуміли, що всі матеріальні блага не так важливі, що можна жити без багатьох речей, розваг і звичок. Тепер у телефоні я не шукаю фото своїх незабутніх

“

Ми ще раз збагнули, як сильно любимо своїх рідних, як страшенно хочемо бути разом із ними поряд, чути їхній голос, обнімати, просто бачити.

”

закордонних подорожей, я уважно і затамувавши подих дивлюсь на світлини, зроблені в рідному Херсоні, на його затишних вулицях, кав'ярнях. Я люблю світлини, зроблені в нас удома, на дачі, в університеті. Я розумію, що життя не буде таким, як було раніше, але я

чітко розумію, що головне – бути поряд із родиною, і не важливо – у Херсоні чи іншому місті. Дім там, де ти і твоя родина.

*Перші дні в новому місті. По дому сумуємо,
але головне бути всім разом!*

Час залишається для мене значущим, але я вже не прагну його контролювати, тепер я його ціную за те, що він дає можливість бути разом із людьми, яких я безмежно люблю, а безмежність неможливо виміряти чи порахувати – вона є в моєму серці, як і моя Україна.

Шапошникова Ірина

деканеса факультету психології, історії та соціології,
професорка кафедри філософії, соціології та соціальної роботи
Херсонського державного університету

В ОБІЙМАХ З РАДІСТЮ ЖУРБА

В обіймах з радістю журба.
Одна летить, друга спина...
І йде між ними боротьба,
І дужчий хто – не знаю я...
Олександр Олесь

«З журбою радість обнялась», – так можна сказати про дев'ять місяців окупації Херсона.

Дев'ять місяців – це такий період, коли може статися диво народження нового життя, нової людини, нового громадянина, нової особистості, генія, видатного письменника або знаного вченого. А можуть дев'ять місяців перетворитися на період жахів, страждань, крові, страшенного розпачу, розлук, руйнувань, обстрілів, утрат рідних людей не тільки фізично, але й моральних утрат через зраду, коли ті, хто вважався твоїм другом, колегою, хорошим і добрим сусідом, зрадили рідну землю, Батьківщину, зрадили, зрештою, і тебе як громадянина свого міста і своєї країни.

А ще дев'ять місяців окупації можуть стати для дослідника періодом спостереження, спостереження справжнього наукового,

“

**Херсон, провінційний, південний,
став Містом-Героєм. І він правда
місто-герой, тому що люди, які
тут живуть, – герої, всі без винятку.**

”

і періодом, коли ми можемо зробити висновки про те, як змінилися ціннісні орієнтації соціуму, котрий миттєво потрапив у страшну ситуацію – ситуацію розпачу, ситуацію постійного очікування, ситуацію, коли, здавалося б,

віра от-от тебе покине, але водночас ти пам'ятаєш вислів, що той, хто не вірить у диво, дива не побачить. І ми, слава Богу та ЗСУ,

побачили диво звільнення нашого рідного міста. Ми побачили диво, як Херсон, провінційний, південний, став Містом-Героем. І він правда місто-герой, тому що люди, які тут живуть, – герої, всі без винятку, а особливо ті люди, які працюють в освіті.

Мої роздуми про освіту як інституцію, що пережила трансформації в період окупації нашого міста. Оскільки я більше 40 років у цій сфері працюю, то професійну діяльність не покидала ні на хвилину, навіть на початку цієї страшної навали.

Від перших днів окупації робота йшла безперервно, тому що тривав освітній процес, почався 2-й семестр і ми повинні були не втратити наших здобувачів. Ми повинні були зберегти наш викладацький склад, навчально-допоміжний персонал. Ми повинні були просто людей зберегти і обов'язково зберегти наш Херсонський державний університет. Як декан я хотіла будь-якою ціною зберегти факультет психології, історії та соціології і все, що з ним пов'язано, що пов'язано з його більше ніж двадцятирічною історією.

Отже, почалася війна, страшна навала, а ми продовжували працювати. У нас був досвід роботи в зумі, оскільки ми почали це

“

**Я побачила, як освітяни
патріотично ставляться
до своєї роботи.**

”

робити ще з 2019 року під час ковіду і зум – це та платформа, що допомогла нам організуватися в перші дні війни і до сьогодні.

Але водночас, перебуваючи в окупації, я бачила зрушення. Якого плану? Я побачила, як освітяни

патріотично ставляться до своєї роботи і ті, хто довго працює в освіті, та й ті, хто є молодими викладачами, навіть не висловлювали якоїсь думки про те, що треба припинити освітній процес. Освітній процес тривав, а ми переводилися в інший режим: ми організувалися, ми створювали групи в інших каналах – у тих, які вважалися тоді безпечними, ми намагалися триматися купи, ми намагалися знати про студентів, про те, чим вони живуть, чи в безпеці вони, чи нагодовані – і оця турбота про стабільність освітнього процесу поступово переросла в турботу про те, а як же наші здобувачі та й викладачі, всі люди, які працюють на факультеті, почуваються. Чи є в них гроші і чим вони лікуються, як вони харчуються, як убезпечують себе від цієї

страшної навали? Адже перші дні захоплення Херсону були особливо страшні: страшно було рухатися і пересуватися містом, перестав ходити транспорт. Були втрати, були загиблі, був страшенний біль за наших хлопців, які загинули на Антонівському мосту і в Бузковому гаю. Ми вже тоді дізналися про загибель нашого випускника Віктора Потуляка.

“Були втрати, були загиблі, був страшенний біль за наших хлопців, які загинули на Антонівському мосту і в Бузковому гаю.”

Проте освітній процес тривав, відбувалися навчальні заняття, викладачі сумлінно виконували свою роботу. І от що я стала спостерігати як адміністратор від освіти: я побачила, що, якщо заклади вищої освіти працювали стабільно, то система дошкільної та середньої освіти, на мій погляд, лягли повністю. Почалося з того, що школи також перейшли в дистанційний режим, а дитячі садки просто закрилися – ну звичайно, які розумні батьки відведуть дітей у дитячий садок, коли вулицями міста з автоматами пересуваються загарбники-орки (аквафреші – як пізніше їх почали називати).

Як бабуса випускниць 9 класу я побачила, що керівництво освіти місто покинуло, а чітких інструкцій, як діяти в ситуації, коли сім'я школяра перебуває в окупації, не залишило. Не повідомили батькам, яким чином можна отримати документи про освіту, як, зрештою, випускники 11 класів отримують свідоцтва та як для них пройде процедура вступу до ЗВО. І тільки завдяки шаленому бажанню ректора нашого університету Олександра Співаковського, який буквально атакував і Адміністрацію Президента, і комітет Верховної Ради України, і МОН, випускники Херсонщини змогли стати студентами, а переважна більшість із них – студентами-бюджетниками. Університет пішов на безпрецедентний крок на період дії особливого режиму воєнного стану, визначивши пільгову ціну за освітні послуги для всіх здобувачів на рівні 12 тисяч грн.

Але проблеми існування інституту освіти на Херсонщині в період окупації полягали ще й у тому, що батькам учнів невипускових класів ніхто не наважився дати пояснень, як діяти, коли закінчатся літні канікули. Величезною проблемою для

батьків шестирічок стало те, куди відправляти на навчання дітей. Окупанти почали захоплювати приміщення закладів освіти і створювати там фейкові заклади освіти. Почалися залякування директорів шкіл і завідувачів закладів дошкільної освіти, учителів та вихователів. Почався фінансовий тиск, коли послуги українських банків не могли реалізуватися, натомість почали «закидати» окупантською готівкою. У такій ситуації і з'явилися ті, хто пішов на співпрацю з ворогом, і саме вони розпочали примушувати батьків віддавати дітей до фейкових закладів освіти, ведучи недолугу пропаганду щодо наслідків відмови від освіти дітей у їхніх закладах, щодо «турботи» про здоров'я дітей, відправляючи до тимчасово окупованого Криму на оздоровлення класи разом з учителями через різного роду матеріальні заохочення.

Вибухотехніки дозволили зайти у приміщення навчального корпусу 5 деканесам факультетів Гоштанар Ірині та Шапошниковій Ірині вперше після 14 червня 2022 року (18 листопада 2022 р.)

Саме в цей час у Херсоні масово почали з'являтися люди, завезені з території загарбників. Це були цілі сім'ї або дорослий і дитина, які повинні були створити масовість на розважальних заходах для дітей та дорослих, а також збільшити чисельність населення для підготовки і проведення псевдореферендуму. Ці

особи дуже відрізнялися від корінних херсонців зовнішнім виглядом, розгубленим поглядом і абсолютною відсутністю ознаки інтелекту на обличчі. З появою приїжджих у нашому місті з'явилися жебраки і жебрацтво як соціальна патологія. Корінні херсонці вже давно від цього відвикли і тому серед містян були думки, що це «ФСБешники», які відстежують лояльних/нелояльних херсонців, або наші партизани, які також слідкують за пересуваннями ворога.

Отже, інститут освіти у своєму розвитку цього періоду (літо - початок осені 2022 року) мав два напрями. Перший – потужний: дистанційна освіта в університетах, коледжах, які були релоковані, проводили вступну кампанію на території області через героїчну і потужну просвітницьку діяльність тих освітян, які залишилися в Херсоні. Разом працювали ті загальноосвітні заклади, які залишалися під юрисдикцією України і не визнавали іншої держави. Працювали в надскладних умовах, часто не маючи змоги отримувати платню за свою роботу. Окремо зауважу про діяльність дошкільних закладів, працівників яких відправили у вимушений простій. Майже всі вони відмовилися від співпраці з окупантом.

“ Ми побачили обличчя зрадників на всіх рівнях освітянського середовища. ”

Другий напрям – це намагання організувати освітнє середовище від загарбників. Робилося це пафосно із залученням ЗМІ, з бутафорською урочистістю. І ми побачили обличчя зрадників на всіх рівнях освітянського середовища. Як схарактеризувати мої емоції, коли почали розкриватися, не ховаючись, імена зрадників? Розпач від того, що, працюючи з людьми, знаючи багатьох освітян міста й області, не помічала їх зрадницьких настроїв, огида від усвідомлення ницості тих, хто зробив собі ім'я, користуючись довірою колег, а головне – маючи почесні від держави; потім ненависть і бажання знищити, стерти з пам'яті, ніколи не чути про цих людей. Жах ситуації полягав не стільки в тому, що ворог намагався затягти на навчання нашу молодь і дітей, а в тому, як заслужені вчителі, працівники освіти, відомі доктори і кандидати наук легко пішли на співпрацю з окупантом. Перше питання було: «Чого вам не вистачало?».

друге – «А, чи справді це сталося випадково?». Проаналізувавши, зробила висновок: ні, кожен зі зрадників був готовий до цього: хтось корінний росіянин, тому «ніжно любить батьківщину і не перестане любити»; хтось під впливом московського патріархату визнавав тільки їх цінності; хтось, будучи онуками червоних директорів, сумував за совковим життям, бо там вони царювали; хтось не міг вийти з образу істеричного обожнювальника путіна, а хтось тупо захотів коштів, які сипалися як манна небесна на зрадників.

Наш факультет психології, історії та соціології зазнав найбільших втрат через зраду завідувачки кафедри психології, двох доценок цієї кафедри, психолога соціально-психологічної служби університету. Одна зі зрадниць була тяжкохвора на

*Уперше після 14 червня 2022 р. співробітники зайшли до
рідного подвір'я. Прапор наш там, де і повинен бути.*

*На фото (зліва направо): Сергій Голяка, Наталія Кудас, Ірина Шапошникова,
Сергій Костючков, Тетяна Корнішева, Вікторія Яценко, Ірина Гоштанар,
охоронець корпусу 5 Володимир Красносєєв, Тетяна Швець (14 листопада 2022 р.)*

онкологію і у березні 2023 року пішла з життя. Я сказала своїм колегам тоді так: «Людина завжди має вибір, зокрема – і як померти. Вона могла піти з життя як патріотка, віддана університету людина, а ми оплакували б її, а так – на одну зрадницю стало менше, ну і Слава Богу». Мабуть, як християнка, я припустилася гріха, але інших слів у мене для неї не було.

У короткому дописі не можна розказати про всі свої спостереження за дев'ять місяців. Не розкажеш про день захоплення приміщень ХДУ і тих, хто у перші хвилини «з бубнами» зустрічав нове керівництво, про страх за проректора, якого вивезли у невідомому напрямку, а життя перетворилося на суцільне очікування, про те, як на посади в освіті призначалися люди, яких знала десятиліттями, про тугу від прощань із колегами, які змушені були покидати Херсон задля збереження життя, розпач від безсилля змінити щось, коли зазіхають на життя твоїх дітей.

Це все хочеться стерти з пам'яті, не думати про це, бо від несприйняття цього відчуваєш такий біль, який не можна порівняти ні з чим.

Я намагалася аналізувати, що нам давало сили пережити весь жах окупації. Спротив і просвітницька діяльність, яку ми намагалися вести протягом усіх дев'яти місяців, я думаю, і давали сили херсонцям, давали сили зі зневагою ставитися до загарбників. Звичайно, люди боялися, людям було страшно.

Наталія Кудас та Ірина Шапошникова з визволителями міста-героя Херсону (14 листопада 2022 р.)

Ми чули про те, як на підвал забирають людей, як у полон забирали і не повертали, ми знали, як гинули люди, як важко люди

“

Нас, викладачів, тримало те, що багато наших здобувачів воює, і вони так чи інакше виходили на заняття і нас підтримували.

”

виїжджали, як, виїжджаючи, розстрілювали машини і люди могли підірватися й загинути на виїзді – ми все це знали. Але тримала херсонців дуже велика віра в те, що Збройні Сили України не залишать наш напрям. Нас, викладачів,

тримало те, що багато наших здобувачів воює, і вони так чи інакше виходили на заняття і нас підтримували. Усе це нас тримало і давало сили вірити в те диво, яке ми назвали Дивом звільнення Херсону, а просто як історична подія – це називалося деокупацією. Хоча це була справжня Перемога, це було звільнення, це було шалене свято і апофеозом його, звичайно ж, був приїзд на 2-й чи на 3-й день після звільнення Президента України. Це емоційність величезна і величезні надії на те, що нарешті на Херсонщину прийде мир.

Однак ми ще не усвідомлювали, у соціумі не було усвідомлення того, що після звільнення Херсону, після того, як орки перейшли на лівий берег, почнеться найстрашніше. Те, що прогнозували, що Херсон будуть розстрілювати і нищити, і були прогнози про те, що з Херсоном буде

те, що з Маріуполем. Херсонці не хотіли вірити у ці прогнози. Але, судячи з того, що почалося вже через два тижні після звільнення Херсону, ми побачили, як місто зазнає страшних руйнувань, обстрілів, як знищується інфраструктура нашого міста й усе більше його мешканців виїжджає.

Водночас ми бачимо, як росте з кожним днем незламність наших херсонців. Нехай Херсон буде незламним, нехай усі повернуться сюди і нехай у нас з'явиться можливість будувати наше рідне місто, щоб воно було кращим, ніж до цієї страшної війни.

Віriamo у Збройні Сили України! Слава Україні! Вічна пам'ять героям, які полягли, і всім тим, хто загинув у цій страшній війні СЛАВА!

“

Водночас ми бачимо, як росте з кожним днем незламність наших херсонців.

”

Шумська Ольга

мати здобувачки освіти факультету культури і мистецтв
Херсонського державного університету
Валерії Колихаєвої

ЗАГУБЛЕНІ ДУШІ

Ви колись дивились на лоток з яйцями?.. До війни я навіть не могла собі уявити, що це для мене буде так «реально»...

До 24 лютого ми всі мешканці міста Херсону займалися своїми справами. Хтось прокидався щоранку і збирався на роботу, яка була комусь до вподоби, комусь – ні, але інакшого вибору не було. Хтось створював своє майбуття, міркуючи про те, що скоро весна і Херсон зацвіте новими барвами, і цілком правильним буде рішення створити щось незвичайне, нове. Хтось уже мав усе і лише чекав березня-квітня, щоб розквітнути, як і перші квіти – ще краще та яскравіше.

Але настав день 24 лютого 2022 року. Я пам'ятаю той день, як сьогодні. Прокидаюсь у своїй квартирі в селищі Наддніпрянському пів на п'яту ранку від думки, що сусіди ніяк не дороблять ремонт. А недалеко від мене, десь за кілометр, у селищі Молодіжному, живе моя донька, яка тільки три дні тому, як повернулася з лікарні. Через тиждень моєї Валерії народжувати... Я розумію, як добре, що в неї є окремий будинок і вона не чує цих звуків. Проте ні, це не ремонт. То був початок війни...

Окупована Херсонщина. Ніхто та ніщо не змогло завадити зустрітися з нащадком сім'ї разом (22 травня 2022 р.)

Увімкнувши новини, моя свідомість ніяк не могла зрозуміла, що це правда. Я телефоную доньці і кричу, що війна почалась, потім батькам, родичам... Далі все як у тумані. Розумію: треба хутко збирати речі та бігти до дітей. На останнє, на прощання я

“

Хтось чекав автобуса, не розуміючи, що більше він не приїде і не повезе на роботу, якої вже немає, яку просто знищили, а хтось – швидко сідає в машину і тікає край світу.

”

вийшла на балкон і, як зазвичай, зваривши каву, закурила цигарку. І почалось... Полетіли перші ракети в аеропорт Чорнобаївки. Шум, гуркіт, вибухи – і все над головою.

Вибігла на вулицю та побачила багато розгублених людей, які, як зомбі, стояли і дивились на весь цей жах. Хтось чекав автобуса, не розуміючи, що більше він не приїде і не повезе на роботу, якої вже немає, яку просто знищили, а хтось – швидко сідає в машину і тікає край світу.

Я йду до дітей. Вони всі розгублені, ніхто не розуміє, куди їхати, бо бомблять усі міста. І ми залишаємось. Я бігаю, як скажена, по усіх магазинах, скуповуючи все, щоб вижити і протриматися певний час.

Пополудні 24 лютого починається бій за Херсон. Прильоти, відльоти, а далі – як у страшному сні. Три дні – і все... У ста метрах від нас був останній бій за збереження міста Херсона... А в мене донька має народжувати ось-ось... Дороги всі перекриті, біля нас розстрілюють машини з цивільними і навіть карети швидкої допомоги.

“

У ста метрах від нас був останній бій за збереження міста Херсона... А в мене донька має народжувати ось-ось...

”

3 березня настає день, коли проситься у світ нове життя, мій онук... Далі все мов у тумані. Просто виходжу на дорогу, зупиняю колону рашистів, вони стріляють, але я йду вперед, бо треба врятувати донечку і онука. Дякувати Богові, волонтер зміг прорватись і вивезти дітей у пологовий будинок.

Потім діти починають жити окремо від мене, на зйомній квартирі у Херсоні. Окупація... Усе майже зачинено, нічого не працює. Усі діляться тим, що мають, – ліками, речами, продуктами. Хтось намагається щось перепродати, а хтось – розкрадає те, що залишилось від чужого майна...

Я продовжую залишатись за містом і розумію, що мого бізнесу вже немає, усе знищено. Працювати на окупантів я не хочу і ми приймаємо рішення виїжджати.

Мої діти (дві донечки, онучок, зять та його хвора мати) збираються, а я залишаюся з батьками в Херсоні. Не думала, що це буде так важко. Я навіть не уявляла собі всього того жаху, який пережили діти в намаганні прорватися на підконтрольну Україні територію, але все марно. За весь час окупації міста – жодного «зеленого коридору». Місяць спроб – і все даремно. Я обіцяла батькам, що ніколи їх не покину, але не дотрималась обіцянки. Вибір був дуже важким: рятувати дітей, своє майбутнє, або доглядати рідних. Вони залишились із моїм братом на окупованій українській землі.

“Тим часом моє улюблене місто знищували, спалювали, грабували, людей викрадали.”

Тим часом моє улюблене місто знищували, спалювали, грабували, людей викрадали, постійні прильоти і відльоти. І кожної ночі ти сидиш у ванній кімнаті біля батареї та сподіваєшся, що вона тебе

збереже і що до тебе не прилетить, а якщо і прилетить, то та батарея тебе врятує...

Наприкінці травня остаточно зникає український зв'язок та інтернет. Я хутко лечу до дітей, не знаючи, що коїться з ними. На той час чоловік моєї донечки, рятуючи життя своє матері з інвалідністю першої групи, уже зміг виїхати до Європи, а я залишилася з двома доньками та новонародженим онуком. Ми були дуже розгублені. І з'являється таке коротке і бажане повідомлення-питання: «Ви готові виїжджати?».

Далі – три дні важкої дороги, два автобуси, Сто тридцять людей: жінки, діти, люди похилого віку. Весь час транспорт зазнає поломок, кипить, злітають ремені. І, нарешті, таке бажане – ми вільні, ми в Одесі.

Але вдома у мене батьки, я телефоную і кажу: «Вибачте, моя рідненька матуся, татусь, я вас зрадила, у мене не було вибору, я рятую своє майбутнє...».

Потім був довгий шлях через Молдову, Ірландію до Норвегії. У Норвегії багато людей з України: хтось вирвався з окупації, хтось уже давно за кордоном, хтось тікав від бідності, безробіття в умовах війни – усі різні. Хтось тебе розуміє, комусь до тебе зовсім байдуже.

“

Твоє тіло з тобою, а душа – вдома, у твоєму улюбленому, рідному Херсоні. І ти тримаєш оголені залишки свого життя і усвідомлюєш, що, як раніше, вже ніколи не буде.

”

І знову я про ті яйця у лотку... Війна в Україні вже триває півтора роки, але ми всі, як ті яйця. Дивишся на той лоток – це твоє місто, твій улюблений Херсон. Але на сьогодні в ньому залишилось небагато яєць, майже пустий... Деякі – зморщені, деякі – порожні,

хтось вже ніколи не повернеться, дивишся на себе як на шкарлупиння, як на загублену душу... І розумієш, що ти залишився оголеним. Твоє тіло з тобою, а душа – вдома, у твоєму улюбленому, рідному Херсоні. І ти тримаєш оголені залишки свого життя і усвідомлюєш, що, як раніше, вже ніколи не буде. І таких, як я, українців у всьому світі чимало, навіть не одна тисяча. Це сотні тисяч оголених душ... І у кожного із них своя драма, своя історія, своє розуміння того, що з ним відбувається.

Щидловська Ольга

випускниця факультету культури і мистецтв
Херсонського державного університету

ЧОМУ Я МАЮ БУТИ ВТІКАЧЕМ...

Великий місткий автобус із жінками та дітьми, дідусями та бабусями, з домашніми улюбленцями в переносках: кицями, песиками, черепахами, щурами та навіть ящірками, – робив надвеликі зусилля, намагаючись балансувати між затверділих «колій» розмитого дощами бездоріжжя. Це була сіра зона. Остання ділянка перед тим, як всі пасажири опиняться на вільній від загарбників та окупантів українській землі. Тому це випробування здавалося не таким важким і страшним. Великим був подвиг водія, який, попри довгий виснажливий маршрут і численні рашистські блокпости, усміхався кожному пасажирові, жартував, підбадьорював зморених людей, що залишилося зовсім трохи. Але шлях усе ж здавався безкінечним і не вірилося, що можливо вибратися цілими і неушкодженими, вибратися з першого разу, оминувши знущання нелюда-окупанта.

Страшним випробуванням ця пригода стала й для двох пухнастих котів, що ледь виживали в задущливному автобусі, не розуміючи, що відбувається. Для них узагалі несподіванкою виявилось те, що існують такі гучні, страшні машини, що існують інші коти, що самі вони здатні не пити й не їсти цілий день. Не їли вони не тому, що не було їжі чи води, вони просто не розуміли, що відбувається і відчували величезну загрозу від усього на світі, навіть один на одного шипіли, хоч жили разом усе життя. Вони відчували, що коїться щось страшне, що їхнє життя змінилось незворотно. А я відчувала себе їхньою мамою, бо мені доводилося всю дорогу розмовляти з ними, заспокоювати, намагатися залити бодай краплю води до маленької гострозубої пащечки, тримати міцно в руках шлейку, щоб це від природи вільне створіння не дременуло в дику природу, у ще більшу невідомість.

На відміну від них, я мала можливість обирати, як діяти, і моя доля значною мірою залежала від мого вибору. Я кожного дня обдумувала, як так сталося, що маю бути втікачем. От сьогодні я ще сплю на своєму ліжку, прокидаюсь і йду на кухню, інтер'єр якої знаю напам'ять. Знаю всі кухлі, з яких зранку п'ю каву. Пам'ятаю світло, яким наповнюється ця кімната в сонячний день. Відчуваю запах тільки-но смаженої яєчні з помідорами на сніданок, а завтра все це опиниться в якомусь далекому минулому.

“ Я кожного дня обдумувала, як так сталося, що маю бути втікачем. ”

І навіть наважившись покинути дім, рідних, роботу, зібравши все своє майно в наплічник, здолавши страх перед невідомістю, важко не розуміти: а що ж далі? Хто мене прихистить? Чи вистачить мені грошей? Чи приймуть там мене з двома котами? Чи я повернуся? Коли я повернуся? Чи зможу забрати свої зимові речі? А як же впораються ті, хто залишився... Але війна ставила головне питання руба: ти хочеш врятувати свою сім'ю? Мусиш бути рішучою.

“ Але війна ставила головне питання руба: ти хочеш врятувати свою сім'ю? Мусиш бути рішучою. ”

На виїзд я наважувалася разом із чоловіком, мамою та братом. Вагома обставина ускладнювала і затримувала прийняття цього рішення – мій чоловік служив в АТО. Це майже вирок, оскільки перебувати в окупованому місті йому було вкрай небезпечно. А виїхати – означало, що він піде на війну, як і потребує того обов'язок, а я чекатиму. Вибір звісно очевидний, але важкий. До того ж, виїзд – також одна з небезпек. Відчуття, що це – замкнене коло. І виплутатися з цього допоміг, певно, Бог і просто неймовірні люди, здатні ризикувати задля порятунку інших. Це були мої колеги, друзі, волонтери, які займалися евакуацією, одним словом – Херсонці. Просто небайдужі люди, які врятували сотні, тисячі інших людей і продовжують пильнувати, щоб ніхто не опинився сам на сам у біді. Мені хотілося їх обійняти і плакати, коли ми виїхали з окупації, а потім – коли звільнили Херсон.

Ми з чоловіком планували їхати разом, але в останню хвилину обставини змінилися і він поїхав на день раніше за мене. А я вирушила наступного ранку з мамою та братом. Мені було тривожно, я дуже хотіла бути поруч із чоловіком, але в такій низці подій, коли йдеш ніби по тонкому льоду, потрібно вірити, що все буде добре. Мій страх за нього перевищував усі можливі межі. Аж у Василівці почав з'являтися слабкий український зв'язок, і ми зателефонували один одному, щоб упевнитися, що все добре. Здається, там ми обидва, але в різних сторонах колони машин, провели дві доби. Нас не випускали нібито через бездоріжжя і розмиту дощем дорогу. Документи в нас забрали і віддали лише наступного дня. Недалеко від Василівки – фронт, тож вибухи було чути постійно. Я з котями, мамою і братом лишилася ночувати в автобусі. Наступного дня пообіді нам повернули документи й дозволили їхати далі. Уже в Запоріжжі нарешті я зустрілась із чоловіком. Усвідомила, що все пройшло успішно, що весь цей шлях позаду. Попереду очікують інші випробування, але ворог більше не дихає в спину і це головне.

На місці прибуття нас зустріли метушливі волонтери, представники благодійних організацій, також можна було побачити багато знайомих облич серед людей, які приїхали раніше. Попри обставини такої подорожі всі усміхалися один одному, бо були врятовані. Дивно, але два клаптики однієї й тієї ж землі, два міста зовсім поруч, але на одному – постійна тривога, страх та безвихідь, а на іншому – спокій і надія на світлу розв'язку. Саме цей контраст сприяв тому відчуттю, ніби закінчилося щось погане, хоча насправді – ні. Там, де ворог гуляє твоїми вулицями, де він поруч із тобою стоїть на ринку (тільки в тебе на плечах сумка, а в нього – автомат), де він зухвало проїжджає повз тролейбус із бабусями на своєму танку, мов приїхав із параду, – там раптом зникає звичне відчуття безпеки життя, яким воно було до того, зникає навіть надія на тимчасовість такого становища.

Ми знайшли прихисток у прекрасному місті, сонячному та теплому, як Херсон. Тут нас зустріли добре, місто заспокоювало запахом та прохолодою морських хвиль. Це була солодка пігулка, адже море здатне лікувати не тільки тіло, але й душу. Мій наплічник був такий великий і здавався важким, але на новому

місці я дістала з нього лише джинси, кілька футболок, одну сукню, шкарпетки, білизну – все. Така собі пригода, після якої маєш вчитися жити життя наново. Купувати одяг, посуд, постільну білизну, учити назви вулиць, запам'ятовувати номери маршруток,

шукати лікарні, школи, дитячі садки, нову роботу, звикати до нових сусідів, або ж учити нову мову.

“

Така собі пригода, після якої маєш вчитися жити життя наново.

”

Тепер моя мрія така, як і у всіх: щоб ворог просто зник із нашої землі, щоб усі повернулися додому. Відбудувати зруйноване, вилікувати

всіх поранених, усіх постраждалих і жити й любити один одного, свій дім, свою землю, свою справу. І ще дужче цінувати те, що в нас є. Засаджувати землі

найсмачнішими кавунами, овочами, просто деревами. Шанувати себе, своїх рідних, своє коріння, свою культуру, свою віру. Виховувати нове свідоме покоління, яке ніколи не дозволить образити свою країну. Звісно, наші сили вже на межі і очікувати стає дедалі важче, але це

станеться, це відбудеться з нами. Саме заради цього кожен досі тримається. Заради цього кожен військовий несе свою службу.

“

Тепер моя мрія така, як і у всіх: щоб ворог просто зник із нашої землі, щоб усі повернулися додому.

”

Юдіна Марія

учениця 11 класу Школи гуманітарної праці
Херсонської обласної ради

ВІКНО У МИНУЛЕ

Літо, дача.

Дід просить бути обережною біля його огірків та помідорів. Радіо видає пілікання: «У столиці шоста вечора». Голос ведучої стає тобі рідним, а кожную пісню ти знаєш на пам'ять. Вечеряєш та слухаєш, як пташки готуються до ночі. Деревата хитають свої верхівки під вітерцем. Кусаються комарі. Уже стемніло, і ти ідеш у будиночок. Перевдягаєшся та залазиш на старий, скрипучий диван, увесь в порохах, що чихання неминуче. Дивишся якесь кіно, що завантажилось на планшет ще вдома, намагаєшся не засинати після активного дня.

Якщо вночі вийти на вулицю, то, піднявши голову, можна побачити зорі. Їх багато, вони яскраві та блимають.ловиш себе на думці, що хочеш запам'ятати це назавжди.

Кожен робочий день ти мрієш, щоб настали вихідні, бо люди збираються на своїх дачах і відпочивають від усього, що набридло їм у місті. Весь острів, на якому знаходяться маленькі будиночки, оживає. Ти ходиш на річку та бачишся зі своїми друзями.

*Дача, річка, рідні мирні
красєвиди... Це все в моєму серці*

Тільки зараз я розумію, що навіть незнайомці були для мене близькими, бо кожного з них я пам'ятаю в обличчя.

Літо, місто.

Відчинити вікна на кухні, зробити собі кави, відчувати легкий вітер на своїй шкірі та чути життя, що так і бує протягом усього літа. Я полюбляла чути сміх дітей на майданчику під будинком та приглушені розмови сусідів у

квартирах, з такими ж відчиненими вікнами. Вони розмовляють про щось своє, іноді сваряться, іноді сміються.

Я сміюся зі своєю сестрою. Ми вдома самі пізно вночі. Вікна сусідів світяться, а наші – світяться для них. Іноді рано-вранці я бачу, як чоловік виходить на балкон та курить цигарки, часто бачу котів на сусідських підвіконнях. У мене досі залишаються фотографії.

Я пам'ятаю, як була впевнена, що ці маленькі моменти нікуди від мене не подінуться. Я все встигну, наступне літо вже скоро.

Зима, місто.

Зима і холодний ранок. Школа. Зранку ще занадто темно, тож хочеться спати в теплому затишному ліжку. Якщо встигаю – вип'ю чашку чаю, якщо ні – виходжу на холод. Сильніше ховаюся у своє пальто. Натягаю навушники на голову, вмикаю улюблені пісні. Дивлюся, як офіси навпроти мого будинку відчиняються. Бачу, як відчиняється улюблене кафе, – увечері я туди завітаю. Скажу «доброго ранку» трьом людям по дорозі.

Після школи приємно залишити всі тривоги на годинку чи дві і просто смакувати моментами: люди вже повертаються додому після тяжких робочих днів, хтось біжить до магазину. Дорога достатньо жива, машини снують у дві сторони, яскраві фари освітлюють уже темні вулиці. Якщо пощастить – уночі піде сніг. Але краще не сподіватися.

“Пам'ятаю відчуття того, що ми наближаємося до чогось неминучого.”

Багато хто ще не зняв святкові вогники зі своїх вікон.

Ще один день у школі. На історії нас сповіщають, що якийсь час буде дистанційне навчання. Ми радіємо. Пам'ятаю, як я прийшла додому та сіла малювати. Дистанційка давала більше вільного часу, яке можна було присвятити тому, що любиш.

Чотирнадцяте лютого. Я всю ніч не спала, роблячи своїм друзям валентинки. Запланувала зустріч зі своєю подругою. Пам'ятаю червону сорочку, що надягла, – було тепло, ніби весною.

“Тільки зараз я розумію, що навіть незнайомці були для мене близькими, бо кожного з них я пам'ятаю в обличчя.”

Я все ще бачу перед своїми очима офіси, що швидко спустіли після. Пам'ятаю відчуття того, що ми наближаємося до чогось неминучого. Пам'ятаю всі видумані сценарії у своїй голові, розмови з близькими.

Пам'ятаю Той ранок.

Усе здавалося занадто страшним, ми спускалися в підвал щоразу, коли чули щось здалеку. Багато моментів залишаться зі мною назавжди: печиво, яке я не могла в себе запхати, після того, як мама сказала щось з'їсти, люди в підвалі, їхні обличчя, які здавалися мені рідними, і швидкі походи додому, щоб сходити в душ.

Я читала новини про смерті людей біля Антонівського мосту, згадуючи той момент на початку літа, коли ми з подругами провели поряд з ним один із найкращих днів нашого життя.

“Після початку окупації я не виходила з дому взагалі.”

Я пам'ятаю книгу, яку прочитала за день і ніч просто тому, що не могла спати. Пам'ятаю холод на підлозі в підвалі, коли ми імпровізували з місцями для сну. Пам'ятаю кока-колу, яку давала нам наша сусідка. Пізніше вона приносила нам хліб.

Після початку окупації я не виходила з дому взагалі. Моя мама боялася мене випускати, бо я дівчинка і мені всього п'ятнадцять. Часто думаю про те, що нам дуже сильно пощастило. У нас була їжа і вода, тепле місце для сну, душ.

Я молилася кожну ніч і просила захисту для всієї моєї сім'ї. На початку моя мама дала мені ікону Діви Марії з маленьким Ісусом Христом. Я досі сплю з нею кожну ніч.

Як тільки темніло, ми зашторювали всі вікна та вимикали все світло. Я не чула людей у нашому домі. З приходом ночі невинні голоси міста зникали. Ми всі чули прильоти. Уночі вікна та двері особливо моторошно здригалися.

Навіть будучи в окупації, ми все ще навчалися. Кожен день перед уроками мама будила мене за годинку, щоб я могла dospати її не в коридорі, а на ліжкові.

Під кінець мого перебування в Херсоні в місті почалися обшуки. Окупанти ходили по домішках людей, продовжуючи руйнувати їхнє життя. Навкруги ставало все тихіше. Можна було подумати, що в цілому місті ніхто не живе.

Ми виїхали достатньо рано, ще весною. Я досі можу переказати, що відбувалося в цій страшній подорожі. Те, як нам сказали не дивитися в очі росіянам на блокпостах, і мою тиху, але страшну лють, коли я бачила огидні «росіянські» прапори. Мені хотілося дивитися в їхні очі з викликом. Я не знайшла хоробрості. Один із них був п'яним і вирішив, що буде весело пожартувати над нами та сказати, щоб ми вийшли з машини. Він сміявся.

Коли ми опинилися на підконтрольній Україні території, я нарешті видихнула. Мої очі сліdkували за зруйнованими будинками біля дороги. На одному з них висів великий хрест, а поряд була діра.

Я заснула по дорозі в Одесу.

Ми приїхали тієї ж ночі. Зупинилися на заправці, бо наш водій запропонував взяти чогось поїсти. Я пам'ятаю смак хот-догу і неймовірну радість побачити світло у вікнах будинків. Світлофори на дорогах працювали, і, незважаючи на пустоту вулиць, я могла відчувати життя, що буяло навкруги.

Ми зупинилися в готелі, що запам'ятався мені затишним та теплим. Я нарешті спала на ліжку та в піжамі, про що мріяла весь цей час, поки жила вдома. Наступного ранку до нас приєдналася ще одна частина нашої сім'ї. Наше життя в Одесі було для мене ідеальним. Я була щаслива. Одного разу, ми вийшли купляти ліки для наших друзів, що залишилися в Херсоні. Я співала зі своєю сестрою всю дорогу.

Зараз я живу за кордоном. Як і багато інших українців, читаю новини. Часто думаю про людей, яким пощастило менше. І мені шкода.

Дивлюся у вікно квартири, у якій ми з родиною наразі живемо. І вікна у домі навпроти часто світяться, я чую радість дітей на вулиці та буйні вечірки вночі. Іноді я не сплю до самого ранку і чую, як співають птахи.

Тут все інакше.

*Промінець сонця на світанку.
Так починався ранок на дачі*

Юріна Юлія

керівниця відділу по роботі з обдарованою молоддю, доцентка кафедри української і слов'янської філології та журналістики Херсонського державного університету

ШЛАГБАУМ СВОБОДИ

Війна... вона спалила і спалює не тільки міста, а й спустошила мою душу.

24 лютого. 4.25. Дзвінок від сина: «Мамо, прокидайся – у нас війна!».

“

Удома не було тривожної валізи – мабуть, тому, що не хотіла вірити в можливе вторгнення.

”

Вибігла на балкон: страшенна метушня автівок... першу годину просто не було слів, бо ще не знала, що робити. Удома не було тривожної валізи – мабуть, тому, що не хотіла вірити в можливе вторгнення. Трохи оговтавшись, поїхала за пальним і готівкою – із самого ранку вже були величезні черги.

Перші дні окупації з відчуттями: страх, розпач і суцільне жахіття.

Життя так – оп! – і перевернулося... зранку – у пошуках їжі: хліба, овочів, м'яса і всього, що залишалося на полицях (навіть, коли і не потрібно – вигрібали), запасалися водою. Змінилося поняття розкоші. Це найпростіші буденні речі: безпека, спокій, обійми рідних, живі зустрічі з друзями, ходити в кросівках на босу ногу, без мейку щоденно і багато що, чого не помічала до війни.

Потім дорогою до університету – спостереження за тим, як кацапська навала оточувала рідне місто. Російські окупанти наступали з боку аеропорту до Миколаївського шосе та кільця біля холодокомбінату. Над містом літали російські літаки. Містом просувалася окупаційна техніка. Дуже огидно бачити Z-тки, дуже огидно відчувати, що вони на твоїй території...

Перший раз, коли було по-справжньому дуже страшно... Автоматні та кулеметні черги, колона орківської техніки по вулиці Кулика, вибухи на Бериславському та ХБК.

А далі – перші жахіття війни: розстріл на Бериславському шосе орківської техніки і всіх, хто в ній був. Пересидівши в підвалі будинку, не втрималася – пішла споглядати розкидані шматки тіл зі словами: «Хай так буде з кожним, хто забрав у мене свободу!»

Мабуть, саме в цей день я чітко зрозуміла, що йде війна.

Коли стало ясно, що можна ходити вулицями, що росіяни наче тут, але контакту з ними немає, з'явилося відчуття напруження – і я вперше вийшла на масовий мітинг. Хотілося разом з усіма херсонцями волати і показати, що Херсон – це Україна, що наше місто не хоче бачити окупантів.

“ Я вперше вийшла на масовий мітинг. Хотілося разом з усіма херсонцями волати і показати, що Херсон – це Україна, що наше місто не хоче бачити окупантів. ”

Чекання та відчуття закінчення – це постійно було в інформаційному просторі: спочатку треба було протриматися три дні, десять, два тижні, місяць. Я жила надіями, а потім стало зрозуміло, що швидкого звільнення не буде. Очі боліли від безсонних ночей...

“ Було відчуття, що я знаходжусь у паралельній реальності, і все, що ставалося зі мною за ці дні та тижні – звичайний політ фантазії. ”

Але те, як ми мобілізувалися, згуртувалися, об'єдналися з керівництвом та колегами в університеті, – стало неймовірно важливим, інше – уже навіть не пам'ятається.

Єдиним місточком для порятунку тоді стало волонтерство та створення Волонтерського центру в університеті, яким мені доручили опікуватися.

У мене з'явився адреналін у нескінченній кількості. Я навіть до сьогодні тільки на цьому адреналіні і живу. Чекала і вірила, допомагала тим, хто потребував, і слабшим за мене (були й такі чоловіки) – це все, що тримало мене, хоч трохи, в тонусі. Було

відчуття, що я знаходжусь у паралельній реальності, і все, що ставалося зі мною за ці дні та тижні – звичайний політ фантазії. Дуже складно вдавалося систематизувати думки, що так заплутались у моїй голові.

Я не мала сили витримувати окупацію, бо вільною була завжди, постійні сльози від безнадії, від усвідомлення своєї неспроможності вплинути на ситуацію.

Коли ти живеш у суцільній ізоляції, то дні тягнулися, як цілі роки.

Багато знайомих почали виїжджати з Херсону, але я ще залишалася, бо жевріла надія, що місто швидко звільнять.

Перед кожним виходом на вулицю чистила телефон, виходила з усіх чатів, видаляла в переписках зайве, чистила галерею.

Залишатися в місті ставало все небезпечніше, на блокпостах, зупиняючи мене, засовували дуло автомата в салон автівки з іронічною посмішкою запитували: «Чому катаєшся?» Фізично й психологічно було неможливо ховатися в підвалах від обстрілів.

Острах за своє життя, за відчуття того, що ти постійно в клітці спонукали до прийняття рішення – виїхати. Шляхи в'їзду і виїзду перекриті... з'являється відчуття безсилля від розуміння: жити тобі чи померти – тепер вирішуватимуть саме вони. Стан знищення своєї впевненості, самостійності, коли ти сама в автівці, попереду тисячі кілометрів, ти вкрай розгублена – а треба пройти блокпости нелюдей і вижити... Моя психіка вже просто не витримувала постійної напруги. Кілька разів планувала поїздку, але кожен раз у мене просто не вистачало сили духу – не могла залишити батьків самих в окупованому селі.

Оскільки всі шляхи, окрім Снігурівки Миколаївської області, уже були перекриті, я вирушила саме туди. Із Херсону до Миколаєва проїхала 22 блокпости всього за 10 годин. До повномасштабної війни дорога займала 40 хвилин. Телефони треба було чистити, не брати з собою нічого підозрілого, такого, що викличе питання в кадірівців. Навіть необережна відповідь під час огляду автівки могла означати кінець поїздки. Мені довелося входити в контакт і намагатися розповідати, що все чудово. Ти не знаєш, як зреагувати, коли воно тобі говорить: «Не валнуйтеся так, девушка, ведь мы вас освободили».

Насправді – звільнили від усього, змусили кидати рідну домівку і їхати у невідомість... Така кількість машин, людей, дітей, тварин – важко було усвідомлювати цю картину. Я була в другій колоні, яку випустили через дві години зі Снігурівки і ми потрапили під обстріл – тоді жертв не було, були понівечені автівки і постраждали.

“
Насправді – звільнили
від усього, змусили
кидати рідну домівку і
їхати у невідомість...
”

Проїжджаючи через заміновані узбіччя, польові дороги, розтрощену техніку, коли не контролюєш свої емоції, 10 годин – раптом... НАШ і перший шлагбаум... Шлагбаум свободи зі словами: «Швидше, швидше, починається наступний обстріл». Дихання перехопило. Але легко, трохи спокійніше... ти вільна, ти

Згоріла техніка росіян на узбіччі дороги до волі

вдома, в Україні! Спочатку ти в це не віриш, ковтаєш обнадійливі слова, бо цього в тебе кілька місяців не було.

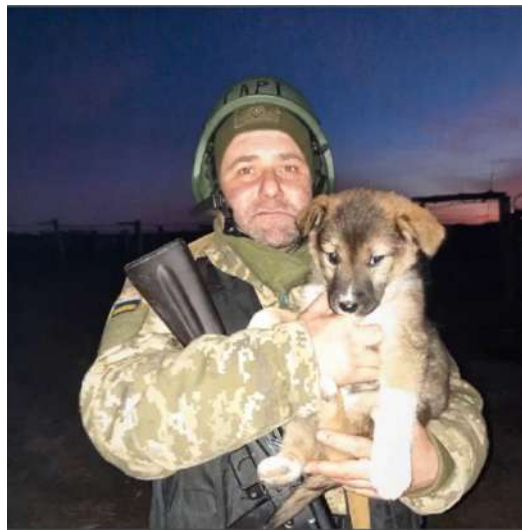
Далі – дорога крізь сльози, зупиняючись на блокпостах, дякуєш рідненьким, просиш, щоб до нас швидше дійшли, адже так хочеться вільності та свободи.

Раніше я бігла по життю, кудись весь час поспішала, а сьогодні, розумію: треба жити кожною годиною, навіть кожною хвилиною.

МЕМОРІАЛЬНІ СТОРІНКИ

Ківінський Василь Степанович

(11.03.1978 – 20.08.2023)

Народився у селищі Клевань.

У 2001 році закінчив інженерно-педагогічний факультет Херсонського державного педагогічного університету.

З 2015 року проживав із сім'єю в селі Залісоче Олицької територіальної громади.

Свого часу Василь брав участь у бойових діях, пов'язаних із залученням до проведення антитерористичної

операції в Донецькій та Луганській областях у складі військової частини В 0113.

З перших днів повномасштабного вторгнення, не вагаючись, став на захист Батьківщини. Стрілець-снайпер 1 механізованого відділення, 1 механізованого взводу, 7 механізованої роти, 3 механізованого батальйону військової частини А 4674, старший солдат Ківінський Василь, позивний Гарі, мужньо боронив свій край від загарбників на Запорізькому напрямку. Незважаючи на неодноразові контузії, продовжував боротьбу з ворогом.

20 серпня 2023 року Василь героїчно загинув під час виконання бойового завдання в районі населеного пункту Роботине Запорізької області внаслідок ворожого обстрілу дронами-камікадзе.

Коломієць Антон Васильович

(16.12.1988 – 20.12.2022)

Народився в селі Добропілля Херсонської області.

У 2011 році закінчив факультет культури і мистецтв Херсонського державного університету, здобув фах актора малих театрів, режисера телебачення, психолога, певний час працював на факультеті.

Антон проживав разом з сім'єю у Херсоні. Працював на телеканалі «Скіфія», був багаторічним незмінним ведучим прогнозу погоди, режисером прямих етерів, журналістом. Відрізнявся позитивним

настроєм та особливою любов'ю до України. Завжди життєрадісний, веселий та з усмішкою на вустах.

Коли почалася повномасштабна війна, Антон вивіз родину з окупованого російськими військовими міста і приєднався до лав Збройних Сил України, став бійцем 28-ї окремої механізованої бригади імені Лицарів Зимового Походу.

20 грудня 2022 року Коломієць Антон героїчно загинув на 35-му році життя в боях за Бахмут в Озерянівці від ворожого обстрілу, рятуючи своїх побратимів.

Нагороджений орденом «За мужність» посмертно.

Ляшко Юрій Олександрович (06.05.1978 – 27.06.2023)

Народився в місті
Первомайськ
Миколаївської області.

У 1997 році закінчив
Херсонський
політехнічний коледж
за спеціальністю
«Технічне
обслуговування
верстатів з програмним
управлінням і
робототехнічних

комплексів», отримав кваліфікацію молодшого спеціаліста електромеханіка. У 2002 році з відзнакою закінчив факультет фізичного виховання та спорту Херсонського державного педагогічного університету, здобув кваліфікацію вчителя фізичної культури і валеології, керівника спортивних секцій, організатора туристичної роботи.

Ляшко Юрій протягом 2002-2008 років працював учителем фізичної культури в Херсонському фізико-технічному ліцеї. У 2004 році заснував Херсонську міську федерацію баскетболу, яку підтримував до початку війни.

Юрій був чудовим учителем і талановитим тренером, виховав багато спортсменів-баскетболістів, переможців міських і обласних змагань. Підтримував воїнів АТО, допоміг відкрити кав'ярню і до 24 лютого 2022 року працював у ній, організовував для молоді цікаві патріотичні заходи.

Після початку повномасштабного вторгнення пішов на фронт, де захищав цінності й незалежність українського народу.

27 червня 2023 року Ляшко Юрій героїчно загинув під Бахмутом, захищаючи Україну від російської навали.

Патуляк Віктор Іванович (23.01.1992 – 24.02.2022)

Народився в селі Новочорномор'я
Голопристанського району
Херсонської області.

У 2014 році закінчив факультет
психології, історії та соціології
Херсонського державного
університету, здобув кваліфікацію
історика, вчителя історії та
правознавства.

З початком повномасштабного
російського вторгнення в Україну
був мобілізований та перебував на
передовій у складі Херсонського
прикордонного загону, захищав
свободу, незалежність,
територіальну цілісність та

недоторканність України.

Патуляк Віктор, штаб-сержант Херсонського прикордонного
загону, героїчно загинув 24 лютого 2022 року під час виконання
завдань на адміністративній межі з тимчасово окупованим Кримом
під час нальоту авіації РФ.

Нагороджений орденом «За мужність» посмертно.

Юров Олександр Олександрович (06.09.1988 – 28.09.2023)

У 2013 році закінчив факультет культури і мистецтв Херсонського державного університету за спеціальністю «музичне мистецтво». Згодом працював у симфонічному оркестрі університету, в ансамблі «Троїсті музики».

Херсонський музикант. Учитель музики Херсонської дитячої музичної школи № 4. Був талановитою, активною та доброю людиною, намагався реалізувати себе у різних проектах, захоплювався музикою. Тому не дивно, що навіть позивний обрав «Музикант».

Олександр зустрів повномасштабне вторгнення в Херсоні, але зміг виїхати ще до його звільнення. Пішов на фронт добровольцем, став на захист рідної України. Командир його роти повідомив, що Юров Олександр тільки-тільки став офіцером, закінчив навчання і прийшов у підрозділ. Усі завдання виконував чітко і ніколи не скиглив.

Життя «Музиканта», молодшого лейтенанта Юрова Олександра, обірвала ворожа куля 28 вересня 2023 року під час виконання бойового завдання. Олександрові було 35 років.

Літературно-публіцистичне видання

ХЕРСОНСЬКІ ЕСЕЇ: жити, щоб перемагати

збірка есеїв

Упорядники
Сергій Омельчук і Оксана Казакова

Автор ідеї та натхненник проєкту *Олександр Співаковський*
Літературний редактор і коректор *Сергій Омельчук*
Редакторка *Тамара Мандич*
Верстка й технічне редагування *Тетяни Іванової*
Дизайн обкладинки *Юлії Подолянчук*

Підписано до друку 14.11.2023 р. Формат 70х100/16.
Папір офсетний. Друк лазерний.
Гарнітура Rolleston, Cambria, Book Antiqua, ComicSansMS.
Ум. друк. арк. 8,7. Тираж 300 прим.

Видавець і виготовлювач
Херсонський державний університет.
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ХС № 69 від 10 грудня 2010 р.
73000, Україна, м. Херсон, вул. Університетська, 27. Тел. (0552) 32-67-95.

Друк здійснено ФОП Голіней О.В.
76008, Івано-Франківськ, вул. Галицька, 128, тел. 066 48 16 601

"ЧАС ВІЙНИ" 8 ВОГНІ

